

НАСТАНОВИ ТА МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК З ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ

В КОНТЕКСТІ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ

Видано у 2026 році Організацією Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури, 7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, France (Париж, Франція); Міжнародним центром вивчення питань збереження та відновлення культурних цінностей (ІККРОМ), Via di San Michele 13, Rome, Italy (Рим, Італія); Міжнародною радою з охорони пам'яток та історичних місць (ІКОМОС), 11 rue du Séminaire de Conflans, 94220 Charenton-le-Pont, France (Шарантон-ле-Пон, Франція), і Міжнародним союзом охорони природи (МСОП), Rue Mauverney 28, 1196 Gland, Switzerland (Глан, Швейцарія).

© ЮНЕСКО, ІККРОМ, ІКОМОС та МСОП, 2026

ISBN: 978-9-23-000274-9

DOI: <https://doi.org/10.58337/PCLV6079>

Ця публікація є у відкритому доступі за ліцензією Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 IGO (CC-BY-NC-SA 3.0 IGO) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/igo/deed.uk>). Використовуючи вміст цієї публікації, користувачі погоджуються дотримуватися умов використання репозитарію відкритого доступу ЮНЕСКО (www.unesco.org/open-access/terms-use-ccbysa-en).

Оригінальна назва «Guidance and Toolkit for Impact Assessments in a World Heritage Context» була опублікована в 2022 році ЮНЕСКО, ІККРОМ, ІКОМОС та МСОП.

Застосовані позначення та подання матеріалу в цій публікації не означають вияву будь-якої думки з боку ЮНЕСКО, ІККРОМ, ІКОМОС або МСОП щодо правового статусу будь-якої країни, території, міста чи району або їхніх органів влади, а також щодо визначення їхніх кордонів чи меж.

Ідеї та думки, висловлені в цій публікації, належать авторам; вони не обов'язково належать ЮНЕСКО, ІККРОМ, ІКОМОС або МСОП та не накладають жодних зобов'язань на ці організації.

Координатори публікації: Лаура Франк (ЮНЕСКО), Юджин Джо (ІККРОМ)

Автори: Сара Корт (ІККРОМ), Юджин Джо (ІККРОМ), Річард Маккей (ІКОМОС), Мізукі Мураї (МСОП), Рікі Терівел (фахівець з оцінювання впливу)

Переклад та дизайн: Бюро перекладів «GREAT»

Виправлення: Любов Апостолова-Сосса

Світлина на обкладинці: Учасники курсу ІККРОМ «Люди, природа, культура» (2018) в Музеї залізниці, Лівінгстон, Замбія. © Сара Корт

Графічний дизайн: Guilder Design

Дизайн обкладинки та ілюстрації: Феліпе Ечевєррі Веласко та Альберто Хосе Монкайо

Усі наведені в цьому посібнику цифрові дані надані ЮНЕСКО/ІККРОМ/ІКОМОС/МСОП. 2022. *Настанови та методичний посібник з оцінювання впливу в контексті всесвітньої спадщини*. Париж, ЮНЕСКО.

Оригінальну публікацію було здійснено за фінансової підтримки Міністерства клімату та навколишнього середовища Норвегії

Цей переклад став можливим завдяки підтримці Уряду Японії, наданій у межах технічної допомоги ЮНЕСКО для України.

Наша всесвітня спадщина стикається із загрозами – оцінювання впливу пропонує рішення

У 2022 році, рівно через 50 років після ухвалення Конвенції про охорону всесвітньої спадщини, понад 1100 об'єктів в усьому світі визнані всесвітньою спадщиною – пам'ятками, настільки цінними для людства, що їх збереження вважається нашою спільною відповідальністю. Проте багато з цих виняткових об'єктів стикаються зі зростанням тиску з боку різноманітних девелоперських проєктів, що реалізуються на території цих об'єктів та навколо них. Оцінювання впливу таких проєктів перед прийняттям рішення щодо їх реалізації є надзвичайно важливим як для запобігання шкоді всесвітній спадщині, так і для визначення можливих шляхів подальшого сталого розвитку.

Настанови та методичний посібник з оцінювання впливу в контексті всесвітньої спадщини (Guidance and Toolkit for Impact Assessments in a World Heritage context) містить довідкову інформацію, яка висвітлює процес досягнення цих цілей. Пропонуючи практичні поради та інструменти, зокрема переліки контрольних питань і глосарій, Наставови забезпечують методологічну базу для оцінювання впливу на об'єкти культурної та природної спадщини.

Цей посібник, розроблений ЮНЕСКО та консультативними органами Комітету всесвітньої спадщини, ІККРОМ, ІКОМОС та МСОП, сприяє міжгалузевій, мультидисциплінарній співпраці з метою пошуку рішень як для охорони об'єктів всесвітньої спадщини, так і для підтримки їх належної якості та розвитку. Державам – сторонам Конвенції про охорону всесвітньої спадщини, керівникам об'єктів, особам, відповідальним за прийняття рішень, планувальникам та забудовникам пропонується використовувати його для реалізації нашого спільного зобов'язання передати цінну спадщину людства майбутнім поколінням.

НАСТАНОВИ ТА МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК З ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ

В КОНТЕКСТІ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ

ICCROM

ICOMOS

ПРО СЕРІЮ ДОВІДКОВИХ ПОСІБНИКІВ З ПИТАНЬ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ

З моменту прийняття Конвенції про охорону всесвітньої спадщини в 1972 році Список всесвітньої спадщини постійно доповнюється та неухильно зростає. Зі зростанням списку виникла нагальна потреба у наданні державам-сторонам рекомендацій щодо виконання Конвенції. На різних експертних засіданнях та за результатами періодичної звітності було визначено необхідність більш цілеспрямованої підготовки та розвитку потенціалу в конкретних сферах, у яких держави-сторони та керівники об'єктів всесвітньої спадщини потребують більш активної підтримки. Відповіддю на цю потребу стала розробка серії довідкових посібників з питань всесвітньої спадщини.

Видання серії є спільним проектом ЮНЕСКО як Секретаріату Конвенції про всесвітню спадщину та трьох консультативних органів Комітету всесвітньої спадщини (ІККРОМ, ІКОМОС та МСОП). Комітет всесвітньої спадщини на своїй 30-й сесії (Вільнюс, Литва, липень 2006 р.) підтримав цю ініціативу та звернувся до консультативних органів і ЮНЕСКО з проханням розпочати підготовку та видання низки тематичних довідників.

Довідкові посібники призначені надати конкретні настанови з виконання положень Конвенції для держав-сторін, пам'яткоохоронних органів, органів місцевого самоврядування, керівників об'єктів і місцевих громад, пов'язаних з об'єктами всесвітньої спадщини, а також для інших зацікавлених сторін у процесах виявлення та збереження об'єктів всесвітньої спадщини. Їх призначенням є надання знань та сприяння у забезпеченні репрезентативності та достовірності Списку всесвітньої спадщини, до якого включено об'єкти з належним рівнем охорони та ефективним управлінням.

Ці посібники розробляються як зручні у користуванні інструменти, спрямовані на розвиток потенціалу та підвищення обізнаності щодо Конвенції про охорону всесвітньої спадщини. Вони можуть використовуватися як для самостійного навчання, так і як матеріал для навчальних семінарів, і повинні доповнювати основні положення для розуміння тексту самої Конвенції та *Керівних настанов* щодо її імплементації.

Видання цієї серії випускаються у вигляді онлайн-документів у форматі PDF, які можна безкоштовно завантажити та переглянути за адресою <https://whc.unesco.org/en/resourcemanuals/>.

ПЕРЕДМОВА ДИРЕКТОРА ЦЕНТРУ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ

За більш ніж 75 років з моменту свого заснування ЮНЕСКО розробила низку міжнародних нормативних документів щодо збереження креативного різноманіття світу. Конвенції, декларації та рекомендації ЮНЕСКО охоплюють усі аспекти матеріальної та нематеріальної культурної спадщини, утворюючи єдину мережу правових інструментів, покликаних підтримати зусилля держав-членів у охороні спадщини та творчості в усіх регіонах світу.

Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини 1972 року, широко відома як Конвенція про всесвітню спадщину, вважається одним з найуспішніших міжнародних документів з питань збереження об'єктів спадщини. Як перший в історії міжнародний правовий акт, що охоплює як природну, так і культурну спадщину, вона є унікальною і потужною сполучною ланкою між документами, що стосуються культурної спадщини, і тими, що стосуються таких питань, як збереження природної спадщини, біорізноманіття та зміни клімату. Крім того, мережа з понад 1154 об'єктів, які наразі внесені до Списку всесвітньої спадщини, відображає велике різноманіття спадщини й стало важливим полем експерименту для відпрацювання всіх аспектів її збереження.

У зв'язку зі святкуванням 50-ї річниці Конвенції про всесвітню спадщину у 2022 році всі суб'єкти всесвітньої спадщини здійснюють критичний аналіз видатних результатів, досягнутих з 1972 року, а також шлях, який ще належить пройти, у дусі концепції «Наступні 50 років: всесвітня спадщина як джерело стійкості, гуманізму та інновацій». Ця публікація торкається багатьох важливих аспектів, які вимагають осмислення через півстоліття після початку діяльності всесвітньої спадщини: зміни клімату та збереження спадщини, сталий туризм, зростання ролі цифрової комунікації та стійкість, притаманна винятковій спадщині, яка відіграє важливу роль у житті громад.

Однією з постійних проблем Комітету всесвітньої спадщини під час розгляду стану збереження об'єктів залишається достовірність і своєчасність оцінки проектів, які можуть мати вплив на видатну універсальну цінність об'єктів всесвітньої спадщини. Задоволення потреб розвитку, забезпечення добробуту громад та охорона спадщини можуть бути складним завданням, тому потрібні спеціальні інструменти, які б допомагали державам – сторонам Конвенції виконувати свої обов'язки на найвищому рівні.

За останні десятиліття консультативні органи Комітету всесвітньої спадщини (ІККРОМ, ІКОМОС, МСОП) розробили спеціальні методичні документи, покликані допомогти державам-сторонам дотримуватися кращих сучасних практик збереження спадщини: *Настанови ІКОМОС щодо оцінювання впливу на об'єкти всесвітньої культурної спадщини* (2011 р.) і *Консультативна записка МСОП щодо оцінювання навколишнього середовища в контексті об'єктів всесвітньої спадщини* (2013 р.). З моменту їх опублікування Комітет закликав держави-сторони активно використовувати ці керівні документи у разі запиту на проведення процедури оцінювання впливу або аналіз її результатів.

Ці Настанови та методичний посібник є публікацією, підготованою спільно ЮНЕСКО та консультативними органами Комітету всесвітньої спадщини. Він є унікальним доробком у сфері спадщини і має на меті допомогти користувачам виконати необхідні кроки для оцінювання впливу проектів будь-якого типу та масштабу на всіх об'єктах всесвітньої спадщини – культурних, природних або змішаних – з використанням однієї і тієї ж адаптивної структури. Тому ця публікація не була б можливою без технічної експертизи, а також глибокої та постійної участі консультативних органів.

Ця структура, створювана протягом декількох років та узгоджена з найвищими сучасними методологічними стандартами, надає державам-сторонам, зацікавленим учасникам процесу та незалежним експертам практичні рекомендації з питань підготовки, проведення та аналізу результатів оцінювання впливу на об'єкти культурної спадщини. У дусі *Рекомендації ЮНЕСКО 1972 року про охорону на національному рівні культурної та природної спадщини*, ця методологія також призначена для застосування до всіх форм спадщини, а не лише тих, що занесені до Списку всесвітньої спадщини.

Особливо цінним вважаю те, що нова редакція Настанов також містить матеріали, корисні для розвитку потенціалу та підвищення інформованості про управління об'єктами всесвітньої спадщини. Ці матеріали можна використовувати як у рамках організованих групових навчальних заходів, так і для самостійного вивчення. Цей додатковий інструмент, розроблений безпосередньо на основі керівництв і принципів Конвенції про всесвітню спадщину, був створений максимально адаптивним та зручним для користувачів і, безсумнівно, матиме позитивний вплив на виняткову спадщину в усьому світі.

Насамкінець хотів би висловити подяку від імені ЮНЕСКО Міністерству клімату та навколишнього середовища Норвегії, яке підтримало розробку цих Настанов в рамках Програми ІККРОМ – МСОП «Лідерство у сфері всесвітньої спадщини». Не сумніваюся, що, використовуючи це Керівництво та методичний посібник, багато зацікавлених сторін зможуть зробити подальші кроки для мобілізації підтримки та дій з метою збереження та охорони нашої спільної спадщини на благо майбутніх поколінь.

Лазар Елунду Ассомо

*Директор Центру Всесвітньої спадщини
ЮНЕСКО*

ПЕРЕДМОВА КОНСУЛЬТАТИВНИХ ОРГАНІВ КОМІТЕТУ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ

Ці Настанови та методичний посібник є публікацією, підготованою спільно ЮНЕСКО, Міжнародним центром вивчення питань збереження та відновлення культурних цінностей (ІККРОМ), Міжнародною радою з охорони пам'яток та історичних місць (ІКОМОС) та Міжнародним союзом охорони природи (МСОП). Велику фінансову підтримку проекту надало Міністерство клімату та навколишнього середовища Норвегії у рамках Програми ІККРОМ – МСОП «Лідерство у сфері всесвітньої спадщини».

Метою створення цього документа є розробка керівництва з оцінювання впливу на об'єкти всесвітньої спадщини з використанням структури, яка може застосовуватися як до природних, так і до культурних об'єктів, до малих або великомасштабних проєктів, як у рамках більш широкого оцінювання впливу на довкілля та суспільство (ОВДС), так і для окремого оцінювання впливу на спадщину (ОВС).

Процес визначення кола питань, проведення досліджень та спільної підготовки проєкту, що передбачав численні зустрічі та семінари в багатьох частинах світу, розпочався у вересні 2018 року. Відповідно до сучасних кращих практик у сфері методології оцінювання впливу, ці Настанови були підготовлені з використанням комплексного підходу, з урахуванням численних запитів та потреб, що були визначені різними зацікавленими сторонами Конвенції про всесвітню спадщину в процесі відповідних заходів ІККРОМ з розвитку потенціалу. Вони включають та замінюють собою Настанови ІКОМОС щодо оцінювання впливу на об'єкти всесвітньої культурної спадщини від 2011 року та Консультативну записку МСОП щодо оцінювання навколишнього середовища в контексті об'єктів всесвітньої спадщини від 2013 року і наразі є найактуальнішим довідником з проведення та аналізу оцінок впливу на всі об'єкти всесвітньої спадщини. Методологія, викладена в цих Настановах, може також використовуватися для інших різноманітних типів об'єктів спадщини.

Документ містить огляд системи всесвітньої спадщини, принципи високого рівня та пояснення процесу проведення ОВДС або ОВС, а також глосарій, рекомендований набір інструментів та переліки контрольних питань. Нові Настанови допоможуть державам-сторонам, керівникам об'єктів спадщини, особам, що приймають рішення, ініціаторам проєктів, громадам та іншим особам, задіяним в управлінні об'єктами всесвітньої спадщини, у випадках планування або здійснення трансформаційних заходів у межах об'єкта або поблизу нього, які можуть вплинути на його видатну універсальну цінність (ВУЦ).

Окрім окреслення структури процесу оцінювання впливу в контексті об'єктів всесвітньої спадщини, Настанови також слугують ресурсом для розвитку потенціалу та підвищення інформованості щодо управління об'єктами всесвітньої спадщини. Вони стануть основою для відповідних заходів з нарощування потенціалу, що проводяться Центром всесвітньої спадщини, консультативними органами та центрами ЮНЕСКО 2-ї категорії, а також може використовуватися автономно для самонавчання. Вони, разом з Оперативними настановами, розроблені для сприяння імплементації Конвенції про всесвітню спадщину.

Консультативні органи впевнені, що цей довідковий посібник буде корисним для всіх, хто займається питаннями всесвітньої спадщини, і допоможе знайти рішення як щодо охорони об'єктів всесвітньої спадщини, так і щодо підтримки якісного та належного рівня сталого розвитку.

ІККРОМ, МСОП, ІКОМОС

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА ДИРЕКТОРА ЦЕНТРУ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ	2
ПЕРЕДМОВА КОНСУЛЬТАТИВНИХ ОРГАНІВ КОМІТЕТУ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ	4
1 ВСТУП	6
2 ПРИНЦИПИ	7
3 КОНТЕКСТ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ В ПРОЦЕСІ ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ	10
3.1 Конвенція про всесвітню спадщину.....	10
3.2 Об'єкти всесвітньої спадщини.....	12
3.3 Управління та керівництво об'єктами всесвітньої спадщини як основа для оцінювання впливу.....	15
3.4 Інтеграція концепції сталого розвитку в процедури імплементації Конвенції про всесвітню спадщину.....	16
4 ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ НА ВСЕСВІТНЮ СПАДЩИНУ	17
4.1 Оцінювання впливу.....	17
4.2 Типи оцінювання впливу.....	20
4.3 Оцінювання впливу на всесвітню спадщину.....	22
4.4 Визначення необхідного типу оцінювання впливу.....	22
5 ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ НА ВСЕСВІТНЮ СПАДЩИНУ У РАМКАХ ШИРШОГО ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ ТА СУСПІЛЬСТВО	24
6 ОКРЕМЕ ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ НА ВИДАТНУ УНІВЕРСАЛЬНУ ЦІННІСТЬ	29
6.1 Що таке окреме оцінювання впливу?.....	29
6.2 Участь: як слід залучати правовласників, місцеві громади (спільноти) та інші заінтересовані сторони?.....	30
6.3 Проактивне вирішення проблем.....	32
6.4 Скринінг: чи потрібне оцінювання впливу?.....	32
6.5 Скоупінг: що слід оцінювати?.....	34
6.6 Базове оцінювання (оцінювання вихідного стану).....	36
6.7 Запропоновані заходи та можливі альтернативи.....	38
6.8 Виявлення та прогнозування впливів.....	40
6.9 Оцінювання впливів.....	44
6.10 Пом'якшення негативних впливів та посилення позитивних.....	45
6.11 Звітність.....	48
6.12 Аналіз звіту.....	50
6.13 Прийняття рішень.....	51
6.14 Подальші дії.....	52
СКОРОЧЕННЯ	54
ГЛОСАРІЙ	55
ДЖЕРЕЛА	64
ПОДЯКА	67
ДОДАТОК: ІНСТРУМЕНТИ	68
КОНТАКТНА ІНФОРМАЦІЯ	87

1. ВСТУП

У цих Настановах пояснюється, як оцінювання впливу може бути використане для захисту видатної універсальної цінності об'єктів всесвітньої спадщини з метою управління спадкоємністю та змінами шляхом інформування про правильні рішення у контексті Конвенції ЮНЕСКО про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини – «Конвенції про всесвітню спадщину» (ЮНЕСКО, 1972 р.). Конвенція була прийнята в період серйозного занепокоєння через наслідки стрімких перетворень, що відбувалися в сучасному світі. П'ятдесят років потому Конвенцію підписали 194 держави-сторони, які запропонували включити до неї понад 1000 об'єктів спадщини, відзначених за свою видатну універсальну цінність. Водночас ці перетворення набули ще більш інтенсивного характеру, і вплив на них попередніх міркувань про необхідність збереження рівноваги між людьми та їхнім природним і культурним середовищем не завжди є позитивним. Як природна, так і культурна спадщина є важливими для всієї світової спільноти, а глобальна співпраця є необхідною для забезпечення не лише охорони спадщини, але і її ролі в сучасному суспільстві та її передачі майбутнім поколінням у найкращому можливому стані.

Внесення як внутрішніх, так і зовнішніх змін до об'єктів всесвітньої спадщини повинно регулюватися відповідно до цілей Конвенції. З цієї точки зору вирішальне значення може мати оцінювання впливу, яке вже давно використовується як інструмент у контексті об'єктів всесвітньої спадщини. Комітет всесвітньої спадщини вимагає приділяти посилену увагу видатній універсальній цінності об'єктів всесвітньої спадщини під час оцінювання впливу на них, тим самим допомагаючи державам-сторонам виконувати свої зобов'язання за Конвенцією.

Ці Настанови призначені як для осіб, знайомих з оцінюванням впливу, так і для тих, хто здійснює управління об'єктами всесвітньої спадщини. Вони мають наступну структуру:

- **розділ 2** містить основні принципи оцінювання впливу в контексті всесвітньої спадщини;
- у **розділі 3** пояснюється поняття всесвітньої спадщини та концепції, які лежать в його основі;
- у **розділі 4** розглядається необхідність оцінювання впливу та описуються різні види оцінювання;
- у **розділі 5** розглядаються випадки обов'язкового проведення оцінювання впливу в рамках національної або іншої системи з одночасною необхідністю врахувати особливості всесвітньої спадщини;
- у **розділі 6** розглядаються випадки, коли оцінювання впливу вимагається для виконання зобов'язань з охорони всесвітньої спадщини, але не передбачається національними вимогами (далі – «окреме оцінювання»);
- у детальному **гlossарії** пояснюються технічні терміни, що використовуються в цих Настановах;
- **додатки** містять інструменти, які можуть використовуватися фахівцями-практиками під час оцінювання впливу на об'єкт всесвітньої спадщини. Запропоновані інструменти мають вигляд загальних шаблонів, що становить один із багатьох можливих підходів, і можуть бути додатково адаптовані та вдосконалені за необхідності.

2. ПРИНЦИПИ

У цьому розділі розглядаються принципи, які повинні лежати в основі всіх оцінювань впливу запропонованих заходів, що можуть вплинути на об'єкти всесвітньої спадщини та їхню видатну універсальну цінність.

1. Підписавши Конвенцію ЮНЕСКО про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини, кожна держава-сторона зобов'язалася захищати і зберігати всесвітню спадщину.

Держави – сторони Конвенції зобов'язані забезпечувати виявлення, охорону, збереження, популяризацію й передачу майбутнім поколінням своєї культурної і природної спадщини, а також надавати цій спадщині певних функцій у громадському житті. Рішення щодо будь-яких запропонованих заходів повинні гарантувати охорону і збереження видатної універсальної цінності об'єктів всесвітньої спадщини. У свою чергу, це може вимагати охорони інших цінностей спадщини / природоохоронних цінностей. Якщо об'єкт пошкоджений настільки, що він втратив ті ознаки, що обумовили його занесення до Списку всесвітньої спадщини, Комітет може прийняти рішення виключити об'єкт зі Списку.

→ Статті 4, 5 тощо Конвенції про всесвітню спадщину

2. Оцінювання впливу може сприяти забезпеченню сталого розвитку, відповідного цілям охорони та збереження всесвітньої спадщини.

Держави-сторони зобов'язалися охороняти та зберігати всесвітню спадщину, одночасно оптимізуючи її потенціал для сприяння сталому розвитку. Оцінювання впливу може використовуватися для оцінювання необхідності запропонованих заходів та їхніх наслідків з метою досягнення екологічних, соціальних та економічних результатів без шкоди для видатної універсальної цінності. З його допомогою можна також виявити фундаментальні невідповідності між запропонованими заходами та пріоритетом захисту видатної універсальної цінності.

→ Керівні (Операційні) настанови, п. 14bis; Політика щодо інтеграції концепції сталого розвитку в процеси Конвенції про всесвітню спадщину; Порядок денний ООН у сфері сталого розвитку до 2030 року

3. Держави-сторони зобов'язані заздалегідь повідомляти Центр всесвітньої спадщини ЮНЕСКО перед розглядом будь-яких запропонованих заходів, які можуть мати вплив на всесвітню спадщину.

Ця вимога стосується будь-яких запропонованих заходів, які, як можна обґрунтовано очікувати, можуть вплинути на видатну універсальну цінність об'єкта всесвітньої спадщини – як самого об'єкта, так і його буферної зони або ширшого оточення. Комітет всесвітньої спадщини або Центр всесвітньої спадщини ЮНЕСКО можуть також звернутися з проханням підготувати й надати оцінку впливу, що має бути зроблено до прийняття будь-яких незворотних рішень. Оцінка впливу має слугувати основою для прийняття рішення щодо реалізації запропонованих заходів або відмови від них, тому рішення ніколи не повинно прийматися до проведення оцінювання або впливати на його результати.

→ Керівні настанови, п. 110, 112, 118bis, 172

4. Будь-яке оцінювання впливу на об'єкт всесвітньої спадщини повинно стосуватися конкретно видатної універсальної цінності, а також інших цінностей спадщини / природоохоронних цінностей.

У багатьох країнах запропоновані заходи, які можуть мати вплив на всесвітню спадщину, оцінюються в рамках національних або інших систем як частина оцінювання впливу на довкілля та суспільство або стратегічної екологічної оцінки. У таких випадках питання всесвітньої спадщини мають розглядатися окремо в рамках більш широкого оцінювання. Якщо запропоновані заходи не є предметом такого типу планування, слід провести окреме оцінювання впливу на спадщину. В обох випадках оцінювання має чітко враховувати потенційний вплив на атрибути об'єкта, що надають йому видатну універсальну цінність, а також інші цінності спадщини / охоронювані цінності.

→ Керівні настанови, п. 110, 118bis

5. Оцінювання впливу повинно розпочинатися на якомога ранішому етапі розгляду запропонованих заходів, які можуть мати вплив на всесвітню спадщину, і продовжуватися під час та після розробки та здійснення таких заходів.

Будь-які рішення про необхідність проведення оцінювання впливу («скринінг») має розглядати об'єкти всесвітньої спадщини як вразливі і цінні. Слід застосовувати превентивний підхід: оцінювання впливу повинно проводитися завжди, за винятком випадків, коли існують переконливі докази, що запропоновані заходи не вплинуть на об'єкт всесвітньої спадщини та його видатну універсальну цінність. Цей принцип застосовується навіть до випадків, коли запропоновані заходи не матимуть жодних інших наслідків. Це дозволяє заздалегідь належним чином оцінити спадщину та, за необхідності, скоригувати чи перенести запропоновані заходи або запобігти їм до моменту прийняття зобов'язань або виконання незворотних дій. У разі реалізації запропонованих заходів необхідно проводити подальший моніторинг під час та після їх реалізації, а також, за необхідності, у період виведення з експлуатації та відновлення. Моніторинг покаже, чи потрібні подальші заходи для забезпечення довготривалої збереженості всесвітньої спадщини та коли їх необхідно вжити.

→ Керівні настанови, п. 110, 118bis, 172

6. Оцінювання впливу повинно проводитися фахівцями, які мають відповідний досвід.

Команда фахівців, які спільно проводять оцінювання впливу, повинна мати відповідні знання та досвід стосовно:

- Конвенції про всесвітню спадщину
- конкретного об'єкта спадщини (зокрема атрибутів, які можуть зазнати впливу)
- запропонованих заходів

Попри можливі деякі винятки, необхідно буде створити міжсекторальну, багатопрофільну та незалежну команду.

→ Керівні настанови, п. 14

7. Під час оцінювання впливу слід розвивати та стимулювати ефективну, інклюзивну та рівноправну участь правовласників, зокрема корінних народів, місцевих громад (спільнот) та інших зацікавлених сторін.

Однією зі стратегічних цілей Комітету всесвітньої спадщини є «посилення ролі громад у реалізації Конвенції про всесвітню спадщину». Усіх правовласників та інших зацікавлених сторін слід визначати на ранньому етапі та проводити з ними консультації з метою належного врахування їхніх думок та занепокоєнь під час оцінювання. У [Декларації Організації Об'єднаних Націй про права корінних народів](#) 2007 року також зазначається, що корінні народи мають право на вільну та усвідомлену згоду перед затвердженням будь-

якого проекту, який зачіпає їхні землі або території та інші ресурси. Державам-сторонам рекомендується використовувати підходи, засновані на правах людини, і, у відповідних випадках, попередньо отримувати вільну та усвідомлену згоду правовласників.

→ Керівні настанови, п. 12, 14bis, 39, 119

→ Політика ЮНЕСКО щодо взаємодії з корінними народами 2018 року

8. Під час оцінювання впливу потрібно визначити ряд обґрунтованих альтернатив та оцінити їхній потенційний вплив.

При оцінюванні впливу необхідно враховувати як негативні, так і позитивні наслідки запропонованих заходів, а також будь-які можливі альтернативи, щоб визначити найбільш стабільний варіант, який одночасно забезпечує охорону видатної універсальної цінності об'єктів всесвітньої спадщини та досягнення цілей запропонованих заходів. Такими варіантами можуть бути альтернативні місця розташування, масштаби, процедури, планування ділянок, умови експлуатації тощо. Важливо, щоб варіант відмови від реалізації заходів також розглядався як можлива альтернатива.

→ Керівні настанови, п. 118bis

9. Під час оцінювання впливу слід враховувати більш широкі тенденції та кумулятивність впливу.

Запропоновані заходи слід оцінювати в більш широкому контексті, а не ізольовано. Кілька проектів одного типу або поєднання різних проектів з часом можуть спричинити кумулятивний вплив, який посилює вплив окремих запропонованих заходів. Інші фактори, зокрема зміна клімату, також можуть зробити об'єкт всесвітньої спадщини вразливим і посилити вплив запропонованого заходу. Тому під час оцінювання впливу необхідно враховувати інші минулі, теперішні або обґрунтовано прогнозовані майбутні заходи, які можуть вплинути на об'єкт всесвітньої спадщини. Після детального розгляду конкретних впливів оцінку впливу необхідно доповнити остаточним аналізом сукупного ефекту всіх потенційних впливів.

→ Керівні настанови, п. 111d, 112

10. Оцінювання впливу є ітеративним, а не лінійним процесом.

На багатьох етапах оцінювання впливу необхідно отримувати інформацію про результати інших етапів і, за необхідності, вносити зміни. Наприклад, після оцінювання потенційного негативного впливу запропонованих заходів та визначення можливих заходів щодо його пом'якшення, оцінювання впливу слід провести повторно, щоб гарантувати захист цінностей спадщини / природоохоронних цінностей завдяки вжитим заходам з пом'якшення впливу. Таким самим чином результати консультацій з громадськістю щодо проекту звіту про обсяг робіт можуть призвести до перегляду альтернативних варіантів.

→ Керівні настанови, п. 111c, d

11. Процеси оцінювання впливу повинні бути інтегровані в систему управління об'єктами всесвітньої спадщини.

Рекомендації оцінки впливу мають слугувати основою для прийняття управлінських рішень і, у свою чергу, можуть спиратися на наявні структури та процедури управління (наприклад, Формулювання видатної універсальної цінності, визначення інших цінностей спадщини / природоохоронних цінностей, мапування атрибутів, збір даних). У рамках циклічного процесу це може сприяти покращенню управління, моніторингу, зменшенню ризиків та отриманню зворотного зв'язку для вдосконалення оцінювань впливу в майбутньому.

→ Керівні настанови, п. 108, 110

3. КОНТЕКСТ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ

У цьому розділі надається загальний огляд системи всесвітньої спадщини: **Конвенція про всесвітню спадщину**; об'єкти всесвітньої спадщини, їхні **цінності** та **атрибути**; управління об'єктами всесвітньої спадщини; зв'язок із сталим розвитком.

3.1 КОНВЕНЦІЯ ПРО ВСЕСВІТНЮ СПАДЩИНУ

Конвенція ЮНЕСКО про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини¹ (**Конвенція про всесвітню спадщину**) визнає важливість об'єктів як природної, так і культурної спадщини, а також настійну необхідність їх охорони та збереження у світі, що стрімко змінюється. Хоча **держави-сторони** зобов'язуються зберігати всю **спадщину** на своїй території, найвідомішим елементом Конвенції є **Список всесвітньої спадщини**, а саме об'єктів природної та культурної спадщини, що, як вважається, мають «видатну універсальну цінність». Для занесення до Списку об'єкти повинні відповідати принаймні одному з десяти критеріїв **видатної універсальної цінності** (вставка 3.1), а також вимогам щодо **автентичності, цілісності**, охорони та управління (див. вставку 3.2)². Існує багато різних видів об'єктів всесвітньої спадщини, як природних, так і культурних: місця, де можна побачити геологічні особливості або процеси, природні та культурні ландшафти, екосистеми та ареали, архітектурні комплекси, поселення людей, археологічні об'єкти, промислова спадщина, священні місця, маршрути спадщини та багато інших. Вони також можуть мати пов'язані з ними нематеріальні атрибути, такі як важливі духовні практики або пов'язані з ними культурні традиції, які відображаються у фізичних елементах об'єкта.

Широке розмаїття спадщини в усьому світі означає не меншу різноманітність впливів, яких можуть зазнавати об'єкти всесвітньої спадщини. Наприклад: дренажні роботи вище за течією, які впливають на рівень води в прісноводному об'єкті; великі будівлі, які впливають на види з вікон **об'єкта всесвітньої спадщини** та на його вигляд у міському ландшафті; поступові зміни в плануванні міста, яке репрезентувало певний історичний період; блокування маршруту міграції важливого виду; або будь-яка забудова на території, первісні характеристики якої мають ключове значення для важливої культурної традиції. **Оцінювання впливу** є основним інструментом виявлення, недопущення та мінімізації таких негативних впливів.

Конвенцією про всесвітню спадщину засновано **Комітет всесвітньої спадщини** – міжурядовий орган, який складається з держав-сторін і яким укладається Список всесвітньої спадщини. Питаннями дотримання Конвенції також займається Секретаріат ЮНЕСКО, відомий як **Центр всесвітньої спадщини** ЮНЕСКО. У статті 8.3 Конвенції три міжнародні організації названі **консультативними (дорадчими) органами** Комітету всесвітньої спадщини: ІККРОМ, ІКОМОС та МСОП. Комітет всесвітньої спадщини збирається на щорічні засідання з метою керівництва та контролю за виконанням Конвенції. Зокрема, ним приймаються рішення про занесення об'єктів до Списку всесвітньої спадщини або виключення їх із цього списку. Комітет також розглядає звіти про **стан збереження** об'єктів, занесених до Списку всесвітньої спадщини, і має право звернутися до держав-сторін з вимогою вжити заходів, якщо конкретний фактор впливає на об'єкт – зокрема із запитом провести оцінювання впливу. Дійсно, рішенням Комітету 39 COM 7 підкреслюється важливість використання оцінювання впливу державами-сторонами для управління спадкоємністю та змінами, а також рекомендується їм інтегрувати процеси оцінювання впливу в законодавство, механізми планування та план управління.

1. <https://whc.unesco.org/en/convention/>

2. Якщо держави-сторони мають намір висунути номінацію на занесення до Списку всесвітньої спадщини в майбутньому, вони можуть включити об'єкти спадщини до Попереднього списку. Принципи та методологія цього Керівництва також можуть допомогти в охороні об'єктів спадщини, включених до Попереднього списку, та управлінні ними.

Вставка 3.1. Критерії видатної універсальної цінності

Об'єкт повинен:

- i. являти собою витвір творчого людського генія;
- ii. представляти, як важлива зміна людських цінностей протягом певного часу або в межах певного культурного регіону впливає на розвиток архітектури або технологій, монументального мистецтва, містобудування або ландшафтного дизайну;
- iii. слугувати унікальним або принаймні винятковим свідомством культурної традиції або цивілізації, яка нині існує або припинила своє існування;
- iv. бути видатним зразком типу споруди, архітектурного або технологічного ансамблю або ландшафту, який (або які) ілюструють важливу епоху (або епохи) історії людства;
- v. бути видатним зразком традиційного поселення, землекористування або водокористування, який представляє певну культуру або певну форму взаємодії людини з довкіллям, особливо якщо такий зразок став вразливим під впливом незворотних змін;
- vi. бути прямо чи опосередковано пов'язаним з подіями або існуючою традицією, ідеями або віруваннями, з творами мистецтва та літератури, що мають світове значення. (Комітет вважає, що цей критерій варто застосовувати у поєднанні з іншими критеріями);
- vii. представляти зразок унікального природного явища або ділянку неповторної природної краси та естетичної важливості;
- viii. бути видатним прикладом, який представляє основні віхи історії людства, у тому числі сліди давнього життя, важливі поточні геологічні процеси формування земної поверхні або важливі геоморфологічні та фізіографічні явища;
- ix. бути видатним зразком, що представляє важливі поточні екологічні та біологічні процеси в еволюції та розвитку наземних, прісноводних, берегових та морських екосистем та сукупностей рослин і тварин;
- x. бути ареалом проживання найбільш важливих видів з точки зору збереження біологічного розмаїття, у тому числі видів, що знаходяться під загрозою зникнення та мають видатну універсальну цінність для науки та збереження довкілля.

Джерело: ЮНЕСКО, 2021 р.

Вставка 3.2 Автентичність, цілісність, охорона та управління

Автентичність культурної спадщини визначається ступенем розуміння та достовірності знань і уявлень про цінності об'єкта спадщини: якою мірою його культурні цінності реалістично та переконливо виражені через такі атрибути, як форма та задум, матеріали та речовини, використання та функції, традиції, техніки та системи управління, розташування та оточення, мова та інші форми нематеріальної спадщини, духовне та фізичне відчуття, а також інші внутрішні та зовнішні чинники.

Цілісність – це ступінь єдності і недоторканості природної та/або культурної спадщини та її атрибутів: наскільки об'єкт включає всі елементи, необхідні для вираження видатної універсальної цінності; чи має розміри, достатні для представлення всіх особливостей та процесів, що визначають значущість об'єкта; чи охороняється він від негативних наслідків господарської діяльності та/або занедбаності.

Охорона та управління стосуються забезпечення збереження в часі та зростання видатної універсальної цінності об'єкта, зокрема його цілісності та/або автентичності.

Джерело: ЮНЕСКО, 2021 р.

3.2 ОБ'ЄКТИ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ

3.2.1 ВИДАТНА УНІВЕРСАЛЬНА ЦІННІСТЬ

Занесення до Списку всесвітньої спадщини означає офіційне визнання за об'єктом спадщини «**видатної універсальної цінності**» (ВУЦ). Поняття ВУЦ, разом з умовами її **автентичності** та **цілісності**, лежить в основі **Конвенції про всесвітню спадщину** та всієї діяльності, пов'язаної з об'єктами, занесеними до Списку, зокрема оцінювання впливу (рис. 3.1). Кожен об'єкт у Списку має **Формулювання видатної універсальної цінності**, яке підсумовує обґрунтування занесення об'єкта до Списку всесвітньої спадщини і слугує основою для загально визнаної і затвердженої цінності спадщини / природоохоронної цінності цього місця. З цими формулюваннями, разом з іншими відповідними документами, такими як досье номінацій, плани управління, звіти місій тощо, можна ознайомитися на вебсайті **Центру всесвітньої спадщини ЮНЕСКО**.

Рисунок 3.1. «Три стовпи» видатної універсальної цінності.

3.2.2. ЦІННОСТІ ТА АТРИБУТИ

Формулювання видатної універсальної цінності містить опис цінностей та атрибутів **об'єкта всесвітньої спадщини**, за якими його було занесено до Списку всесвітньої спадщини. **ВУЦ** усіх об'єктів, занесених до Списку всесвітньої спадщини, зокрема їхня **автентичність** і **цілісність**, повинна завжди залишатися під охороною. Ці поняття є важливими для проведення **оцінювання впливу** в контексті всесвітньої спадщини.

Цінності – це те, що надає об'єкту спадщини особливий характер, і певне поєднання цінностей спадщини / природоохоронних цінностей обумовлює особливу важливість конкретного об'єкта. Для об'єктів всесвітньої спадщини цінність, яка вважається «важливою для сучасних і майбутніх поколінь усього людства», – це його ВУЦ (див. приклад у вставці 3.3). Об'єкт всесвітньої спадщини може також мати **інші цінності спадщини / охоронювані цінності**, які необхідно враховувати при оцінюванні впливу, як, наприклад, ті, що обґрунтовують охоронний статус національного та місцевого рівня, і/або цінності корінних народів та пов'язаних з ними спільнот. Вони можуть бути офіційно визначені або визнані неофіційно.

Атрибути – це елементи об'єкта спадщини, які передають його цінності та уможливають їх розуміння. Вони можуть бути фізичними якостями, пов'язаними з матеріальною структурою та іншими матеріальними особливостями, але також і нематеріальними аспектами, такими як процеси, соціальні механізми або культурні практики, а також асоціації та взаємозв'язки, що відображаються у фізичних елементах об'єкта.

Атрибутами об'єктів культурної **спадщини** можуть бути будівлі або інші споруди та їхні форми, матеріали, дизайн, використання та функції, а також планування міст, сільськогосподарські процеси, релігійні церемонії, будівельні технології, візуальні співвідношення та духовні зв'язки. Атрибутами природних об'єктів можуть бути конкретні особливості ландшафту, ареали, флагманські види, аспекти, пов'язані з якістю навколишнього середовища (наприклад, недоторканість, висока якість / первозданність навколишнього середовища), масштаб і природність ареалів, а також розмір і життєздатність популяцій диких тварин. Атрибути можуть поширюватися на великі території й залежати від процесів, що відбуваються за межами об'єкта всесвітньої спадщини.

Атрибутам та взаємодії між ними слід приділяти основну увагу в заходах з охорони, збереження та управління. Термін «атрибути» особливо часто використовується щодо об'єктів всесвітньої спадщини для опису шляхів визначення та представлення видатної універсальної цінності, а чітке розуміння атрибутів, якими виражається видатна універсальна цінність об'єкта, має вирішальне значення для його довгострокової охорони. Просторовий розподіл цих атрибутів та відповідні вимоги до їх охорони повинні лежати в основі визначення меж об'єкта, його буферної зони та інших заходів з управління.

Термін «атрибути» особливо часто використовується щодо об'єктів всесвітньої спадщини для опису шляхів визначення та представлення видатної універсальної цінності (див. вставку 3.3).

Вставка 3.3. Приклад Формулювання видатної універсальної цінності (витяг)

Морський парк «Блакитне море» та стародавнє місто Герітополіс

Об'єкт розташований у регіоні, видатному з екологічної та глобальної точки зору, – Блакитному морі. Об'єкт займає площу 400 000 га, а буферна зона – 600 000 га, що включає як морські, так і наземні території. Він є частиною більшої перехідної зони між північною та південною біогеографічними зонами, а в його морських системах сформувалися унікальні та різноманітні екосистеми та види, зокрема екологічні спільноти під загрозою зникнення. Переважно неторкані ареали представлені рідкісними зразками систем тропічних коралових рифів та унікальними видами м'яких коралів. На території об'єкта та його оточення також поширені пласти морських водоростей і мангрові ліси. Ці природні середовища є оселищем популяцій морських птахів, морських ссавців, риб, коралів, акул, скатів манта та морських черепах, а також важливими місцями годування для останньої здорової популяції помаранчевих дюгоней, що перебувають під загрозою зникнення. Морський парк «Блакитне море» є важливим джерелом личинок і місцем нересту промислових видів риб...

Розташоване на узбережжі Блакитного моря, історичне портове місто Герітополіс упродовж усієї історії відіграло роль місця взаємобміну між історичними культурами. Хоча архітектура міста переважно відображає золоту добу його багатства як торговельного порту у XVIII столітті, розташування будівель відповідає набагато давнішому плануванню, яке сягає VI століття. У плані міської забудови XVIII століття однакову увагу приділено як забудованій території, так і парковим зеленим зонам у центрі міста. Крім того, у межах міста знаходиться низка значних пам'яток кожного етапу історії міста: мавзолей Євгенія, базиліка Святої Олени й Велика мечеть з медресе та лазнями – важливі архітектурні шедеври різних періодів. Еклектичне поєднання традиційної та монументальної архітектури відображає розмаїття місцевих спільнот, які проживали в місті півтора тисячоліття й продовжують дотримуватися традиційних звичаїв і сьогодні...

Джерело: «Лідерство у сфері всесвітньої спадщини»

Примітка: у цьому уривку цінності виділено підкресленням (цінності: чому цей об'єкт спадщини є особливим?), а атрибути – курсивом (атрибути: як ми можемо побачити ці цінності, відвідавши це місце?).

Національні та місцеві цінності також виражаються в атрибутах, які можуть сприяти дотриманню умов **автентичності** та **цілісності** об'єктів всесвітньої спадщини. Взаємозв'язки між атрибутами та цінностями можуть бути складними – один атрибут може передавати кілька цінностей, а одна цінність може передаватися кількома атрибутами. З цієї причини, попри доречність визначення ВУЦ, національних і місцевих цінностей та атрибутів, **оцінювання впливу** повинно враховувати, що разом вони утворюють взаємопов'язану систему і що **запропоновані заходи** можуть мати вплив на всю систему в цілому.

3.2.3. МЕЖІ, БУФЕРНІ ЗОНИ ТА ШИРШЕ ОТОЧЕННЯ

Об'єкт всесвітньої спадщини визначається **межами**, і в ідеалі всі **атрибути** ВУЦ повинні знаходитися в цих межах. У більшості випадків навколо об'єкта всесвітньої спадщини також повинна бути офіційно визначена **буферна зона** (зони), яка сприяє охороні ВУЦ та атрибутів об'єкта всесвітньої спадщини, наприклад, забезпечуючи візуальний огляд неба за визначним краєвидом або з'єднуючи компоненти об'єкта всесвітньої спадщини. Щодо використання та забудови буферних зон встановлено додаткові правові обмеження, чим забезпечується підвищений рівень охорони об'єкта всесвітньої спадщини. Карти, що ілюструють як межі, так і буферні зони, можна знайти на [вебсайті всесвітньої спадщини](#), і їхня наявність є обов'язковою умовою для успішного подання номінації. Залежно від країни, до об'єкта та буферної зони застосовуватимуться різні правові, політичні та управлінські механізми.

Навколо кожного об'єкта всесвітньої спадщини розташовується **ширше оточення**, яке є безпосереднім і розширеним середовищем, що є частиною його значимості та особливого характеру або робить у це свій внесок. Воно може бути пов'язане з топографією об'єкта, природним і забудованим середовищем, а також іншими елементами, такими як інфраструктура, характер землекористування, організація простору та візуальні зв'язки. До нього можуть належати відповідні екологічні та гідрологічні зв'язки, соціальні та культурні практики, економічні процеси та інші нематеріальні аспекти **спадщини**, зокрема сприйняття та асоціації. Ширше оточення також може відігравати важливу роль в охороні **автентичності** та **цілісності** об'єкта, а управління ним визначається його роллю у збереженні **видатної універсальної цінності**³.

Як правило, буферні зони зазвичай охоплюють безпосередню територію навколо об'єкта всесвітньої спадщини, а ширше оточення може залишатися без охорони або охоронятися іншим законодавством. Це може призвести до ризику планування запропонованих заходів для ширшого оточення без урахування потенційного впливу на об'єкт всесвітньої спадщини. Ширше оточення об'єкта може бути показане на карті, але в багатьох випадках його необхідно буде визначити на етапі **скоупінгу** в процесі оцінювання впливу. Ширше оточення може бути невеликим або навіть обмежуватися буферною зоною, наприклад, якщо вид на об'єкт, ВУЦ якого пов'язана з його архітектурою, обмежений; або великим, наприклад, у разі необхідності створення обширних коридорів дикої природи для забезпечення міграційного маршруту тварин, які становлять ВУЦ об'єкта (див. рис. 3.2). З причини наявності взаємозв'язку між об'єктом всесвітньої спадщини та його ширшим оточенням, деякі запропоновані заходи можуть мати вплив на ВУЦ. Тому ширше оточення об'єкта всесвітньої спадщини важливо враховувати під час **оцінювання впливу**.

3. Частково запозичено з: <https://www.icomos.org/charters/xian-declaration.pdf>

Об'єкт всесвітньої спадщини

Буферна зона об'єкта

Об'єкт всесвітньої спадщини

Буферна зона об'єкта

Ширше оточення

Рисунок 3.2. Приклад об'єкта всесвітньої спадщини (помаранчевий), його буферної зони (сірий) та взаємозалежності з ширшим оточенням (жовтий)

3.3 УПРАВЛІННЯ ТА КЕРІВНИЦТВО ОБ'ЄКТАМИ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЯК ОСНОВА ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ

3.3.1. УПРАВЛІННЯ ТА КЕРІВНИЦТВО

Процедури управління об'єктами, занесеними до Списку всесвітньої спадщини, викладено в Керівних настановах до імплементації Конвенції про всесвітню спадщину⁴. Кожна держава-сторона має національний орган з призначеним національним координатором, який сприяє імплементації Конвенції на державному рівні. Механізми управління об'єктами різняться, хоча за кожен конкретний **об'єкт всесвітньої спадщини** зазвичай відповідає керівник об'єкта або група управління. **Центр всесвітньої спадщини ЮНЕСКО** може надати контактні дані національних координаторів і керівників об'єктів, а також надає додаткову інформацію та рекомендації щодо управління об'єктами природної та культурної всесвітньої спадщини на своєму вебсайті.

3.3.2. ПРОЦЕДУРА ЗАПИТУ НА ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ

Національний координатор зазвичай відповідає за інформування Центру всесвітньої спадщини ЮНЕСКО про **запропоновані заходи**, які можуть вплинути на об'єкт, до прийняття будь-яких остаточних рішень, відповідно до **пункту 172** Керівних настанов.

4. Видається ЮНЕСКО з 1977 р. Остання редакція на момент написання цього документа: 2021 р.
<https://whc.unesco.org/en/guidelines/>

Групи управління об'єктами також можуть звернути увагу на такі заходи, визначаючи необхідність повідомлення Центру всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та проведення оцінювання впливу. Представники громадянського суспільства та інші групи, стурбовані впливом на об'єкти всесвітньої спадщини, можуть також звертаються до Центру всесвітньої спадщини ЮНЕСКО відповідно до **пункту 174** Керівних настанов. У відповідь Центр всесвітньої спадщини ЮНЕСКО може запросити у держави-сторони додаткову інформацію про запропоновані заходи, зокрема всі оцінювання впливу, проведені перед вжиттям заходів. Центр розглядає цю інформацію у тісній співпраці з **консультативними органами**, і, якщо ситуація на об'єкті всесвітньої спадщини вимагає уваги Комітету всесвітньої спадщини, ними подається звіт про **стан збереження** об'єкта на наступній сесії Комітету. Після розгляду справи Комітет може також звернутися з проханням провести оцінювання впливу, рекомендувати внести зміни до наявної оцінки впливу або висловити свою позицію щодо запропонованих заходів. На запит Комітету про проведення оцінювання впливу держава-сторона зобов'язана забезпечити його проведення та подати результати на розгляд, як того вимагає Комітет відповідно до цього Керівництва.

Проведення **оцінювання впливу** зазвичай є простішим та ефективнішим за умов наявності надійної системи управління з ефективними заходами управління, які спрощують збір даних, залучення громадськості, а також моніторинг впливів та управління ними. Однак навіть якщо **об'єкт всесвітньої спадщини** не має добре налагодженої системи управління, оцінювання впливу може допомогти вдосконалити запропоновані заходи. Наприклад, вихідна інформація, зібрана в процесі оцінювання впливу, може бути використана для інших цілей управління, слугувати каталізатором для об'єднання зусиль **зацікавлених сторін** та сприяти партисипативному прийняттю рішень, а також допомогти визначити, які типи запропонованих заходів є доцільними для об'єкта всесвітньої спадщини.

3.4 ІНТЕГРАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ПРОЦЕДУРИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО ВСЕСВІТНЮ СПАДЩИНУ

У Політиці ЮНЕСКО щодо інтеграції концепції сталого розвитку в процесі Конвенції про всесвітню спадщину (2015 р.) пояснюється, як об'єкти всесвітньої спадщини можуть сприяти реалізації Порядку денного ООН у сфері сталого розвитку до 2030 року (2015 р.) (див. вставку 3.4). Ця політика підкреслює необхідність охорони **видатної універсальної цінності**, враховуючи при цьому аспекти сталого розвитку (екологічна стійкість, інклюзивний соціальний розвиток та інклюзивний економічний розвиток), а також мир і безпеку. Ці аспекти є взаємозалежними та взаємодоповнюючими: жоден з них не повинен мати пріоритету, і вони повинні працювати разом для досягнення своїх індивідуальних цілей. Цей подвійний підхід також застосовується до оцінювання впливу в контексті всесвітньої спадщини – **держави-сторони** повинні застосовувати проактивний підхід до управління всесвітньою спадщиною та охорони ВУЦ, що передбачає роботу в напрямку сталого розвитку.

Вставка 3.4 Політика інтеграції концепції сталого розвитку в процесі Конвенції про всесвітню спадщину (витяг)

Забезпечуючи виявлення, охорону, збереження, популяризацію й передачу нинішньому і майбутнім поколінням незамінні об'єкти культурної та природної спадщини, що мають видатну універсальну цінність (ВУЦ), Конвенція про всесвітню спадщину сама по собі робить значний внесок у сталий розвиток і добробут людей. Водночас посилення трьох вимірів сталого розвитку, а саме екологічної стійкості, інклюзивного соціального розвитку та інклюзивного економічного розвитку, а також зміцнення миру та безпеки можуть принести користь об'єктам всесвітньої спадщини та підтримати їх ВУЦ за умови ретельної інтеграції в системи охорони та управління.

Тому, окрім охорони ВУЦ об'єктів всесвітньої спадщини, держави-сторони повинні визнавати та розвивати невід'ємний потенціал цих об'єктів для сприяння всім аспектам сталого розвитку та працювати над отриманням колективних переваг для суспільства, забезпечуючи відповідність стратегій збереження та управління більш широким цілям сталого розвитку. При цьому не можна ставити під загрозу ВУЦ об'єктів.

Джерело: ЮНЕСКО, 2015 р., п. 3 та 4.

4. ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ НА ВСЕСВІТНЮ СПАДЩИНУ

У цьому розділі надається огляд оцінювання впливу та методів його проведення для об'єктів всесвітньої спадщини. У ньому розглядаються випадки обов'язкового проведення оцінювання впливу в рамках національної або іншої системи з одночасною необхідністю врахувати аспекти всесвітньої спадщини.

4.1 ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ

Оцінювання впливу⁵ описується як принцип «думати, перш ніж діяти» (Morrison- Saunders (Morrison-Saunders), 2018 р.). Воно забезпечує інформаційну підтримку для процесу прийняття рішень шляхом дослідження наслідків, які запропоновані заходи можуть мати для **навколишнього середовища** або, у випадку об'єктів всесвітньої спадщини, для **ВУЦ**. Оцінювання впливу завжди слід проводити до прийняття будь-яких незворотних рішень або вжиття заходів, щоб його результати могли дійсно стати основою для остаточного рішення. Так забезпечуються найкращі результати для найвидатніших місць світу та для суспільства, як сьогодні, так і в майбутньому.

Розробка та реалізація **запропонованого заходу** передбачають декілька етапів (рис. 4.1). Оцінювання впливу необхідно проводити на достатньо ранньому етапі, щоб мати можливість вплинути на планування: чим пізніше проводиться оцінювання впливу, тим менше можливостей вплинути на результат воно має. Остаточний звіт про оцінку впливу необхідно підготувати до моменту прийняття рішення про доцільність реалізації запропонованих заходів, їх коригування або повної відмови від їх реалізації – до початку будівництва або будь-яких інших підготовчих заходів на місці⁶.

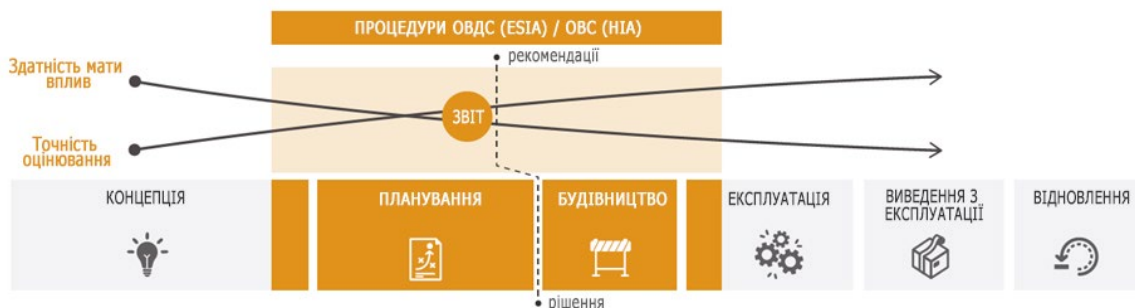

Рисунок 4.1. Розробка та реалізація запропонованого заходу. Оцінювання впливу повинно проводитися на відповідному етапі проекту для забезпечення можливості впливу на процес планування та прийняття рішень.

Примітка: залежно від типу запропонованого заходу, до етапу «будівництво» можна віднести інші форми підготовки, тоді як етап «експлуатація» може означати впровадження та реалізацію запропонованого заходу в довгостроковій перспективі.

Оцінювання впливу використовується з 1970-х років і на сьогодні є добре налагодженою системою майже в усіх країнах. Тепер багато міжнародних фінансових установ та великих комерційних банків вимагають від позичальників підтвердження дотримання ними заходів охорони природної та культурної **спадщини** як обов'язкову умову кредитування – для цього може використовуватися оцінювання впливу. У 1980-х роках **консультативні органи** Комітету всесвітньої спадщини почали наголошувати на можливості використання оцінювання впливу в контексті всесвітньої спадщини; за останнє десятиліття Комітет всесвітньої спадщини звертався з проханням про проведення оцінювання впливу для понад 200 об'єктів всесвітньої спадщини.

5. Залежно від правової системи країни для цього можуть використовуватися різні терміни, наприклад, «оцінка впливу на довкілля», «екологічний аудит».

6. Додаткову ознайомчу інформацію про оцінювання впливу див. у публікаціях Міжнародної асоціації з оцінювання впливу (IAIA) (1999 р., 2009 р.), Глассона і Терівел (Glasson and Therivel) (2019 р.) та Моррісона-Сондерса (Morrison-Saunders) (2018 р.).

4.1.1 ПРОЦЕДУРА ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ

Оцінювання впливу повинно розпочинатися на ранніх етапах розробки **запропонованого заходу** і слугувати основою для всього процесу планування.

Саме оцінювання складається з 11 кроків (таблиця 4.1), які є гнучкими і можуть бути адаптовані до типу та місця запропонованого заходу.

Оцінювання впливу зазвичай проводиться незалежною групою фахівців, завданням яких є надати інформацію:

- i) для планування ініціатором запропонованих заходів;
- ii) для прийняття відповідним органом влади рішення щодо доцільності надання дозволу на запропоновані заходи.

Оцінювання впливу також повинно включати важливий компонент – участь правовласників та інших зацікавлених сторін, зокрема **природоохоронних та пам'яткоохоронних органів** і громад (спільнот).

На відміну від інших методичних документів з оцінювання впливу, у цьому Керівництві обстоюється принцип **участі правовласників та заінтересованих сторін**, а також проактивне вирішення проблем протягом усього процесу оцінювання впливу. Це пояснюється важливістю залучення правовласників та інших зацікавлених сторін до охорони об'єктів всесвітньої спадщини та управління ними, а також тим, що основною метою оцінювання впливу є розгляд можливих альтернатив та **пом'якшення впливу на видатну універсальну цінність** об'єктів.

Таблиця 4.1. Огляд процедури оцінювання впливу

Орієнтовні запитання для загального оцінювання впливу (курсивом виділено додаткові орієнтовні запитання при аналізі впливу на об'єкти всесвітньої спадщини)	
Протягом усього процесу оцінювання впливу	
А. Участь	<ul style="list-style-type: none"> ● Хто є правовласниками та іншими важливими заінтересованими сторонами? ● Як слід залучати правовласників та інших заінтересованих сторін? ● Чи є питання, що потребують отримання згоди (наприклад, вільної та усвідомленої попередньої згоди корінних народів і, можливо, інших осіб)? ● Які методи залучення слід використовувати для різних груп, зокрема тих, які традиційно були позбавлені права голосу?
В. Проактивне вирішення проблем	<ul style="list-style-type: none"> ● Чи є запропоновані заходи необхідними? Чи не краще «нічого не робити»? ● Якими є можливі альтернативи запропонованим заходам? ● Який варіант досягнення цілей пропозиції буде кращим або найбільш екологічно безпечним? ● Як можна уникнути негативних впливів запропонованих заходів або мінімізувати їх? <i>Яким чином можна уникнути цих впливів на ВУЦ та її атрибути / мінімізувати ці впливи?</i> ● Чи є можливості забезпечити або посилити позитивні впливи запропонованих заходів? <i>Покращити управління ВУЦ?</i>
Етапи оцінювання впливу	
1. Скринінг	<ul style="list-style-type: none"> ● Чи необхідне оцінювання впливу? ● <i>Якою є ВУЦ об'єкта та інші цінності спадщини / охоронювані цінності?</i> ● <i>Які атрибути об'єкта?</i> ● <i>Чи є запропоновані заходи сумісними з ВУЦ об'єкта всесвітньої спадщини?</i> ● <i>Чи можуть запропоновані заходи мати вплив на ВУЦ незалежно від місця їх проведення?</i>

Таблиця 4.1. Огляд процедури оцінювання впливу (продовження)

Орієнтовні запитання для загального оцінювання впливу (курсивом виділено додаткові орієнтовні запитання при аналізі впливу на об'єкти всесвітньої спадщини)	
Етапи оцінювання впливу	
2. Скоупінг (визначення обсягів оцінювання)	<ul style="list-style-type: none"> Які дані, види впливу, географічні райони та часовий період повинні враховуватися під час оцінювання впливу? Яким має бути технічне завдання на проведення оцінювання впливу? Яка основна інформація потрібна, і чи є вона доступною? Якщо ні, чи можливо провести достовірне оцінювання на основі наявних джерел інформації? (Див. також «А. Участь» вище)
3. Базове оцінювання (оцінювання вихідного стану)	<ul style="list-style-type: none"> Якими є поточні умови? Як вихідний стан зміниться в майбутньому за відсутності запропонованих заходів? Якими є поточні умови об'єкта всесвітньої спадщини та атрибути, що визначають його ВУЦ та інші цінності спадщини / охоронювані цінності? Як здійснюється управління об'єктом? Яким був стан збереження об'єкта на момент його занесення до Списку?
4. Запропоновані заходи та можливі альтернативи	<ul style="list-style-type: none"> Що пропонується (плани, опис, візуалізації тощо)? Як це буде реалізовано? Чи достатньо інформації для оцінювання запропонованих заходів? Чи є прийнятні альтернативи запропонованим заходам, що дозволили б уникнути будь-якого негативного впливу або зменшити його і все одно досягти при цьому цілей запропонованих заходів? (Див. також «А. Участь» і «В. Проактивне вирішення проблем» вище)
5. Визначення та прогнозування потенційних впливів	<ul style="list-style-type: none"> Які екологічні, соціальні та інші відповідні наслідки можуть виникнути в результаті запропонованих заходів і можливих альтернатив? Які зміни ВУЦ (як позитивні, так і негативні) та інших цінностей спадщини / природоохоронних цінностей відбудуться в результаті запропонованих заходів?
6. Оцінювання впливів	<ul style="list-style-type: none"> Наскільки значним є вплив запропонованих заходів і можливих альтернатив? Наскільки значним є вплив на ВУЦ та інші цінності спадщини / охоронювані цінності з огляду на міжнародне значення всесвітньої спадщини?
7. Пом'якшення негативних впливів та посилення позитивних	<ul style="list-style-type: none"> Які є прийнятні альтернативи запропонованим заходам, що дозволяють уникнути негативних впливів або зменшити їх і досягти цілей запропонованих заходів? Які заходи з пом'якшення впливів необхідні для уникнення або мінімізації прогнозованих негативних впливів? Якими є позитивні впливи? Чи можна їх посилити? Чи можна уникнути негативного впливу на ВУЦ та інші цінності спадщини / охоронювані цінності? Якщо негативних впливів неможливо повністю уникнути, як можна мінімізувати їх до рівня, який не викликає занепокоєння? Наскільки значними є залишкові (після пом'якшення) впливи? (Див. також «А. Участь» та «В. Проактивне вирішення проблем» вище)
8. Звітність	<ul style="list-style-type: none"> Яким чином слід інформувати про процес та висновки оцінювання впливу?
9. Аналіз звіту	<ul style="list-style-type: none"> Чи відповідає звіт своєму технічному завданню? Чи є він «придатним для використання» в процесі прийняття рішень? (Див. також «А. Участь» вище)
10. Прийняття рішень	<ul style="list-style-type: none"> Чи є запропоновані заходи найкращими з можливих альтернативних варіантів? Чи слід схвалити запропоновані заходи? Якщо так, то на яких умовах (заходи з пом'якшення впливів)? (Див. також «В. Проактивне вирішення проблем» вище)
11. Подальші дії	<ul style="list-style-type: none"> Як слід реалізовувати заходи з пом'якшення впливів? Що слід зробити для моніторингу реалізації запропонованих заходів та управління ними, і хто відповідальний за це?

4.2 ВИДИ ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ

У широкому сенсі існує два основні типи оцінювання впливу, які можуть проводитися в різних масштабах залежно від характеру **запропонованих заходів** і фокусуватися на конкретних питаннях, зокрема питаннях **спадщини**:

- i) **Оцінювання впливу на довкілля та суспільство (ОВДС / ESIA)**; якщо оцінювання зосереджується на спадщині, його можна назвати **оцінюванням впливу на спадщину (ОВС / НІА)**.
- ii) **Стратегічна екологічна оцінка (CEO / SEA)**

Оцінювання впливу на довкілля та суспільство (ОВДС / ESIA), також відоме як оцінка впливу на довкілля (ОВД / EIA), означає оцінювання впливу конкретних запропонованих заходів на рівні проекту. Зазвичай таке оцінювання проводиться для великих проектів, що можуть мати значний вплив на навколишнє середовище, але в деяких випадках може охоплювати і невеликі проекти у вразливих районах. Майже кожна країна світу має систему ОВДС, спрямовану на охорону як природного, так і культурного **середовища**. Великі міжнародні фінансові установи, такі як банки розвитку, зазвичай вимагають проведення оцінювання впливу, зокрема оцінювання впливу на природну та культурну спадщину, для певних видів проектів⁷. Дійсно, багато міжнародних банків, які підписали **Принципи Екватора**⁸, тепер використовують оцінювання впливу як стандартний інструмент планування і застосовують його для скринінгу запропонованих заходів. Складовою ОВДС часто є оцінювання впливу на спадщину, а також інші екологічні та соціальні аспекти. У розділі 5 цього Керівництва пояснюється, як **всесвітня спадщина** та ВУЦ повинні розглядатися як частина більш широкого ОВДС.

Оцінювання впливу на спадщину – це оцінювання конкретного проекту, під час якого основна увага приділяється потенційному впливу на ВУЦ об'єкта спадщини та **інші цінності спадщини / охоронювані цінності**. Під час оцінювання впливу на спадщину в контексті об'єктів **всесвітньої спадщини** основну увагу слід приділити виявленню та оцінюванню негативного та позитивного впливу на **атрибути**, що визначають **видатну універсальну цінність об'єкта всесвітньої спадщини**. У розділі 6 обговорюються методи розгляду питань **всесвітньої спадщини** в рамках такого оцінювання.

Окрім ОВДС, у все більшій кількості країн вимагається також проведення оцінювання впливу попередніх політик, планів та/або програм, які визначають контекст окремих проектів – це називається **стратегічною екологічною оцінкою (CEO / SEA)**. Завдяки проактивному розгляду питань спадщини на ранніх стадіях процесу планування, CEO може сприяти прийняттю більш обґрунтованих рішень під час розгляду проектів.

CEO також краще, ніж ОВДС, підходить для оцінювання **кумулятивного впливу** більшої кількості проектів в ландшафтному / регіональному масштабі (включно з тими, що не вимагають проведення ОВДС); а також для визначення стратегічних і загальних заходів з **пом'якшення** впливу, які можуть послідовно застосовуватися до всіх проектів. На рис. 4.2 підсумовано основні відмінності між ОВДС (ESIA) і CEO (SEA)⁹.

У контексті оцінювання впливу слово «довкілля/середовище» означає фізичні, біологічні, соціальні, культурні, медичні та економічні аспекти, а також аспекти ресурсокористування, тому воно може однаково застосовуватися як до природної, так і до культурної всесвітньої спадщини.

7. Наприклад, див. Стандарт діяльності Міжнародної фінансової корпорації 8: «Культурна спадщина» (МФК, 2012 р.)

8. <https://equator-principles.com/>

9. Додаткову інформацію про CEO (SEA) можна знайти в публікаціях Комітету сприяння впливу ОЕСР (2006 р.) та ЄЕК ООН (2012 р.).

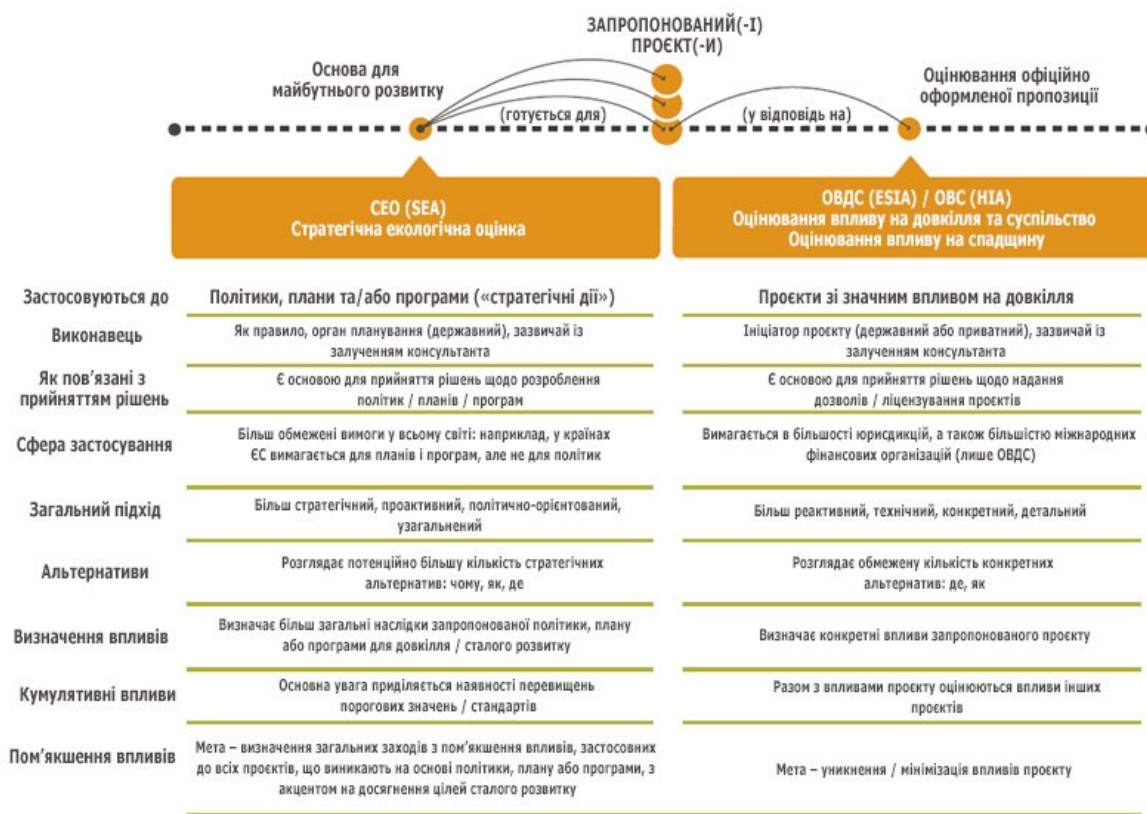

Рисунок 4.2. Різниця між СЕО (SEA) та ОВДС (ESIA). Джерело: матеріал взято з публікації Ради з наукових і промислових досліджень, 1996; «Лідерство у сфері всесвітньої спадщини».

Як показано на рис. 4.2, СЕО (SEA) може забезпечити контекст і основу для розгляду окремих проектів та їхніх ОВДС (ESIA). СЕО та ОВДС є взаємодоповнюючими процедурами, які за необхідності можуть застосовуватися до одного й того ж **об'єкта всесвітньої спадщини**, причому неодноразово. Перевагами СЕО є її більш проактивний і стратегічний характер, а також можливість розглядати питання в більшому ландшафтному масштабі та потенціал зниження зовнішнього тиску на всесвітню спадщину й підтримання прийняття рішень до того, як будуть запропоновані конкретні проекти. За допомогою ОВДС можна детально розібратися з конкретним запропонованим заходом і забезпечити відсутність потенційного негативного впливу на видатну універсальну цінність. Наприклад, СЕО для регіональної або національної транспортної мережі може забезпечити основу для оцінювання впливу окремих транспортних проектів шляхом визначення екологічних обмежень, кращих альтернатив та ймовірних кумулятивних впливів. Вона також може встановити умови («заходи з **пом'якшення** впливів») для наступних проектів, що допоможе в охороні цінних активів, зокрема спадщини. Однак СЕО не скасовує необхідність проведення ОВДС для окремих транспортних проектів.

Принципи та загальні підходи, викладені в цьому Керівництві, стосуються СЕО, а для більш детального розгляду СЕО в майбутньому буде підготовлено окремий керівний документ.

Нарешті, слід звернути увагу на різні національні, регіональні та міжнародні стандарти, розроблені фінансовим сектором¹⁰. Усі форми оцінювання впливу повинні відповідати цим мінімальним вимогам, а в контексті всесвітньої спадщини при проведенні оцінювань слід прагнути досягнення стандартів найвищого рівня.

10. Див. документи Світового банку (2018 р.), Комітету сприяння впливу ОЕСР (2006 р.) та МФК (2012 р.).

4.3 ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ НА ВСЕСВІТНЮ СПАДЩИНУ

Оцінювання впливу на всесвітню спадщину передбачає визначення того, чи вплине запропонований захід на **видатну універсальну цінність** об'єкта та **інші цінності спадщини / охоронювані цінності** (див. розділ 3.2). Оскільки запропоновані заходи не повинні завдавати шкоди видатній універсальній цінності об'єкта, фокус уваги в процесі оцінювання впливу потрібно змістити з «Який вплив має цей проєкт / план?» на «Яким є його вплив на видатну універсальну цінність?»

Для цього необхідне розуміння **атрибутів**, що визначають ВУЦ **об'єкта всесвітньої спадщини** та інші цінності спадщини / охоронювані цінності в його межах, буферній зоні та **ширшому оточенні**, що може означати розширення сфери оцінювання з метою включення відповідних географічних, екологічних та ландшафтних зон навколо об'єкта **спадщини**, а також урахування прямого, непрямого та **кумулятивного впливу** (рис. 4.3).

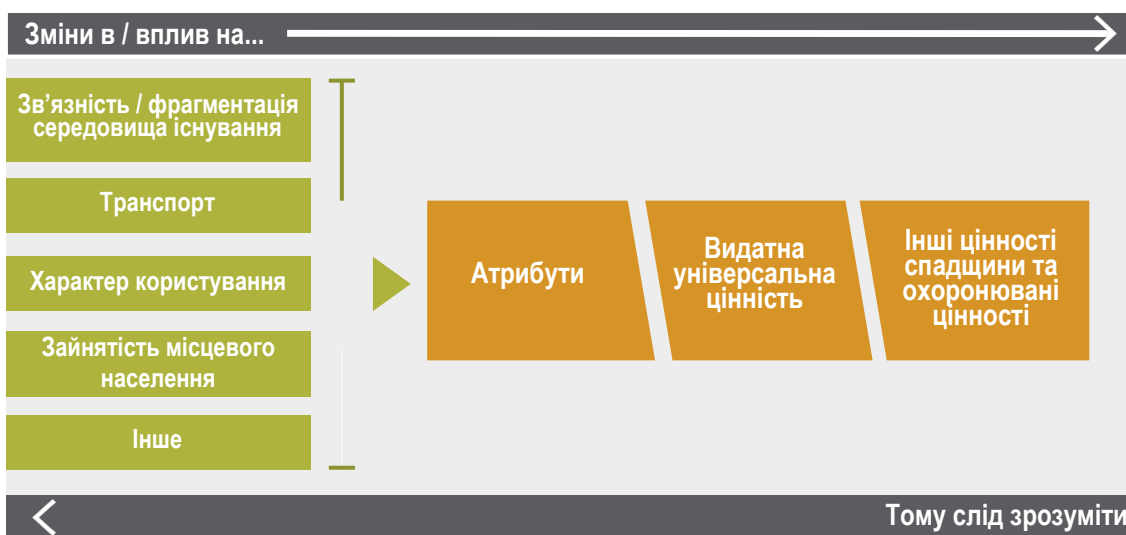

Рисунок 4.3. Визначення більш масштабних змін, які можуть вплинути на ВУЦ. Зміни ширшого оточення можуть вплинути на ВУЦ об'єкта всесвітньої спадщини, інші цінності спадщини / охоронювані цінності та атрибути. На етапі скоупінгу (визначення обсягів оцінювання) слід визначити ті більш масштабні зміни, які можуть вплинути на ВУЦ, і включити їх в оцінювання впливу, щоб врахувати всі прямі, непрямі та кумулятивні впливи.

4.4 ВИЗНАЧЕННЯ НЕОБХІДНОГО ТИПУ ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ

Якщо **запропонований захід** потенційно може вплинути на **видатну універсальну цінність** об'єкта всесвітньої спадщини та **інші цінності спадщини / охоронювані цінності**, як окремо, так і спільно з іншими заходами («**кумулятивний вплив**»), то перед початком реалізації заходу слід провести оцінювання його впливу на ВУЦ та інші **цінності**. **Національний координатор**, керівництво об'єкта та відповідні органи держави-сторони, що видають дозвіл, несуть спільну відповідальність за забезпечення проведення оцінювання впливу у відповідній формі, яка зазвичай оплачується **ініціатором** проєкту.

Органи управління всесвітньою спадщиною повинні мати чітке розуміння чинного законодавства, що застосовується до оцінювання впливу, і системи роботи в межах своєї юрисдикції¹¹, щоб провести оцінювання впливу в належній формі. Якщо офіційне оцінювання впливу запропонованого заходу на об'єкт **спадщини** вже є необхідним відповідно до місцевих / національних норм або вимог донорів, то оцінювання ВУЦ може і повинне бути інтегроване в це **ширше оцінювання впливу** (див. розділ 5). В іншому випадку, для країн, у яких оцінювання впливу не вимагається, або якщо захід не підпадає під наявні вимоги з оцінювання впливу, слід провести **окреме оцінювання** впливу на ВУЦ та інші цінності спадщини / охоронювані цінності (див. розділ 6). На рис. 4.4 підсумовано алгоритм визначення необхідного виду оцінювання впливу.

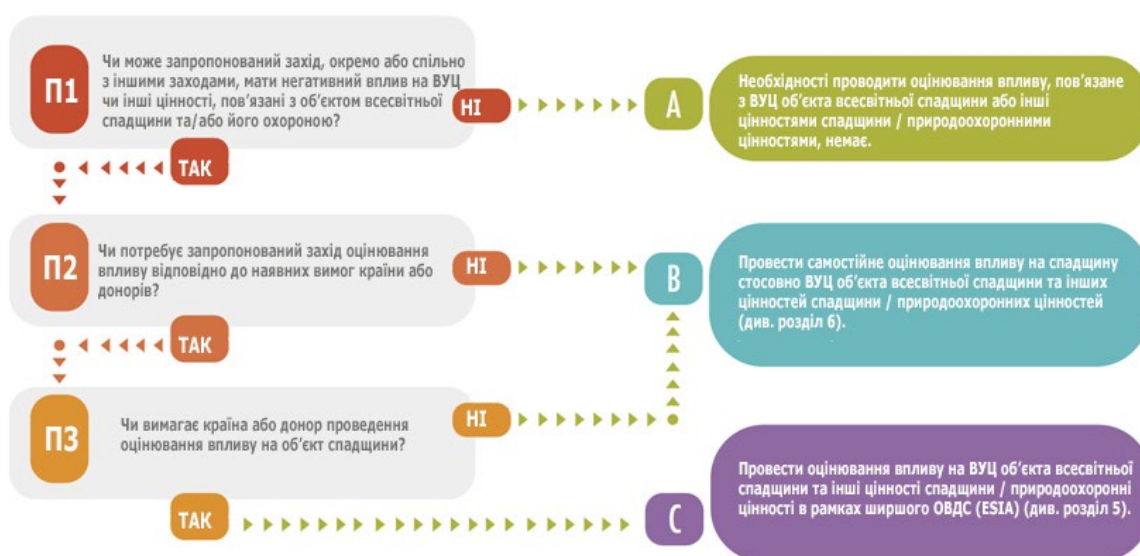

Рисунок 4.4. Орієнтовна блок-схема визначення типу оцінювання впливу, необхідного для дій, що потенційно можуть вплинути на об'єкти всесвітньої спадщини.

11. Якщо запропоновані заходи в одній країні можуть мати значний вплив на об'єкт всесвітньої спадщини в іншій країні, можуть застосовуватися законодавство та операційні системи обох країн.

5. ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ НА ВСЕСВІТНЮ СПАДЩИНУ У РАМКАХ ШИРШОГО ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ ТА СУСПІЛЬСТВО

Уже багато років Комітет всесвітньої спадщини звертається з проханням про проведення оцінювань впливу для аналізу наслідків **запропонованих заходів** на об'єктах всесвітньої спадщини або поблизу них, і в цій галузі накопичено великий професійний досвід та рекомендації. Однак було висловлено занепокоєння щодо суворості цих оцінювань стосовно **видатної універсальної цінності** об'єктів. Глибоке розуміння ВУЦ та **інших цінностей спадщини / природоохоронних цінностей**, а також **атрибутів**, що визначають ВУЦ, має вирішальне значення для проведення оцінювання впливу на всесвітню спадщину.

За допомогою процедури, описаної в таблиці 4.1, у цьому розділі пояснюється порядок проведення ширшого оцінювання впливу на всесвітню спадщину з метою дотримання вимог Конвенції про всесвітню спадщину.

Процес оцінювання потенційного впливу запропонованого заходу

Рисунок 5.1. Процедура проведення оцінювання впливу для всесвітньої спадщини.

A. Участь. Місцеві громади (спільноти), а також **природоохоронні та пам'яткоохоронні органи** повинні якомога раніше бути залучені до процесу прийняття рішень та оцінювання впливу на об'єкти всесвітньої спадщини, щоб їхні думки були почуті й вони могли повноцінно впливати на цей процес. Слід застосовувати **підхід, заснований на правах людини**, – наприклад, якщо процес оцінювання впливу зазвичай не передбачає такого роду участь, то для виконання вимог Конвенції про всесвітню спадщину її слід передбачити. Крім того, у Декларації Організації Об'єднаних Націй про права корінних народів зазначено, що корінні народи мають право на вільну та усвідомлену попередню згоду перед затвердженням будь-якого проекту, який зачіпає їхні землі, території або інші ресурси: цей підхід повинен застосовуватися до корінних народів і враховуватися стосовно всіх місцевих жителів. Декларації, конвенції та рекомендації ЮНЕСКО, зокрема Конвенція 1972 року, містять важливі положення, що стосуються прав людини, участі, управління громадами та звичаїв, що регулюють доступ до культурних цінностей і розподіл вигод. Активна участь місцевих громад, корінних народів та інших **правовласників** у всіх аспектах культурного життя та **спадщини** також регулюється Політикою ЮНЕСКО щодо взаємодії з корінними народами 2018 року.

→ Див. також розділи 2 та 6.2.

В. Проактивне вирішення проблем передбачає розгляд запропонованого заходу на всіх етапах його розробки з метою визначення необхідності його реалізації, наявності безпечніших альтернативних варіантів, можливості уникнення або мінімізації негативних впливів, а також можливості досягнення або посилення позитивних впливів.

→ Див. також розділ 6.3.

1.Скринінг. Об'єкти всесвітньої спадщини мають міжнародне значення і завжди повинні розглядатися як вразливі та цінні. У випадках, коли запропоновані заходи можуть вплинути на **об'єкт всесвітньої спадщини** – прямо, опосередковано або сукупно з іншими заходами – слід провести оцінювання впливу на об'єкт та його ВУЦ. Це необхідно навіть у тому випадку, якщо запропоновані заходи не матимуть жодного іншого впливу.

Ініціатор повинен підготувати короткий звіт про скринінг на основі наявної інформації, складовими якого є:

- i. Назва об'єкта всесвітньої спадщини та карта, на якій показано його межі, буферну зону та (за необхідності) ширше оточення, затверджені Комітетом всесвітньої спадщини¹²
- ii. Формулювання видатної універсальної цінності об'єкта всесвітньої спадщини
- iii. Атрибути, що визначають ВУЦ об'єкта всесвітньої спадщини
- iv. Інші цінності спадщини / охоронювані цінності об'єкта
- v. Для кожного атрибута або цінності – попередня оцінка того, чи матиме запропонований захід істотний вплив на цей атрибут або цінність.

Додаткова інформація щодо цих питань збирається та документується на етапі базового оцінювання (оцінювання вихідного стану).

Інструмент 1 містить додаткову інформацію щодо визначення **цінностей** та **атрибутів**, а **Інструмент 2** – керівництво з визначення впливів. Це дасть ініціатору проекту попереднє уявлення про те, чи можна розпочати реалізацію проекту, і якщо так, які заходи можуть знадобитися для охорони ВУЦ. Розвідка родовищ чи видобуток корисних копалин, нафти та газу в усіх випадках є несумісними зі статусом об'єкта всесвітньої спадщини. Багато лідерів галузі прийняли «зобов'язання з недопущення» розвідки або видобутку нафти, газу чи корисних копалин на об'єктах всесвітньої спадщини, а також дали гарантію того, що діяльність за межами об'єктів всесвітньої спадщини не матиме негативного впливу на ВУЦ.

Як Секретаріат **Конвенції про всесвітню спадщину**, **Центр всесвітньої спадщини ЮНЕСКО** може звернутися до держави-сторони з проханням надати оцінювання впливу конкретного проекту або заходу, наприклад, після отримання повідомлення про запропоновані або здійснювані заходи, відповідно до пунктів 172 або 174 Керівних настанов. Комітет всесвітньої спадщини також може звернутися до держави-сторони із запитом про проведення оцінювання впливу, зокрема після розгляду звіту про **стан збереження** об'єкта та/або результатів реактивної моніторингової місії. У разі запиту Комітету про проведення оцінювання впливу держава зобов'язана надати результати цього оцінювання в строк, встановлений Комітетом.

У разі невизначеності держави-сторони повинні своєчасно звернутися до Центру всесвітньої спадщини ЮНЕСКО для недопущення реалізації заходів, які можуть негативно вплинути на ВУЦ об'єкта всесвітньої спадщини. Це також може допомогти ініціатору краще зрозуміти занепокоєння, пов'язане з всесвітньою спадщиною, і дозволити йому скоригувати попередню пропозицію перед проходженням формальних етапів оцінювання впливу.

→ Див. також розділи 3.3 та 6.4.

12. У вигляді, затвердженому Комітетом всесвітньої спадщини на момент занесення до Списку або після будь-яких подальших уточнень чи змін меж (зокрема розширень). Уся статутна інформація, зокрема картографічна інформація та відповідні рішення, міститься у відкритому доступі на вебсайті Центру всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

2. Скоупінг (визначення обсягів оцінювання). Процес, що використовується для підготовки звіту про скринінг на етапі 1, визначить обсяг оцінювання: географічні межі оцінювання (рис. 5.1), теми для аналізу та можливі альтернативи. У Додатку 1.1 наведено контрольний перелік питань для визначення обсягу оцінювання. Слід врахувати питання доступності інформації, а у разі відсутності необхідної інформації потрібно прийняти рішення про те, чи можливо провести обґрунтоване оцінювання на основі наявних джерел інформації. Обсяг оцінювання може значно виходити за межі того, що зазвичай оцінюється, з метою повного дослідження ВУЦ об'єкта всесвітньої спадщини.

→ Див. також розділ 6.5.

3. Базове оцінювання (оцінювання вихідного стану). Окрім стандартного опису об'єктів спадщини, **вихідні дані для оцінювання** впливу повинні містити опис ВУЦ об'єкта всесвітньої спадщини, інших цінностей спадщини / природоохоронних цінностей, атрибутів, меж, буферної зони та **ширшого оточення**. Документи з планування управління об'єктом всесвітньої спадщини повинні містити визначення та деталізований перелік ВУЦ і атрибутів, що становить вихідний пункт для всіх дій з управління. Однак у разі відсутності цих даних, їх можна визначити за допомогою **Інструмента 1**.

Хоча базове оцінювання стосується поточної ситуації, може виявитися корисним повторно розглянути стан об'єкта всесвітньої спадщини на момент його занесення до Списку, щоб можна було виміряти подальші зміни ВУЦ та **стан збереження** об'єкта й визначити потенційні вразливі місця. Також необхідно буде розглянути ймовірні майбутні зміни без реалізації запропонованих заходів, такі як інші заплановані проекти, плани, що розробляються, і національні або регіональні тенденції (наприклад, покращення якості повітря, погіршення дорожнього руху, зміна клімату). До них можуть належати зміни та загрози, які є менш імовірними, але можуть мати значний вплив на об'єкт всесвітньої спадщини та його **ВУЦ**, наприклад, повені, конфлікти, переміщення населення або зсуви ґрунту. Таке обговорення потенційних майбутніх змін є особливо корисним для виявлення та оцінювання **кумулятивного впливу**, оскільки воно показує, у яких випадках наслідки запропонованого заходу можуть бути більш значними через їхній зв'язок з іншими заходами в минулому, сьогодні та передбачуваному майбутньому.

→ Див. також розділ 6.6.

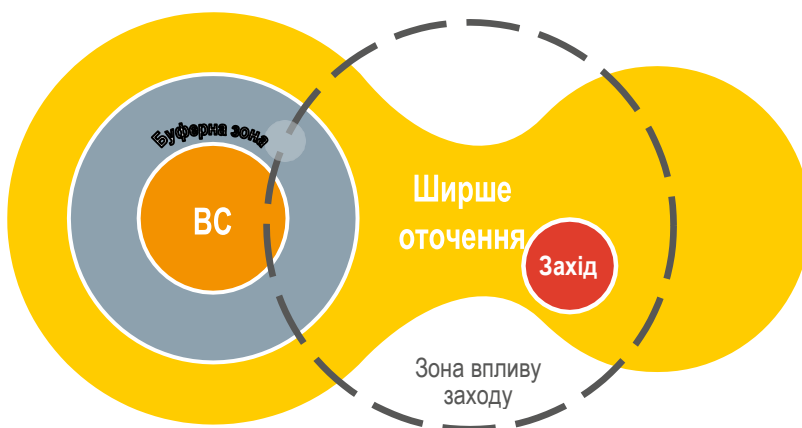

Рисунок 5.2. Зона впливу запропонованого заходу стосовно атрибутів об'єкта всесвітньої спадщини. Запропонований захід може мати вплив на ВУЦ навіть тоді, коли він не відбуватиметься в межах об'єкта всесвітньої спадщини або його буферної зони. Навіть у такому разі буде необхідно провести оцінювання. Також важливо розуміти взаємозалежність між об'єктом всесвітньої спадщини і його буферною зоною та ширшим оточенням.

4. Запропоновані заходи та можливі альтернативи. Запропонований захід слід детально описати, включно з відповідними супутніми роботами, наприклад, інфраструктурою. У разі потреби необхідно шукати додаткову інформацію або підготувати додаткову документацію, щоб забезпечити розуміння характеру та повного обсягу потенційних наслідків заходів, зокрема того, як ці заходи можуть вплинути на атрибути, що визначають ВУЦ. Часто буває корисно скласти карту **зони впливу** запропонованого заходу стосовно атрибутів об'єкта всесвітньої спадщини (рис. 5.1). Слід розглянути альтернативи запропонованим заходам, щоб визначити найбільш сталий варіант, який одночасно забезпечує охорону всесвітньої спадщини та досягнення цілей запропонованих заходів. Завжди слід розглядати можливість відмови від реалізації заходів. Альтернативні варіанти слід оцінювати та порівнювати на тих самих підставах, що й запропоновані заходи.

→ Див. також розділи 6.3 та 6.7.

5. Визначення та прогнозування потенційних впливів. На етапі **скоупінгу** визначається діапазон впливів, які необхідно розглянути під час оцінювання впливу. В **Інструменті 2** показано, як можна визначити вплив певного заходу на атрибути об'єкта всесвітньої спадщини: кожен з визначених впливів необхідно детальніше дослідити в процесі оцінювання впливу. Під час визначення та прогнозування впливів важливо пам'ятати про те, що об'єкт всесвітньої спадщини є взаємопов'язаним зі своєю буферною зоною та **ширшим оточенням** і не може розглядатися ізольовано.

→ Див. також розділ 6.8.

6. Оцінювання впливів. Всесвітня спадщина завжди повинна розглядатися як надзвичайно вразливе середовище. Об'єкти всесвітньої спадщини заносяться до Списку на підставі того, що вони мають видатну універсальну цінність для всієї світової спільноти. Міжнародне значення **ВУЦ** і факт глобального характеру зацікавлених сторін необхідно враховувати під час оцінювання значущості будь-якого потенційного впливу. Вплив на ВУЦ та її атрибути слід розглядати окремо від інших впливів на спадщину: наприклад, певний **захід** може мати обмежений вплив на цінності спадщини / природоохоронні цінності в цілому, але значний вплив на ВУЦ, або навпаки. Часто корисно оцінювати або ранжувати рівень впливу, особливо в тих випадках, коли можуть існувати менш шкідливі альтернативи. Неприпустимо втрачати, пошкоджувати або змінювати ВУЦ, оскільки вона є незамінною. Більш детальну інформацію наведено в **Інструменті 3**.

→ Див. також розділ 6.9.

7. Пом'якшення негативних впливів та посилення позитивних. За будь-яких обставин краще уникати впливу на атрибути об'єкта всесвітньої спадщини, а не мінімізувати його. Будь-які втрати або пошкодження **ВУЦ** є неприйнятними, що означає, що виправлення, зменшення (до менш серйозного, але все ще значного) або компенсація впливу є недоречними в контексті всесвітньої спадщини. Однак можна покращити управління ВУЦ, наприклад, шляхом організації патрулювання для запобігання незаконній діяльності або усунення перешкод для огляду об'єкта всесвітньої спадщини.

У випадках, коли наявних даних або технологій недостатньо для прогнозування потенційного впливу на ВУЦ, слід застосовувати **принцип обережності**: необхідно визначити альтернативні варіанти або відповідні заходи з пом'якшення впливів, щоб гарантувати, що ВУЦ об'єкта всесвітньої спадщини ніколи не буде піддаватися ризику. Це може означати прийняття рішення не розпочинати реалізацію запропонованих заходів через брак інформації. Усі запропоновані заходи з пом'якшення впливів повинні формулюватися таким чином, щоб вони могли виступати як умови планування запропонованих заходів і бути інтегрованими в майбутню стратегію реалізації (наприклад, План екологічного та соціального менеджменту).

→ Див. також розділи 6.3 та 6.10.

8. Звітність. Хоча звіт про оцінку впливу може охоплювати різні елементи всесвітньої спадщини (наприклад, біорізноманіття, ландшафту, спадщини), слід виділити окремий розділ, присвячений потенційному **впливу** запропонованих заходів на всесвітню спадщину та **ВУЦ**. У цьому розділі слід:

- надати інформацію про ВУЦ, атрибути та інші цінності спадщини / охоронювані цінності;
- рекомендувати альтернативні варіанти, заходи для уникнення та пом'якшення впливів і показати, як відповідні органи влади можуть використовувати їх для i) встановлення умов для затвердження та ii) забезпечення їх зв'язку з майбутньою стратегією реалізації;
- за необхідності рекомендувати відмовитися від реалізації запропонованих заходів у разі можливості значного впливу на ВУЦ.

Нетехнічне резюме звіту про оцінку впливу має містити ключові моменти, пов'язані зі всесвітньою спадщиною.

→ Див. також розділ 6.11.

9. Аналіз звіту. Звіт про оцінку впливу повинен бути наданий **правовласникам**, іншим **зацікавленим сторонам** та широкій громадськості. На запит Комітету всесвітньої спадщини або якщо захід може вплинути на ВУЦ об'єкта всесвітньої спадщини, звіт про оцінку впливу подається до Центру всесвітньої спадщини та розглядається консультативними органами. У будь-якому разі, якщо потенційний вплив на ВУЦ не буде розглянуто в повному обсязі, державі-стороні буде запропоновано переглянути результати оцінювання.

→ Див. також розділ 6.12.

10. Прийняття рішень. У рамках своїх зобов'язань за **Конвенцією про всесвітню спадщину, держави-сторони** повинні приймати рішення щодо запропонованих заходів, які можуть мати потенційний вплив на об'єкти всесвітньої спадщини, відповідно до своїх зобов'язань за Конвенцією; оцінювання впливу повинне допомогти обґрунтувати такі рішення. Оцінювання впливу в контексті всесвітньої спадщини покликане забезпечити повне врахування потенційного впливу запропонованих заходів на ВУЦ у процесі прийняття рішень з метою охорони цих виняткових місць. Запропоновані заходи, несумісні з цією метою, не повинні бути затверджені. Якщо захід вважається загалом сумісним з охороною всесвітньої спадщини, слід визначити заходи з пом'якшення впливів, спрямовані безпосередньо на охорону ВУЦ.

→ Див. також розділ 6.13.

11. Подальші дії. У разі затвердження запропонованого заходу необхідно розробити чітку стратегію реалізації та моніторингу заходів з **пом'якшення** впливу, визначених в процесі оцінювання впливу. Для невеликого проекту (наприклад, зміни в одній будівлі) це може бути просто узгоджений перелік рекомендацій щодо реалізації або зобов'язань. Для більш комплексних заходів заходи з пом'якшення впливів повинні стати основою для проекту **Плану екологічного та соціального менеджменту (ESPM)**, який буде включено до тендерної документації ініціатора проекту під час пошуку підрядників. Необхідно також проводити моніторинг **впливу** запропонованих заходів та ефективності заходів з його пом'якшення. Інформація про вплив та заходи з його пом'якшення, пов'язані з об'єктом всесвітньої спадщини, повинна контролюватися природоохоронними та пам'яткоохоронними органами, а також групою управління об'єктом всесвітньої спадщини. Очікується, що національний координатор також здійснюватиме контроль за виконанням рішень Комітету всесвітньої спадщини та рекомендацій консультативних органів з цього питання.

→ Див. також розділ 6.14.

6. ОКРЕМЕ ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ НА ВИДАТНУ УНІВЕРСАЛЬНУ ЦІННІСТЬ

6.1 ЩО ТАКЕ ОКРЕМЕ ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ?

У цьому розділі пояснюється процес проведення окремого оцінювання впливу **запропонованого заходу**, який може вплинути на **всесвітню спадщину**. Таке окреме оцінювання впливу на **ВУЦ** та **інші цінності спадщини / охоронювані цінності** згадується в цьому Керівництві під назвою «**Оцінювання впливу на спадщину**». Його проведення може бути доречним у разі відсутності системи оцінювання впливу або коли запропонований захід не вимагає оцінювання впливу згідно з чинним законодавством. Серед прикладів запропонованих заходів, які можуть не вимагати проведення офіційного оцінювання впливу, але все ж можуть мати значний вплив на **всесвітню спадщину**, – розширення дороги, будівництво центру для відвідувачів, герметизація ґрунту на території вище за течією від об'єкта **всесвітньої спадщини** або декілька невеликих проектів, які можуть призвести до поступових негативних змін у **буферній зоні об'єкта всесвітньої спадщини**.

Це Керівництво слід розглядати разом з іншими керівництвами з оцінювання впливу¹³. Оцінювання впливу на спадщину може співіснувати з іншими формами оцінювання або бути їхньою складовою, як показано в розділі 5.

Оцінювання впливу повинно розпочатися на **ранніх етапах розробки запропонованого заходу** і лягти в основу усього процесу планування цього заходу. У цьому розділі розглядаються різні етапи процесу оцінювання впливу на спадщину, як показано на рис. 6.1. (перелік етапів та орієнтовні запитання наведено в таблиці 4.1). Хоча оцінювання впливу може здаватися лінійним процесом, результати багатьох його етапів впливатимуть на висновки попередніх етапів **ітеративним** чином. Крім того, протягом усього процесу необхідно буде враховувати участь **правовласників** та інших **зацікавлених сторін**, а також найкращі способи уникнення негативного впливу на ВУЦ шляхом проактивного вирішення проблем, зокрема розгляду альтернатив і заходів з **пом'якшення** впливу.

Процес оцінювання потенційного впливу запропонованого заходу

Рисунок 6.1. Процедура проведення оцінювання впливу для всесвітньої спадщини.

13. Див., наприклад, <https://www.iaia.org/resources.php>.

6.2 УЧАСТЬ: ЯК СЛІД ЗАЛУЧАТИ ПРАВОВЛАСНИКІВ, МІСЦЕВІ ГРОМАДИ (СПІЛЬНОТИ) ТА ІНШІ ЗАІНТЕРЕСОВАНІ СТОРОНИ?

Комітет всесвітньої спадщини визнає надзвичайну важливість залучення корінних, традиційних та місцевих громад до процесу прийняття рішень щодо всесвітньої спадщини. Однією з його стратегічних цілей є «підвищення ролі громад у реалізації **Конвенції про всесвітню спадщину**». Національне законодавство та міжнародні фінансові установи також можуть вимагати прозорих процесів оцінювання впливу та залучення громадськості до планування проєктів: ці вимоги мають розглядатися як мінімальні, проте часто корисним буде більш комплексне залучення заінтересованих сторін. Це питання обговорюється тут на початку процедури проведення оцінювання впливу, оскільки у міру потреби його слід інтегрувати на кожному етапі.

6.2.1 ВИЯВЛЕННЯ ПРАВОВЛАСНИКІВ ТА ІНШИХ ЗАІНТЕРЕСОВАНИХ СТОРІН

Участь **правовласників**, місцевих громад та інших **заінтересованих сторін** (див. вставку 6.1) в оцінюванні впливу повинна розпочинатися на ранньому етапі й тривати протягом усього процесу. Із самого початку слід підготувати графік, у якому будуть визначені різні групи, їхній зв'язок з об'єктом всесвітньої спадщини та **запропонованими заходами**, їхні права та проблеми, а також їхня роль у процесі прийняття рішень. Це допоможе встановити, як і коли їх слід залучати до процесу та проводити з ними консультації. У графіку також слід вказати баланс за статтю, віком, етнічною приналежністю та іншими відповідними параметрами, а також виявити **фактори**, які можуть обмежувати збалансовану участь, і скоригувати підходи до залучення відповідним чином.

Вставка 6.1. Правовласники та інші заінтересовані сторони в оцінюванні впливу

У контексті всесвітньої спадщини:

- **Правовласники** – це особи, які мають юридичні або звичаєві права на об'єкт спадщини.
- **Корінні народи** – це спадкоємці та носії унікальних культур і способів взаємодії з людьми та навколишнім середовищем. Вони зберегли соціальні, культурні, економічні та політичні характеристики, що відрізняються від характеристик домінуючих суспільств, у яких вони живуть. Декларацією Організації Об'єднаних Націй про права корінних народів визначено, що корінні народи мають право на вільну та усвідомлену згоду до затвердження будь-якого проєкту, який зачіпає їхні землі або території та інші ресурси.
- **Місцеві громади (спільноти)** – це групи людей, які мають безпосередній зв'язок з об'єктом спадщини. До них можуть належати найрізноманітніші групи – від корінних або традиційних народів до місцевих жителів, які проживають чи працюють в місці, що є об'єктом культурної спадщини, або пов'язані з ним. Цей зв'язок може бути як матеріальним, так і нематеріальним або духовним і часто зберігається протягом тривалого часу.
- **Природоохоронні та пам'яткоохоронні органи** – це державні органи, які несуть відповідальність за охорону культурної та природної спадщини і мають спеціальні знання в цій галузі.
- До **інших відповідних органів** можуть належати муніципальні або регіональні органи влади, зокрема інших країн.
- **Інші заінтересовані сторони** (фізичні особи, групи осіб, організації тощо) можуть мати прямі або опосередковані інтереси та занепокоєння стосовно ресурсів спадщини, але не мати юридично або соціально визнаних прав на них; або ж вони можуть зазнавати впливу запропонованого проєкту чи бути зацікавленими у ньому. Зацікавлені сторони можуть бути представлені організаціями, зокрема неурядовими. У разі проведення оцінювання впливу з'являтимуться й інші сторони, які можуть бути зацікавлені у запропонованому заході або зазнаватимуть його впливу.

Правовласники, **природоохоронні та пам'яткоохоронні органи**, а також деякі ключові заінтересовані сторони відіграватимуть більшу роль у процесі оцінювання, ніж інші, і з ними слід зв'язатися безпосередньо, щоб гарантувати їхню участь на ранній стадії. Правовласники можуть мати права, здатні вплинути на порядок чи можливість реалізації запропонованого заходу. Корінні народи мають право на вираження вільної та усвідомленої попередньої згоди: це стосується саме процедур всевітньої спадщини, але повинно враховуватися і стосовно інших заінтересованих сторін¹⁴. Відповідно до закону можуть знадобитися офіційні консультації з природоохоронними та пам'яткоохоронними органами.

6.2.2 ЗАЛУЧЕННЯ ПРАВОВЛАСНИКІВ ТА ІНШИХ ЗАІНТЕРЕСОВАНИХ СТОРІН

Інформація про **запропонований захід** та його вплив повинна доводитися до відома всіх цих груп чітко та своєчасно, з наданням їм можливості зробити свій внесок у розуміння **цінностей спадщини / природоохоронних цінностей**, порушувати питання, змістовно обговорювати альтернативи та пропонувати заходи для пом'якшення впливів. Характер, обсяг і частота залучення повинні відповідати характеру та масштабу запропонованого заходу, його потенційним ризикам і наслідкам, а також групі, з якою відбувається взаємодія.

До методів залучення належать проведення семінарів для визначення вихідних даних і виявлення / оцінювання альтернатив; залучення місцевих жителів до складу групи з прийняття рішень; або, як мінімум, надання та роз'яснення інформації про запропоновані заходи та їхній вплив з можливістю висловити свої зауваження¹⁵. Більш «активні» методи, що розширюють можливості громад і сприяють двосторонній комунікації, як правило, є кращими за більш «пасивні» методи, які лише надають інформацію про запропоновані заходи (рис. 6.2), причому такі **фактори**, як склад учасників семінарів або консультативних груп, також потребують ретельного розгляду. Важливо, щоб комунікація з **правовласниками**, місцевими громадами та іншими **заінтересованими сторонами** здійснювалася відповідними мовами громад та з використанням культурно прийнятних методів.

Рисунок 6.2. Методи залучення правовласників, місцевих громад та інших заінтересованих сторін. Залучення може відбуватися в різних формах протягом усього процесу оцінювання впливу. Для різних категорій і груп осіб будуть потрібні різні підходи, але віддавати перевагу, як правило, слід методам, які передбачають більш активну роль людей, а не пасивне надання інформації.

14. Вільна, попередня та інформована згода (FPIC) також є принципом Керівництва з розроблення та перегляду Попередніх списків всевітньої спадщини, <https://whc.unesco.org/document/184566>, і підтримується Міжнародним форумом корінних народів зі всевітньої спадщини.

15. Джерела додаткової інформації про участь громадськості: Андре та ін. (André et al.) (2006 р.), Міжнародна асоціація громадської участі (Б/Д), Міжамериканський банк розвитку (2019 р.), МФК (2007 р.) та ЄЕК ООН (2015 р.).

Остаточний звіт про оцінку впливу (розділ 6.11) повинен містити додаток, у якому:

- буде перелічено осіб, з якими проводилися консультації, і причини їх залучення;
- пояснюватимуться методи участі, що були використані;
- підсумовуватимуться зауваження учасників консультацій і пояснюватимуться зміни, внесені у відповідь на них;
- у разі потреби обґрунтовуватиметься відсутність змін.

6.3 ПРОАКТИВНЕ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ

Оцінювання впливу дає можливість творчо осмислити **запропоновані заходи** та потенційно сприяти сталому розвитку.

Як показано на рис. 6.3, це передбачає визначення ширших альтернатив та більш конкретних заходів з **пом'якшення** впливу з метою:

- Повного уникнення або мінімізації негативного впливу до рівня, який більше не викликатиме занепокоєння щодо всесвітньої спадщини
- Забезпечення позитивного впливу або його посилення.

Негативного впливу на **видатну універсальну цінність** завжди слід повністю уникати, оскільки видатна універсальна цінність **об'єкта всесвітньої спадщини** є незамінною, а завдання їй шкоди є неприйнятним. Це завдання не повинно обмежуватися конкретним етапом процедури оцінювання впливу: підхід до вирішення проблем може застосовуватися протягом усього процесу оцінювання з метою досягнення найкращого результату для всесвітньої спадщини та підвищення стійкості. Більш детально альтернативи розглядаються в розділі 6.7, а пом'якшення впливу – в розділах 6.9 і 6.10.

Рисунок 6.3. Найкраща практика при розгляді альтернатив та заходів з пом'якшення впливу. Негативного впливу на ВУЦ можна уникнути, розглядаючи альтернативні варіанти та заходи з пом'якшення впливів упродовж усього процесу. Крім того, найкраща практика передбачає мінімізацію інших впливів та вдосконалення проєкту з метою підвищення позитивного впливу.

6.4 СКРИНІНГ: ЧИ ПОТРІБНЕ ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ?

Першим кроком у процесі **оцінювання впливу** є прийняття рішення про необхідність проведення оцінювання. Результатом цього етапу, відомого як «**скринінг**», є рішення про проведення скринінгу. Запропоновані заходи слід дослідити якомога раніше, щоб зрозуміти, чи можуть вони вплинути на **ВУЦ** об'єкта всесвітньої спадщини та **інші цінності спадщини / охоронювані цінності**. Якщо в процесі скринінгу виявляється, що **запропонований захід** потенційно може мати негативний вплив, необхідно провести оцінювання впливу та рекомендувати ініціатору переглянути запропонований захід і, у разі потреби, внести до нього зміни, щоб не допустити або мінімізувати такий вплив.

Скринінг передбачає розгляд типу, обсягу та характеристик запропонованого заходу, сприйнятливості відповідного **середовища**, а також типів імовірних впливів (рис. 6.4). Оцінювання впливу необхідне не лише для великих проєктів розвитку або запропонованих заходів поблизу об'єктів всесвітньої спадщини. Оскільки **об'єкти всесвітньої спадщини**

мають міжнародне значення, будь-які запропоновані заходи, які можуть вплинути на ВУЦ об'єкта, повинні підлягати оцінюванню впливу, незалежно від їхнього розміру або розташування – у межах об'єкта, його **буферної зони** або **ширшого оточення** (див. розділ 3.2). Низка менших запропонованих заходів, які самі по собі не потребують оцінювання впливу, також можуть вимагати перевірки на предмет їх непрямого та **кумулятивного впливу** на об'єкт всесвітньої спадщини.

Аналіз скринінгу повинен враховувати, чи може запропонований захід вплинути на **цінності** та **атрибути**, що лежать в основі ВУЦ (див. розділ 3.2). Тому розуміння об'єкта всесвітньої спадщини повинно починатися з аналізу **Формулювання видатної універсальної цінності (ФВУЦ)** для визначення його цінностей та атрибутів. **Інструмент 1** забезпечує структурований підхід до визначення цінностей та атрибутів на основі ФВУЦ.

Рисунок 6.4. Фактори, які слід враховувати в процесі скринінгу оцінювання впливу в контексті всесвітньої спадщини. Потенційний вплив на ВУЦ вимагає вичерпного розгляду.

Якщо на етапі скринінгу встановлено, що оцінювання впливу не потрібне, **ініціатор** повинен підготувати **звіт** про **скринінг** на основі наявної інформації, у якому наводяться:

1. Назва об'єкта всесвітньої спадщини та карта з позначенням його меж, буферної зони та (за потреби) ширшого оточення
2. Формулювання видатної універсальної цінності об'єкта всесвітньої спадщини
3. Цінності, представлені об'єктом всесвітньої спадщини
4. Атрибути, що лежать в основі кожної цінності
5. Для кожного атрибута: матиме запропонований захід істотний вплив на цей атрибут чи ні. У разі невизначеності в цьому питанні слід застосовувати принцип обережності.

Комітетом всесвітньої спадщини визначено два види діяльності, які за жодних обставин не вважаються сумісними зі статусом всесвітньої спадщини: видобувна діяльність¹⁶ та будівництво гребель з великими водосховищами¹⁷. Міжнародна рада з гірничодобувної промисловості та металургії прийняла зобов'язання не проводити розвідку або видобуток нафти, газу або корисних копалин на об'єктах всесвітньої спадщини та гарантувати недопущення несумісності з ВУЦ діяльності поблизу об'єктів всесвітньої спадщини. Міжнародна гідроенергетична асоціація також взяла на себе зобов'язання з недопущення діяльності на об'єктах всесвітньої спадщини та «зобов'язання щодо належної обачності»¹⁸. До цього зобов'язання приєдналися провідні світові компанії, зокрема гірничодобувні, нафтогазові, страхові та банківські. Таким чином, на етапі скринінгу можна рекомендувати відмовитись від запропонованих заходів такого типу. Крім того, проекти будівництва гребель, які можуть вплинути на об'єкти, розташовані в межах одного річкового басейну, завжди вимагатимуть оцінювання, щоб уникнути впливу на ВУЦ.

16. <https://whc.unesco.org/en/extractive-industries/>

17. <https://whc.unesco.org/en/decisions/6817>

18. <https://whc.unesco.org/en/news/2335>

Комітет всесвітньої спадщини також може звернутися з проханням про проведення оцінювання впливу, наприклад, після отримання повідомлення про запропоновані або здійснювані заходи через Центр всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, відповідно до **пунктів 172 або 174** Керівних настанов. Якщо Комітет просить провести оцінювання впливу, цей обов'язок покладається на відповідну державу-сторону. **Держави-сторони** можуть використовувати процедуру скринінгу як можливість ініціативного інформування Центру всесвітньої спадщини ЮНЕСКО про запропоновані заходи, здатні вплинути на ВУЦ об'єкта, відповідно до пункту 172 Керівних настанов (розділ 3.3). Очікується, що **національний координатор** також здійснюватиме нагляд за виконанням рішень Комітету всесвітньої спадщини та рекомендацій **консультативних органів** з цього питання.

6.5 СКОУПІНГ: ЩО СЛІД ОЦІНЮВАТИ?

Після визначення необхідності проведення **оцінювання впливу** (розділ 6.4) першим кроком є встановлення **обсягу робіт**. У ньому детально описуються питання, які необхідно розглянути під час оцінювання впливу, і очікувані результати. Обсяг робіт слід визначати в процесі консультацій з **правовласниками**, місцевими громадами та ключовими **заінтересованими сторонами** (розділ 6.2). Якщо етап **визначення обсягів оцінювання (скоупінгу)** проведено належним чином, він може стати надійним фундаментом для подальшого оцінювання впливу, що дозволить заощадити час і кошти та забезпечить ефективну спрямованість оцінювання впливу на вирішення ключових питань. Документ із визначенням обсягів оцінювання можна повторно використовувати на пізнішому етапі для аналізу якості оцінювання впливу та підготовки остаточного звіту.

Скоупінг передбачає попередній розгляд усіх питань, що стосуються оцінювання впливу. Щоб уникнути повторень у наступних частинах цього Керівництва, у цьому розділі описано лише ті сфери, які потребують всебічного розгляду.

У контексті всесвітньої спадщини перелік питань для розгляду повинен включати:

- Важливі **дані**, які необхідно зібрати, і, зокрема, прогалини в даних, які слід заповнити.
- Очікувані значні **впливи** (розділи 6.7–8). Це можна зробити, об'єднавши інформацію про об'єкт всесвітньої спадщини, його буферну зону та ширше оточення з даними про запропоновані заходи. Слід охопити спадщину в цілому, а також ті атрибути, що визначають ВУЦ та інші цінності спадщини / охоронювані цінності (розділ 6.6). На різних етапах проекту (тобто будівництво, експлуатація, виведення з експлуатації) можуть виникати різні впливи. Також слід визначити та описати взаємозв'язки між атрибутами ВУЦ та **компонентами довкілля**, оскільки це дозволяє врахувати зв'язки між прямими та непрямими впливами. Впливи можуть додаватися або вилучатися з обсягу оцінювання в процесі його проведення.
- **Географічний аспект** оцінювання впливу. Охоплює об'єкт всесвітньої спадщини, буферну зону, якщо така є, і, можливо, ширше оточення. Може бути корисним нанести атрибути ВУЦ на ту саму карту, що й територію, на яку впливатиме запропонований захід. Це дозволить визначити територію, яка стане предметом оцінювання впливу.
- **Період часу**, який буде розглядатися в рамках оцінювання впливу. Він може бути пов'язаним з відповідними екологічними циклами, такими як міграція диких тварин, або сезонними культурними заходами, такими як сільськогосподарські роботи або обряди.
- Попереднє визначення **альтернатив** запропонованому заходу (розділ 6.3). Метою є виявлення найбільш сприятливого для довкілля варіанта для досягнення цілей запропонованих заходів за одночасної охорони ВУЦ та інших цінностей спадщини / природоохоронних цінностей. Завжди слід розглядати варіант відмови від запропонованих заходів («відмова від проекту»).

У підсумковому звіті про обсяг оцінювання (таблиця 6.1) визначається **технічне завдання** для всеохопного оцінювання впливу. Воно має бути пропорційним до **запропонованого заходу**: для невеликого проекту може виявитися достатнім лише заповнити коротку форму відповідною інформацією, тоді як великий інфраструктурний проект або масштабний план розвитку вимагатимуть ретельного, детального звіту.

Під час скоупінгу може виявитися, що запропоновані заходи або не є сумісними з всесвітньою спадщиною, або не матимуть значного негативного впливу на ВУЦ. У таких випадках у документі про визначення обсягів оцінювання слід чітко викласти аргументи на користь такого висновку, і відповідні органи влади зможуть прийняти рішення без необхідності проведення подальшого оцінювання впливу. Результати процесу визначення обсягів оцінювання мають бути доведені до відома **Центру всесвітньої спадщини ЮНЕСКО**, особливо в тих випадках, коли встановлено, що подальше оцінювання не є потрібним.

Таблиця 6.1 Рекомендований зміст звіту про обсяг робіт

Об'єкт всесвітньої спадщини, його цінності та атрибути → Розділ 6.6	<ul style="list-style-type: none"> ● Формулювання видатної універсальної цінності (у більшості випадків доступне онлайн) ● Попереднє визначення матеріальних і нематеріальних атрибутів ВУЦ ● Короткий опис інших цінностей об'єкта всесвітньої спадщини / природоохоронних цінностей національного або місцевого значення, зокрема тих, які: <ul style="list-style-type: none"> • мають сильну взаємозалежність з ВУЦ • також можуть зазнати впливу від запропонованого заходу • є важливими для охорони об'єкта всесвітньої спадщини та управління ним ● Сфери, у яких відсутня інформація, необхідна для проведення оцінювання
Політичний контекст → Розділ 6.6	<ul style="list-style-type: none"> ● Правові засади, політики, принципи прийняття рішень і стандарти, що стосуються спадщини ● Відповідність запропонованого заходу наявним правовим нормам, механізмам управління та системі управління об'єктом всесвітньої спадщини
Запропонована діяльність → Розділ 6.7 та розділ 6.3	<ul style="list-style-type: none"> ● Опис запропонованого заходу на основі наявної інформації, зокрема карта із зазначенням розташування та просторових меж проекту ● Обґрунтована необхідність запропонованого заходу. Якщо, на думку Комітету всесвітньої спадщини, тип запропонованого заходу є неприпустимим (наприклад, видобувна діяльність і будівництво гребель з великими водосховищами), це слід зазначити. ● Попереднє визначення можливих альтернатив, зокрема варіант відмови від запропонованих заходів (варіант «відмова від проекту»)
Вихідний стан → Розділ 6.6 та розділ 6.7	<ul style="list-style-type: none"> ● Об'єкт всесвітньої спадщини, його буферна зона та ширше оточення ● Конкретні місця розташування матеріальних атрибутів ● Конкретні місця, де проявляються нематеріальні атрибути (у разі діяльності або процесів, що відображаються у фізичних елементах об'єкта) ● Стосунок до ключових правласників, місцевих громад або зацікавлених сторін (де вони проживають, працюють, пересуваються, моделі використання тощо).
Визначення потенційних впливів → Розділ 6.8	<ul style="list-style-type: none"> ● Потенційний вплив запропонованого заходу на атрибути всесвітньої спадщини ● Потенційні соціальні проблеми, які можуть мати вплив на: <ol style="list-style-type: none"> i) ВУЦ об'єкта ii) правласників, місцеві громади та зацікавлені сторони, пов'язані з об'єктом спадщини ● Територія, яка має бути врахована в оцінюванні впливу, тобто територія, на яку може вплинути запропонований захід і яка може виходити за межі об'єкта всесвітньої спадщини та його буферної зони, зокрема включати ширше оточення або навіть виходити за його межі ● Період часу, протягом якого можуть мати місце впливи, розділений на етапи (будівництво, експлуатація тощо)
Методологія	<ul style="list-style-type: none"> ● Запропонована методологія оцінювання впливу (це Керівництво може бути використане як основа). Підхід повинен бути адаптований до типу об'єкта, його ВУЦ та інших цінностей спадщини / природоохоронних цінностей, запропонованого заходу, його потенційного впливу та атрибутів, які можуть зазнати впливу ● Навички та компетенції, необхідні команді, яка буде проводити оцінювання впливу, зокрема сфери, у яких буде потрібна допомога фахівців
Правовласники та заінтересовані сторони → Розділ 6.2	<ul style="list-style-type: none"> ● Попереднє визначення правласників, місцевих громад і заінтересованих сторін, яких необхідно залучити до процесу оцінювання впливу (з чітким зазначенням, що це є безперервним процесом) ● Будь-які особливі вимоги для забезпечення повноцінної участі тих чи інших правласників або заінтересованих сторін
Строки	<ul style="list-style-type: none"> ● Календарний план усього процесу оцінювання впливу, зокрема строки подання звітів та проведення консультацій, що забезпечує достатньо часу для процесів, передбачених Конвенцією про всесвітню спадщину (щонайменше два роки)

6.6 БАЗОВЕ ОЦІНЮВАННЯ (ОЦІНЮВАННЯ ВИХІДНОГО СТАНУ)

Поточний стан **об'єкта всесвітньої спадщини**, його **видатної універсальної цінності** та **атрибутів** використовуються як базовий рівень для наступних етапів **оцінювання впливу** (розділ 6.8), під час яких порівнюється майбутнє об'єкта всесвітньої спадщини із **запропонованими заходами** та без них. Базовий (вихідний) рівень також може використовуватися як точка відліку для моніторингу ситуації під час та після реалізації проекту будівництва з метою забезпечення охорони **спадщини**.

6.6.1 ОПИС МИНУЛОГО, ПОТОЧНОГО ТА ЙМОВІРНОГО МАЙБУТНЬОГО БАЗОВОГО РІВНЯ

На етапі **скоупінгу** слід визначити тип і кількість інформації, необхідної для **базового оцінювання**. Базовий рівень має описувати поточний стан ВУЦ та інших цінностей об'єкта спадщини / природоохоронних цінностей, а також **атрибути**, що їх передають, як на об'єкті всесвітньої спадщини, так і в його буферній зоні та **ширшому оточенні**. Цей аналіз може бути набагато масштабнішим за звичайне оцінювання спадщини: він може включати, наприклад, опис шляхів міграції тварин, місцевої геології або культурних традицій, якщо вони є атрибутами ВУЦ. Базовий рівень також повинен описувати будь-які **інші цінності спадщини / охоронювані цінності** об'єкта всесвітньої спадщини: відповідні об'єкти міжнародного, національного та місцевого рівня в досліджуваній зоні, причини їх визнання та їхні вразливості. У вставці 6.2 перелічено можливі джерела вихідних даних.

Вставка 6.2. Можливі джерела вихідних даних

- Номінаційне дос'є та інші документи, пов'язані із занесенням об'єкта до Списку всесвітньої спадщини, зокрема затверджене формулювання видатної універсальної цінності
- Заходи із залучення правовласників, місцевих громад та інших заінтересованих сторін
- Аналітичні («кабінетні») дослідження на основі наявних даних
- Культурне картографування¹⁹
- Етнографічні дослідження
- Відвідування об'єктів
- Обстеження будівель
- Картування об'єктів міської спадщини
- Соціально-економічні дослідження
- Опитування / дослідження відвідувачів
- Транспортний аналіз
- Дослідження характеристик ландшафту
- Геологічні вишукування
- Екологічні дослідження / дослідження біорізноманіття
- Дослідження підводних об'єктів
- Вимірювання екосистемних послуг
- Вимірювання фонового шуму навколишнього середовища
- Оцінювання якості ґрунту
- Дослідження забруднених земель
- Оцінювання якості повітря
- Моніторинг забруднення довкілля
- Звіти про оцінювання заходів з відновлення після стихійних лих

19. Див., наприклад, <https://bangkok.unesco.org/content/cultural-mapping>

Також буде корисно повернутися до стану об'єкта всесвітньої спадщини на момент його занесення до Списку: це дозволить визначити вихідний рівень ВУЦ, атрибутів і **стану збереження** об'єкта. Після цього можна буде виявити будь-які зміни, що відбулися з моменту занесення до Списку, і відповідні вразливі місця.

Також необхідно буде розглянути ймовірні майбутні зміни за відсутності **запропонованого заходу**, наприклад, інші заплановані проекти, нові плани та національні або регіональні тенденції (наприклад, покращення якості повітря, погіршення дорожнього руху, зміна клімату). Це може передбачати обговорення змін і загроз, які є менш імовірними, але можуть мати значний вплив на об'єкт всесвітньої спадщини та його ВУЦ, наприклад, повінь, конфлікт, переміщення населення, зсуви ґрунту або реконструкція. Такий аналіз імовірних і можливих майбутніх змін є особливо корисним для виявлення та оцінювання **кумулятивного впливу** (розділ 6.9), показуючи, у яких випадках наслідки запропонованого заходу можуть бути більш значимими через поєднання з іншими заходами в минулому, сьогоденні та передбачуваному майбутньому.

6.6.2 ПРОВЕДЕННЯ ДОДАТКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Після збору та аналізу наявної інформації необхідно заповнити всі відповідні прогалини в даних. Можливо, доведеться провести нові дослідження вихідного стану. Для збирання додаткових даних слід розробити сувору методологію, зокрема чіткі географічні та часові рамки, що має бути описано в остаточному звіті. Також необхідно врахувати строки проведення досліджень базового рівня. Наприклад, сезонні зміни в природних об'єктах, такі як розмноження, гніздування та міграції видів, погодні умови тощо, впливатимуть на точність зібраних даних залежно від часу проведення досліджень. На культурні об'єкти також можуть впливати сезонні тенденції, такі як сільськогосподарські цикли, свята або туризм, які слід оцінювати у відповідний час.

6.6.3 РОЗУМІННЯ ПРАВОВОЇ ТА УПРАВЛІНСЬКОЇ СИСТЕМИ

Цінності та **атрибути** об'єкта всесвітньої спадщини охороняються системою правових положень, політик і стандартів, а також системою управління спадщиною. В ідеалі ці системи мають і ширші переваги для суспільства. Аналіз політик у сфері спадщини, а також наявної системи управління спадщиною може значно підвищити ефективність оцінювання впливу, прояснивши контекст, у якому пропонується новий **захід**. У рамках аналізу вихідного стану необхідно перевірити відповідність запропонованого заходу наявним політикам. **Запропонований захід** повинен відповідати чинному законодавству та планам: в оцінюванні впливу слід пояснити, чи наявна така відповідність – а якщо ні, то чому.

Політичний контекст може бути отриманий шляхом аналізу національних, регіональних і місцевих політик та планів землекористування, що стосуються об'єктів **спадщини** та атрибутів, які становлять основу **ВУЦ** об'єкта всесвітньої спадщини. Також слід переглянути всі попередні звіти консультативних місій або реактивних моніторингових місій, оцінки впливу, пов'язані з об'єктом всесвітньої спадщини, і СЕО, підготовлені для планів і політик, що визначають контекст запропонованого заходу. Це дозволить визначити альтернативи стратегічного рівня та причини, з яких їх можна відхилити або вибрати; очікувані заходи з **пом'якшення** впливів; причини, через які попередні заходи було дозволено або відхилено; а також **кумулятивний вплив**, який може бути посилений або зменшений внаслідок запропонованих заходів.

Принципи й типи управління об'єктами спадщини значно різняться від країни до країни, а іноді навіть від місця до місця, оскільки вони спираються на різні правові та інституційні норми, що діють на місцевому, національному та міжнародному рівнях, а також на різноманітні ресурси (МСОП, 2013a). Відповідальність за різні компоненти одного об'єкта всесвітньої спадщини може покладатися на державну установу, неурядову організацію, організацію корінних народів або приватний сектор. Ця організація або особа може активно

керувати об'єктами спадщини або просто здійснювати контроль за процесом управління шляхом прийняття та забезпечення дотримання норм законодавства.

Систему управління **об'єктом всесвітньої спадщини** можна проаналізувати на основі документів, підготовлених для цілей всесвітньої спадщини, серед яких – номінаційне досье, рішення Комітету, звіти про стан збереження, звіти місій та періодична звітність. Існує декілька керівництв з проведення такого аналізу, наприклад, «Покращення нашої спадщини» (Enhancing our Heritage) (ЮНЕСКО, 2008 р.) і частина 4 «Управління всесвітньою культурною спадщиною» (Managing Cultural World Heritage) (ЮНЕСКО, 2013 р.). Такий аналіз повинен виявити:

- Усіх відповідних правовласників, місцеві громади та заінтересовані сторони, яких потрібно залучити до процесу оцінювання впливу (розділ 6.2), щоб забезпечити прийняття рішень на основі консенсусу та кращого розуміння об'єкта всесвітньої спадщини
- Наявні політики та плани, що впливають на запропоновані заходи та охорону спадщини. Це сприятиме кращому узгодженню рекомендацій з процедурами, передбаченими законодавством, і операційними можливостями, а також їх більш ефективній реалізації.
- Чи відповідає запропонований захід наявним політикам і планам
- Сильні та слабкі сторони системи управління, які можуть призвести до збільшення позитивного або зменшення негативного впливу на всесвітню спадщину. Розуміння сильних і слабких сторін допоможе обґрунтувати рекомендації та досягнути кращих результатів, а також проактивно виявляти шляхи вдосконалення системи управління, які можуть зменшити загрози від майбутніх пропозицій
- Механізми управління, які могли б допомогти успішно реалізувати рекомендації, наведені у звіті про оцінку впливу, і контролювати подальшу ситуацію.

6.7 ЗАПРОПОНОВАНИЙ ЗАХІД (ДІЯЛЬНІСТЬ) ТА МОЖЛИВІ АЛЬТЕРНАТИВИ

6.7.1 РОЗУМІННЯ ЗАПРОПОНОВАНОГО ЗАХОДУ (ДІЯЛЬНОСТІ)

Хоча запропонований захід (діяльність) спершу розглядається під час **скрінінгу** (розділ 6.4) і **скоупінгу** (розділ 6.5), для звіту про **оцінку впливу** потрібна набагато більш детальна інформація. Обсяг інформації повинен відповідати масштабу та розміру **запропонованого заходу**. Слід розглянути всі етапи життєвого циклу запропонованого заходу (рис. 6.5), щоб точно зрозуміти, що відбуватиметься (прямо та опосередковано), як і коли. Важливо також визначити, чи потрібні якісь супутні об'єкти або інфраструктура для реалізації запропонованого заходу, наприклад, створення під'їзної дороги або прокладення ліній електропередач, оскільки їх також необхідно буде оцінити.

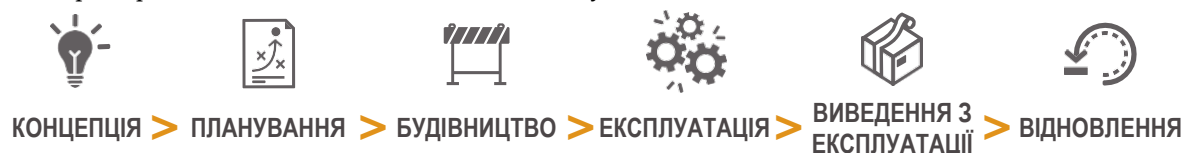

Рисунок 6.5. Етапи життєвого циклу запропонованого заходу. Оцінювання впливу повинно враховувати весь період часу дії запропонованого заходу, оскільки вплив на видатну універсальну цінність може відбуватися на будь-якому етапі.

Необхідно зрозуміти та нанести на карту точне розташування всіх елементів запропонованого заходу, зокрема їхній взаємозв'язок з **об'єктом всесвітньої спадщини** (наприклад, у межах об'єкта, у буферній зоні, вище за течією від об'єкта тощо), зокрема всі його складові. У вставці 6.3 наведено контрольний перелік для опису проекту. Для уточнення аспектів запропонованого заходу, які можуть вплинути на ВУЦ, може виникнути потреба у виготовленні додаткової спеціалізованої документації (наприклад, фотомонтаж).

Вставка 6.3 Контрольний перелік для запропонованих заходів

Інформація, необхідна для розуміння запропонованого заходу, може бути різною, але зазвичай охоплює наступне:

- Необхідність запропонованого заходу та його цілі
- Розглянуті альтернативи, зокрема відмова від проекту
- Опис запропонованого заходу (зокрема, у разі потреби, інформація про те, як відбуватимуться будівництво та експлуатація)
- Місце (місця) і маршрут запропонованого заходу (на карті)
- Тип і тривалість запропонованого заходу
- Опис фізичних характеристик запропонованого заходу (для всіх етапів життєвого циклу)
- Макет і дизайн усіх компонентів проекту (включно з кресленнями, візуалізаціями тощо)
- Характер і кількість природних ресурсів, які будуть потрібні на всіх етапах проекту
- Джерела та кількість відходів, викидів, забруднюючих речовин та інших шкідливих факторів на всіх етапах проекту
- Питання охорони та безпеки
- Доступ і необхідний транспорт
- Супутні роботи, наприклад, енергетика, відходи, водопостачання
- Інші пов'язані стратегії або проекти та їхнє географічне розташування

Зона впливу проекту буде змінюватися залежно від характеру запропонованого заходу та **середовища**, у якому він здійснюватиметься. Вона може обмежуватися територією, на яку впливатиме шум, пил або забруднення повітря, що виникають у результаті будівництва, експлуатації або завершення запропонованого заходу, або ж бути набагато більшою (рис. 5.1). Наприклад, якщо запропонований захід впливає на рівень води в річці, зона впливу може поширюватися на весь водозбірний басейн. Визначення зони впливу слід оновлювати після виявлення та аналізу впливів (розділ 6.8).

6.7.2 АЛЬТЕРНАТИВИ ЗАПРОПОНОВАНОМУ ЗАХОДУ

Визначення альтернатив **запропонованому заходу** на ранній стадії означає, що можна розглянути повний спектр варіантів, поки ще є можливість вплинути на рішення щодо планування, і навіть повністю уникнути негативного впливу, відмовившись від запропонованого заходу. Дослідження альтернатив також може призвести до перегляду запропонованого заходу або відмови від нього.

Альтернативи можна розглядати у три етапи:

1. **Визначення прийнятних альтернатив.** Можна визначити та дослідити різні типи альтернатив, причому ті, що знаходяться вище в «ієрархії альтернатив» (рис. 6.6), як правило, надають більше можливостей для забезпечення справжньої сталості та зменшення негативного впливу. Стратегічні альтернативи зазвичай зосереджуються на питаннях «чому» (Чому пропонується цей захід? Чи є відмова від проекту кращим варіантом?), «що» (Які заходи необхідні?) та «де» (Де приблизно слід вжити цих заходів?). Більш детальні альтернативи на рівні проекту зазвичай зосереджуються на питанні «де» (Де саме повинні бути розташовані елементи запропонованого заходу?) та «як» (управління проектом і строки). Усі альтернативи мають бути спрямовані на уникнення впливу на ВУЦ, а також бути технічно здійсненними та економічно виправданими. На цьому етапі слід проконсультуватися з **правовласниками**, місцевими громадами та іншими **заінтересованими сторонами**, зокрема з природоохоронними та пам'яткоохоронними органами, оскільки вони можуть запропонувати альтернативи, які інакше не розглядалися б **ініціатором** проекту. Якщо альтернативи є недоцільними (наприклад, з технічних або фінансових причин), їх можна відкинути на ранній стадії, але для забезпечення прозорості це слід задокументувати з поясненням причин їх відхилення.

2. **Оцінювання та порівняння альтернатив.** Вплив прийнятних альтернатив слід оцінювати та порівнювати з використанням тих самих методів і з тією ж ретельністю, що й при оцінюванні запропонованих заходів (див. розділ 6.8).
3. **Обґрунтування вибору кращої альтернативи.** Необхідно надати чітке обґрунтування вибору кращої альтернативи, яке має пояснювати її екологічну, соціальну та економічну сталість, а також вартість, технічну здійсненність, прийнятність для місцевої громади тощо.

Рисунок 6.6. «Ієрархія альтернатив». Альтернативи вищого рівня, як правило, мають більший потенціал для зменшення негативного впливу та забезпечення сталості.

6.8 ВИЯВЛЕННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ВПЛИВІВ

Виявлення та прогнозування впливу – це технічний етап, що лежить в основі процесу **оцінювання впливу**, і тому потребує участі фахівців ряду відповідних дисциплін. Як мінімум, рекомендується підтвердити результати прогнозування та оцінювання впливу, а також заходи з **пом'якшення** будь-яких значних негативних впливів в **природоохоронних та пам'яткоохоронних органах**. Бажано, щоб на цих етапах також залучалися **правовласники** та інші **заінтересовані сторони**.

6.8.1 ВИЯВЛЕННЯ ВПЛИВІВ

Виявлення впливів передбачає зведення разом інформації про **атрибути ВУЦ** та **інші цінності спадщини / охоронювані цінності** (розділ 6.6) і запропонований захід та альтернативи (розділ 6.3 та розділ 6.7) з метою визначення того, що станеться з атрибутами об'єкта всесвітньої спадщини, якщо запропонований захід відбудеться – наприклад, на рис. 6.7 показано, як шум від запропонованого заходу може вплинути на гніздування птахів. Вплив – це взаємодія **запропонованого заходу** з атрибутом об'єкта всесвітньої спадщини, яка може набувати як негативної, так і позитивної форми – біофізичної, соціальної, культурної, економічної, медичної, візуальної тощо. Слід розглянути всі відповідні впливи, зокрема вплив на нематеріальні атрибути, які відображаються у фізичних елементах об'єкта (рис. 6.9).

АТРИБУТ + ЗАХІД = ВПЛИВ

Рисунок 6.7. Вплив на птахів, що гніздяться, спричинений шумом від запропонованого заходу. Вплив – це взаємодія запропонованого заходу з атрибутом об'єкта всесвітньої спадщини. У цьому прикладі шум від запропонованого заходу може вплинути на птахів, що гніздяться, які, якщо їх потурбувати, покинуть цю територію. Якщо птахи є атрибутом об'єкта всесвітньої спадщини, це призведе до втрати видатної універсальної цінності.

АТРИБУТ + ЗАХІД = ВПЛИВ

Рисунок 6.8. Вплив на історичне міське середовище, спричинений звуком і вібрацією від запропонованого заходу. Вплив – це взаємодія запропонованого заходу з атрибутом об'єкта всесвітньої спадщини. У цьому прикладі вібрація від запропонованого заходу може вплинути на будівлі та послабити стійкість конструкцій. Якщо ці будівлі є атрибутом об'єкта всесвітньої спадщини, це призведе до втрати видатної універсальної цінності.

Рисунок 6.9. Приклади елементів об'єкта спадщини, які можуть зазнати впливу. Запропонований захід може суттєво вплинути на багато атрибутів об'єкта всесвітньої спадщини. Під час оцінювання впливу необхідно розглянути всі відповідні види впливу на такі елементи.

Запропонований захід може мати **прямий вплив** на ВУЦ об'єкта всесвітньої спадщини та інші цінності спадщини / охоронювані цінності. Вплив також може бути **непрямим**, коли прямий вплив спричиняє додаткові побічні впливи (наприклад, збільшення кількості транспорту, яке призводить до забруднення повітря, що, у свою чергу, може мати подальший непрямий вплив на здоров'я людей або рослинність). Ці види впливу також необхідно офіційно визначити та оцінити. Вплив запропонованого заходу може також поєднуватися з впливом інших минулих, поточних або майбутніх заходів та інших **факторів** (таких як зміна клімату), які можуть впливати на об'єкт всесвітньої спадщини й мати **кумулятивний вплив**. З моменту занесення **об'єкта всесвітньої спадщини** до Списку, на об'єкті або поблизу нього могли відбутися зміни, які необхідно врахувати при оцінюванні нової пропозиції. Запропонований захід може створити прецедент, який у майбутньому спричинить кумулятивний вплив. З цієї причини важливо знати про інші минулі, поточні та майбутні заходи й тенденції і не розглядати запропонований захід ізольовано. Якщо **кумулятивний вплив** є значним, кінцевий звіт про оцінку впливу повинен містити окремий розділ з його чітким описом.

Вставка 6.4. Приклади різних видів впливу**Приклади прямого впливу:**

- Знесення, зміни або добудови до історичної будівлі
- Вторгнення на територію об'єкта всесвітньої спадщини в результаті проекту з розширення дороги, що призведе до втрати середовища існування
- Створення центру для відвідувачів на частині території об'єкта всесвітньої спадщини, якщо це впливає на доступ, міську забудову або просторове планування
- Значне підвищення рівня шуму на об'єкті всесвітньої спадщини, який має духовну або екологічну цінність

Приклади непрямого впливу:

- Зміни природного гідрологічного режиму нижче за течією від нової греблі, що впливають на ВУЦ об'єкта всесвітньої спадщини, яка залежить від природних коливань рівня води
- Дорога, побудована для реалізації запропонованого заходу, яка також збільшує доступ автотранспорту до об'єкта всесвітньої спадщини
- Пошкодження водою крихких будівельних матеріалів або археологічних об'єктів, коли поверхня землі в місці реалізації заходу стає водонепроникною, що призводить до зміни гідрологічного режиму нижче за схилом
- План землекористування, який призводить до значного збільшення кількості населення історичного міста, що супроводжується збільшенням рекреаційного навантаження на об'єкт всесвітньої спадщини

Приклади кумулятивного впливу:

- Численні проекти, які призводять до поступової втрати природного середовища існування, що зрештою матиме значний вплив на рідкісний вид, який залежить від цього середовища існування
- Один будівельний проект на території зеленої зони історичного міста з великою кількістю зелених зон, який може не мати значного впливу, однак якщо з часом велика кількість цих зелених зон буде забудована, сукупний вплив на планувальну структуру міста буде значним
- Реконструкція будинків в історичній частині міста. Реконструкція одного будинку може не мати значення, але якщо реконструюється велика кількість будинків, то сукупний вплив на автентичність та цілісність об'єкта може бути значним.

При визначенні впливу на ВУЦ важливо пам'ятати про те, як **об'єкт всесвітньої спадщини** взаємопов'язаний зі своєю **буферною зоною** та **ширшим оточенням**, і що він не може розглядатися ізольовано. Усі прямі, непрямі та **кумулятивні впливи**, що відбуваються в **зоні впливу** запропонованого заходу, мають бути визначені та оцінені на предмет їхнього потенційного впливу на об'єкт всесвітньої спадщини.

Вплив може відбуватися на будь-якому етапі запропонованого заходу, тому необхідно розглянути весь життєвий цикл заходу (рис. 6.5). Наприклад, будівництво може передбачати певний рух важких вантажних автомобілів, тоді як експлуатація може бути пов'язана з більш активним автомобільним рухом. Багато оцінювань впливу мають окремий розділ або підрозділи, присвячені впливу будівництва.

Хоча для визначення впливів запропонованого заходу часто використовується професійне судження, існує низка інструментів, які можуть допомогти забезпечити більш систематичний розгляд усіх питань. До них належать:

- **Суміщені мапи:** плани з кольоровим кодуванням, які показують фізичні масштаби запропонованих робіт і території, на яких будь-які атрибути є чутливими (наприклад, буферні зони навколо струмків)

- **Контрольні списки:** для деяких типів проектів існують контрольні списки, які можна використовувати для визначення ймовірних впливів, наприклад, для вітрових електростанцій (ПРООН, Сербія, 2010 р.) або проектів іригації та дренажу (МКІД, 1993 р.). Може знадобитися адаптація їх до запропонованого заходу та місця
- **Матриці:** можна створити матрицю з атрибутами об'єкта всесвітньої спадщини вздовж однієї осі та елементами запропонованого заходу вздовж іншої, щоб показати взаємодію між ними (див. **Інструмент 2**)
- **Мережеві діаграми:** візуально відображають зв'язки між елементами запропонованого заходу та їхнім потенційним впливом на атрибути об'єкта всесвітньої спадщини

6.8.2 ПРОГНОЗУВАННЯ ВПЛИВІВ

Після виявлення потенційного впливу можна зробити обґрунтований прогноз щодо ймовірного масштабу та характеру цього впливу. Прогноз впливу повинен порівнювати вихідні (базові) умови **об'єкта всесвітньої спадщини** (розділ 6.6) із ситуацією, що складеться в результаті **запропонованого заходу**; це слід зробити для кожної прийнятної альтернативи, а також для запропонованого заходу. Це технічний етап, і його висновки повинні бути обґрунтованими.

Прогнози потенційних впливів можуть охоплювати цілий ряд характеристик (таблиця 6.2). Інколи можливо подати кількісну оцінку впливу (наприклад, імовірні зміни в популяції чутливого виду або кількість / площа історичних споруд, які будуть змінені); в інших випадках єдиним варіантом може бути описова оцінка. У всіх випадках опис впливу має бути якомога точнішим. Припущення, що лежать в основі прогнозів, повинні бути чітко розкриті, а невизначеності – описані.

Таблиця 6.2. Характеристики потенційних впливів та орієнтовні запитання в рамках оцінювання впливу

Характеристика впливу	Орієнтовне запитання	Приклади
Масштаб	Які зміни відбудуться?	Кількісна оцінка, наприклад, кількість знесених будівель, концентрація забруднюючої речовини
Тип	Вплив є позитивним чи негативним?	Позитивний, негативний, нейтральний
Охоплення	Яка територія зазнає впливу?	Кількісна оцінка, наприклад, гектари розчищеного середовища існування
Тривалість	Як довго триватиме вплив?	Короткотривалий (дні / тижні), довготривалий (роки / десятиліття), постійний
Частота	Як часто відбуватиметься цей вплив?	Одноразово, періодично нечасто, періодично часто, постійно
Зворотність	Чи є цей вплив зворотним? Чи легко обернути його дію в протилежному напрямку?	Зворотний природним шляхом, зворотний за допомогою втручання людини, легко або важко зворотний, необоротний (незворотний)
Імовірність	Яка ймовірність того, що цей вплив відбудеться?	Можна визначити такі категорії, як «можливо», «імовірно», «безсумнівно»

Інструмент 3 надає структуру для прогнозування впливу з урахуванням характеристик, наведених у таблиці 6.2. Визнаючи, що певна невизначеність є неминучою, прогноз повинен забезпечити якомога більш надійну та прозору основу для прийняття рішень. Методами прогнозування впливу є:

- **Кількісний аналіз:** розрахунок впливу на основі вихідних (базових) даних і розуміння запропонованого заходу. Для аналізу більш складних ситуацій, зокрема непрямого і кумулятивного впливу, можуть використовуватися моделі

- **Професійне судження:** досвідчені фахівці можуть запропонувати більш якісну оцінку на основі подібних проектів на об'єктах культурної спадщини в тому самому географічному регіоні
- **Дослідження аналогічних випадків («кейсів»):** аналіз інших подібних проектів або наукових досліджень, що проводилися в аналогічному контексті, особливо у разі наявності даних моніторингу

Кількісне прогнозування впливу дозволяє провести чітке порівняння між імовірним майбутнім з урахуванням та без урахування запропонованого заходу, а також між впливом запропонованого заходу та будь-яких альтернатив. Однак, якщо це важко зробити, рівень впливу можна оцінити за допомогою, наприклад, категорій «високий», «середній» та «низький». За високого ступеня невизначеності доцільно також надати прогнози найкращого та найгіршого варіантів розвитку подій. Такі підходи, зокрема всі визначення використовуваних категорій, слід чітко роз'яснити в остаточному звіті (розділ 6.11).

Оцінювання впливу має на меті сприяти охороні природного та культурного **середовища**, тому основна увага в ньому приділяється негативним впливам. Однак впливи можуть бути і позитивним, і їх також слід визначити та спрогнозувати. Це дозволяє зрозуміти:

- якою мірою запропонований захід та будь-які альтернативи відповідатимуть заявленим цілям та завданням проекту
- хто отримує (або не отримує) вигоду від позитивного впливу
- як позитивний вплив може сприяти виконанню державою-стороною своїх зобов'язань щодо охорони та збереження всесвітньої спадщини
- як всесвітня спадщина може відігравати динамічну роль у сталому розвитку
- як **захід** може сприяти готовності до ризиків надзвичайних ситуацій та стійкості до них.

6.9 ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВІВ

Оцінювання **впливу** дозволяє визначити, чи є прогнозований вплив **запропонованого заходу** значним на основі характеристик прогнозованого впливу (розділ 6.8). Значний негативний вплив на **спадщину** в цілому, як правило, є неприйнятним, а для ВУЦ об'єкта всесвітньої спадщини – завжди неприпустимим. Оскільки цей етап безпосередньо веде до розроблення рекомендацій, які дозволять сформулювати остаточний звіт про **оцінку впливу** (розділ 6.11), важливо, щоб це оцінювання було прозорим та ретельним. **Інструмент 3** також може використовуватися для оцінювання впливу.

Хоча оцінювання впливу базується на окремих **атрибутах**, що визначають **ВУЦ** об'єкта всесвітньої спадщини, необхідно також оцінити загальний вплив запропонованого заходу на ВУЦ. За визначенням, об'єкти всесвітньої спадщини є вразливими та мають міжнародне значення, тому навіть невелика зміна може спричинити значний вплив. Якщо існує значна неясність (наприклад, недостатність даних або технологій для прогнозування потенційного впливу на ВУЦ; значна невизначеність щодо того, чи може відбутися значний вплив на ВУЦ, або щодо ефективності запропонованих заходів з пом'якшення впливів), оцінювання впливу повинно відповідати **принципу обережності**: слід визначити альтернативи або відповідні заходи з **пом'якшення** впливів, щоб гарантувати, що всесвітня спадщина ніколи не піддаватиметься ризику. У деяких випадках це може означати прийняття рішення про відмову від запропонованих заходів.

У результаті оцінювання потрібно зробити чіткий висновок про те, чи є ймовірні впливи запропонованого заходу на ВУЦ прийнятними загалом. Якщо запропонований захід матиме негативний вплив на ВУЦ, у звіті слід зробити один із трьох висновків:

- Негативний вплив буде незначним і не викликає занепокоєння

- Негативний вплив буде значним, але за допомогою заходів з уникнення та пом'якшення впливів його можна усунути або мінімізувати до прийняттого рівня
- Негативний вплив буде значним і його неможливо уникнути або пом'якшити, тому запропонований захід не слід реалізовувати.

Якщо запропонований захід матиме позитивний вплив на ВУЦ, у звіті слід зробити один із трьох висновків:

- Позитивний вплив є корисним для об'єкта всесвітньої спадщини і не викликає занепокоєння
- Більш позитивного впливу можна досягти, якщо вибрати альтернативний варіант проєкту або скоригувати проєкт
- Позитивний вплив не досягає цілей, встановлених для запропонованого заходу (наприклад, захисні споруди від підтоплення не будуть ефективними проти прогнозованих поведень), тому запропонований захід (або цей аспект запропонованого заходу) не слід реалізовувати.

Хоча висновки повинні враховувати як позитивний, так і негативний вплив, вони не мають бути взаємно збалансованими. Аналіз повинен виявляти, а не приховувати складність запропонованого заходу, щоб потенційні вигоди не використовувалися для виправдання негативного впливу на об'єкт всесвітньої спадщини.

6.10 ПОМ'ЯКШЕННЯ НЕГАТИВНИХ ВПЛИВІВ ТА ПОСИЛЕННЯ ПОЗИТИВНИХ

6.10.1 ПОМ'ЯКШЕННЯ НЕГАТИВНИХ ВПЛИВІВ

Якщо вплив є незначним, заходи з його пом'якшення можуть не знадобитися. У всіх інших випадках **слід розглянути можливість вжиття заходів з пом'якшення для уникнення або мінімізації будь-яких негативних впливів** (розділ 6.3), а потім провести повторне оцінювання скоригованого **запропонованого заходу** разом із заходами з пом'якшення впливів (розділ 6.8). Це робить оцінювання впливу **ітеративним** процесом, остаточні прогнози якого включають заплановані заходи з пом'якшення впливів.

При **оцінюванні впливу** часто використовується наступна «ієрархія пом'якшення впливів»: від бажаного «уникнення» через «мінімізацію», «виправлення» і «зменшення» до «компенсації» (рис. 6.10). Однак у випадку всесвітньої спадщини **ВУЦ** є незамінною і не може бути «компенсована». Найкращим результатом для всесвітньої спадщини є повне уникнення негативного впливу, що передбачає відмову від запропонованого заходу або його перенесення за межі об'єкта всесвітньої спадщини. Однак переосмислення і, можливо, перероблення запропонованого заходу або визначення заходів, що дозволяють уникнути негативного впливу, може вимагати творчого підходу до вирішення проблем. У деяких випадках неможливо повністю уникнути всіх негативних впливів, але їх слід мінімізувати до прийняттого рівня, який не викликає занепокоєння стосовно всесвітньої спадщини, шляхом значного зменшення масштабів, тривалості, ступеня такого впливу тощо.

Рисунок 6.10. Ієрархія пом'якшення впливів.

Вставка 6.5. Приклади уникнення та мінімізації негативного впливу

Приклади **уникнення** негативного впливу:

- Відмова від запропонованого заходу
- Вибір іншого місця або маршруту, віддаленого від об'єкта всесвітньої спадщини
- Збереження буферної зони між запропонованим заходом (його елементами) і атрибутами
- Усунення особливо проблемного елемента запропонованого заходу

Приклади **мінімізації** негативного впливу:

- Зменшення масштабу запропонованого заходу
- Вибір іншого місця або маршруту
- Зменшення шуму або вібрацій від запропонованого заходу до такого рівня, щоб вони не завдавали шкоди
- Зміна елементів запропонованого заходу
- Використання різних технологій

Після визначення заходів з пом'якшення впливу важливо долучити їх до переглянутого запропонованого заходу, який після цього має пройти повторне оцінювання. Потім усі залишкові негативні впливи – ті, які все одно впливатимуть на **об'єкт всесвітньої спадщини** навіть після вжиття заходів з пом'якшення – необхідно усунути. Можливо, знадобляться додаткові заходи з пом'якшення впливів. Якщо значного залишкового негативних впливу на ВУЦ уникнути неможливо, звіт про оцінку впливу має містити рекомендацію відмовитися від запропонованого заходу.

6.10.2 ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ / ПОСИЛЕННЯ ПОЗИТИВНОГО ВПЛИВУ

Хоча уникнення негативного впливу є основною метою оцінювання впливу, найкраща практика в цій сфері передбачає більш проактивний і позитивний підхід: ініціатори повинні прагнути не лише «не завдавати шкоди», а й активно «робити добро», не ставлячи під загрозу ВУЦ. Зобов'язання **держав-сторін** інтегрувати перспективу сталого розвитку в усі процеси, пов'язані з всесвітньою спадщиною (розділ 3.4), означає, що оцінювання впливу дає можливість посилити позитивний вплив запропонованих заходів або створити новий, на користь як **спадщини**, так і суспільства (див. вставку 6.6).

Блок 6.6. Приклади посилення позитивного впливу

Приклади **посилення** позитивного впливу (якщо це не зачіпає ВУЦ):

- Працевлаштування місцевих жителів, їх навчання та залучення до управління проектом або об'єктом всесвітньої спадщини
- Підвищення біорізноманіття шляхом з'єднання «зелених» зон через екокоридори
- Надання медичних, громадських або освітніх послуг у районах, де вони необхідні
- Відновлення забруднених земель
- Усунення невідповідних втручань, таких як непривабливі прибудови або об'єкти, що блокують важливі краєвиди
- Покращення добробуту людей та якості повітря за рахунок нових парків та об'єктів для піших / велосипедних прогулянок

Запропонований захід також може зменшити вплив зовнішніх або кумулятивних змін та надзвичайних ситуацій на **об'єкт всесвітньої спадщини**. Наприклад, може бути проведена стабілізація нестійкого ґрунту, щоб зменшити ерозію на геологічно нестабільному об'єкті всесвітньої спадщини (ЮНЕСКО, 2010 р.).

6.10.3 ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗАХОДІВ З ПОМ'ЯКШЕННЯ ТА ПОКРАЩЕННЯ

Розділ звіту про **оцінку впливу**, що містить рекомендації щодо **пом'якшення** впливів, повинен стати актуальним документом, який може використовуватися на різних етапах реалізації проекту всіма сторонами, навіть тими, хто не брав участі в первинному оцінюванні впливу. Це гарантує, що заходи з пом'якшення впливів будуть зрозумілі та виконуватимуться всіма, і що їх можна буде контролювати.

В оцінці впливу необхідно чітко вказати:

- які заходи з пом'якшення впливів та покращення ситуації необхідні для збереження ВУЦ та інших цінностей спадщини / природоохоронних цінностей
- хто повинен їх виконувати
- строки виконання

У більшості випадків відповідальність за ці заходи несе **ініціатор проекту**. Рекомендації за результатами оцінювання впливу повинні бути надані у формі, яка дозволяє легко включити їх до стратегії реалізації (розділ 6.14). Наприклад, вони можуть стати частиною зобов'язань, взятих на себе ініціатором проекту, або використовуватися відповідними органами влади для встановлення обов'язкових умов затвердження, відповідність яким ініціатор проекту зобов'язаний забезпечити після отримання дозволу. Вони повинні бути чітко сформульовані, вимірювані та обов'язкові до виконання. Щоб забезпечити належне пом'якшення впливів та покращення, у звіті про оцінку впливу слід продемонструвати чіткий зв'язок між рекомендаціями та подальшими етапами прийняття рішень, реалізації **запропонованого заходу** та моніторингу (рис. 6.11).

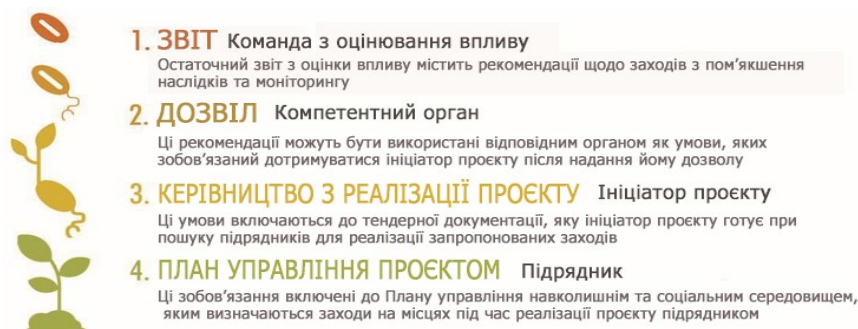

Рисунок 6.11. Урахування рекомендацій звіту на кожному етапі прийняття та реалізації рішень. Щоб оцінювання впливу забезпечило реалізацію запропонованих заходів найкращим чином для всесвітньої спадщини, рекомендації мають враховуватися на кожному етапі прийняття та реалізації рішень.

6.11 ЗВІТНІСТЬ

Методологія та висновки попередніх розділів повинні бути чітко задокументовані у звіті про **оцінку впливу**²⁰. Звіт повинен бути доступний для коментування широкому колу заінтересованих сторін – як експертних, так і неекспертних. Висновки повинні бути викладені чітко, щоб усі читачі могли стежити за аналізом і розуміти, чому в оцінці надано певні рекомендації, що базуються на охороні **ВУЦ та інших цінностей спадщини / природоохоронних цінностей**. Під час процесу оцінювання впливу важливо обміркувати зміст звіту для прийняття більш обґрунтованих рішень на пізніших етапах. Необхідний рівень деталізації та обсяг звіту залежатимуть від складності **запропонованого заходу** та об'єкта.

У розділі 5 пояснюється, як оцінювання впливу на всесвітню спадщину можна інтегрувати в ширший звіт про оцінку впливу. Звіт з окремого оцінювання впливу матиме вужчий обсяг: контекст всесвітньої спадщини, зокрема ВУЦ, а також більш широка спадщина.

Звіт повинен чітко зосереджуватися на наступних аспектах:

- норми, передбачені Конвенцією про всесвітню спадщину та Керівними настановами
- ВУЦ, інші цінності спадщини / охоронювані цінності та атрибути, що їх передають
- вплив запропонованого заходу на ці атрибути ВУЦ та інші цінності спадщини / охоронювані цінності
- загальний вплив на ВУЦ
- рекомендовані альтернативи, заходи для уникнення та пом'якшення впливів, запропоновані для усунення будь-яких впливів на ВУЦ, надані у формі, яка може бути використана відповідними органами влади для встановлення умов затвердження, і пов'язані з майбутньою стратегією реалізації (розділ 6.14). У разі потреби – рекомендація щодо відмови від запропонованого заходу, якщо вплив на ВУЦ може бути значним.

Звіт може бути надісланий до **Центру всесвітньої спадщини ЮНЕСКО** у рамках інформування державою-сторонаю відповідно до **пункту 172** Керівних настанов (розділ 3.3). Після надходження звіту до Центру всесвітньої спадщини ЮНЕСКО його зазвичай передають на розгляд до **консультативних органів**.

У деяких випадках формат звіту про оцінку впливу встановлюється урядом або фінансуючим органом. Якщо шаблону немає, за основу можна взяти перелік, наведений у таблиці 6.3. Нетехнічне резюме звіту має містити ключові моменти, пов'язані з всесвітньою спадщиною.

Таблиця 6.3 Орієнтовний зміст звіту про оцінку впливу

Нетехнічне резюме	<ul style="list-style-type: none"> ● Чітко написане резюме звіту та його ключові висновки й рекомендації, а саме: ідентифікація об'єкта всесвітньої спадщини, його ВУЦ та атрибути; впливи запропонованого заходу на ВУЦ та інші цінності спадщини / охоронювані цінності; рекомендації та висновки
Контрактна інформація, відомості про авторів та авторські права	<p>Для забезпечення прозорості доцільно надати інформацію про наступні аспекти:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Хто фінансував та замовив звіт ● Роль, яку відіграли будь-які установи або організації, відповідальні за контроль або перевірку процесу ● Хто виконував роботу з оцінювання впливу, зокрема основні автори та інші фахівці, які брали участь у роботі ● Заява авторів про відсутність конфлікту інтересів ● Будь-яка незалежна експертна оцінка

20. Часто називається «звіт про екологічну оцінку», «звіт про оцінку впливу на довкілля» або «заява про екологічні наслідки». Такі «звіти» все частіше публікуються в інтерактивній формі онлайн.

Таблиця 6.3 Орієнтовний зміст звіту про оцінку впливу (продовження)

Методологія	<ul style="list-style-type: none"> ● Короткий виклад методології, використаної для оцінювання впливу (наприклад, це Керівництво) ● Дати проведення різних етапів планування запропонованого заходу та оцінювання впливу ● Як залучалися правовласники та заінтересовані сторони і як було враховано їхні думки (у додатку про процес консультацій можна перелічити всіх, хто брав участь різними способами, якщо анонімність не вимагається) ● Будь-які прогалини в інформації або невизначеність, пов'язана з вихідними (базовими) даними та/або виявленням і прогнозуванням впливів ● Конкретні методики, що використовувалися для встановлення вихідного (базового) рівня або прогнозування впливів, можуть бути вказані в додатку
Базовий рівень → Розділ 6.6	<ul style="list-style-type: none"> ● Формулювання видатної універсальної цінності ● Опис об'єкта всесвітньої спадщини та його ширшого оточення, зокрема матеріальних і нематеріальних атрибутів ВУЦ та інших цінностей об'єкта спадщини / природоохоронних цінностей, його автентичність (для культурних об'єктів) та цілісність ● Інформація про поточний стан збереження атрибутів об'єкта всесвітньої спадщини та будь-які зміни з моменту занесення до Списку ● Короткий опис інших об'єктів спадщини на території або поблизу об'єкта, на які також може вплинути запропонований проєкт ● Відповідні правові, нормативні та політичні засади, зокрема Конвенція про всесвітню спадщину ● Аналіз системи управління об'єктом всесвітньої спадщини
Запропоновані заходи та можливі альтернативи → Розділи 6.3 та 6.7	<ul style="list-style-type: none"> ● Необхідність запропонованого заходу та його цілі ● Опис усіх етапів (будівництво, експлуатація, виведення з експлуатації, відновлення) запропонованого заходу з достатнім рівнем деталізації, щоб звіт можна було читати як самостійний документ. Більш детальна інформація може бути включена у вигляді додатка ● Карти, плани та ілюстрації розташування проєкту та/або маршруту відносно об'єкта всесвітньої спадщини ● Альтернативи, які були розглянуті, зокрема варіант відмови від проєкту
Виявлення та оцінювання впливів → Розділи 6.8 та 6.9	<ul style="list-style-type: none"> ● Визначення потенційних позитивних та негативних впливів запропонованого заходу на об'єкт всесвітньої спадщини, зокрема кумулятивний вплив ● Прогнозування характеристик цих потенційних впливів, зокрема розкриття будь-якої невизначеності ● Оцінка значущості потенційних впливів на атрибути, що становлять основу ВУЦ, а також на інші цінності спадщини / охоронювані цінності
Заходи з пом'якшення впливів → Розділи 6.3 та 6.10	<ul style="list-style-type: none"> ● Необхідні заходи з пом'якшення впливів, зокрема сфери відповідальності та джерела фінансування ● Опис усіх залишкових впливів після реалізації заходів з пом'якшення
Рекомендації → Розділ 6.11	<ul style="list-style-type: none"> ● Рекомендація щодо продовження запропонованого заходу, кращої альтернативи або відмови від заходу з огляду на його вплив
Подальші дії → Розділ 6.14	<ul style="list-style-type: none"> ● Опис заходів з моніторингу, необхідних у разі реалізації запропонованого заходу, зокрема моніторинг базового рівня та вжиття заходів з пом'якшення впливів ● Для великих проєктів як додаток можна долучити запропонований План управління навколишнім та соціальним середовищем (або аналогічний документ) для ініціатора проєкту
Додатки	<ul style="list-style-type: none"> ● Технічне завдання ● Будь-яка детальна інформація, зібрана для опису базового рівня об'єкта всесвітньої спадщини (наприклад, перелік атрибутів ВУЦ та інших цінностей; інформація про іншу спадщину; опитування; наукові дослідження; дотична інформація, отримана в процесі консультацій; ілюстрації та фотографії тощо) ● Допоміжна технічна інформація щодо прогнозування впливів

6.12 АНАЛІЗ ЗВІТУ

Звіт про **оцінку впливу** (розділ 6.11) повинен бути наданий для коментування **правовласникам**, місцевій громаді та іншим **заінтересованим сторонам**, які мають прямі або опосередковані інтереси стосовно **об'єкта всесвітньої спадщини, державам-сторонам**, Комітету всесвітньої спадщини, **Центру всесвітньої спадщини** та **консультативним органам**. На основі отриманих коментарів звіт може потребувати перегляду перед тим, як його остаточна версія буде офіційно подана до органів, що приймають рішення, разом із заявою про отримання дозволу на планування / ліцензії або аналогічним документом (розділ 6.13). Мета аналізу – визначити, чи є методологія та результати оцінювання адекватними, зокрема в частині аналізу впливу на **ВУЦ**, і чи відповідають вони цілі з точки зору прозорості та зручності використання. Належний процес аналізу сприяє довірі до висновків оцінювання впливу.

Перегляд звіту про оцінку впливу може відбуватися в різних формах:

- Коли оцінювання впливу проводиться на замовлення **ініціатора проєкту**, ініціатор часто перевіряє, серед іншого, чи оцінювання було проведене відповідно до **технічного завдання**
- Якщо оцінювання впливу було проведене на запит Комітету всесвітньої спадщини, звіт та запропоновані заходи зазвичай підлягають технічній експертизі з боку консультативних органів
- Коли оцінювання впливу проводиться в рамках національної структури, зазвичай є відповідальний орган, який перевіряє відповідність законодавству та політикам. Він також може залучати інші компетентні відомства чи установи для отримання коментарів
- Звіт слід надати всім відповідним правовласникам та іншим заінтересованим сторонам, щоб вони мали змогу надати свої коментарі. Багато національних стандартів передбачають можливість проведення громадської експертизи, і це є позитивною практикою навіть у тих випадках, коли не вимагається законом
- Незалежний аналіз оцінки впливу можна доручити відповідним акредитованим незалежним фахівцям; це може бути особливо корисним у делікатних випадках, коли необхідно забезпечити якість та прозорість оцінювання впливу.

У вставці 6.7 наведено контрольний перелік для проведення аналізу звіту про оцінку впливу.

Вставка 6.7 Контрольний перелік для аналізу оцінки впливу

- Чи розглядаються у звіті питання, порушені в документі про обсяги оцінювання?
- Чи відповідає звіт чинним вимогам (наприклад, національному законодавству, вимогам донорів) щодо оцінювання впливу?
- Чи повністю у звіті висвітлюється контекст всесвітньої спадщини та ВУЦ об'єкта?
- Чи пояснює звіт, наскільки запропонований захід відповідає чинній політиці та нормативно-правовим актам у сфері спадщини?
- Чи правовласники та інші заінтересовані сторони залучалися до процесу оцінювання впливу, і чи були їхні думки належним чином враховані?
- Чи було оцінювання впливу проведене відповідно до належної практики оцінювання впливу та цього Керівництва?
- Чи є інформація, наведена у звіті, надійною та технічно точною? Чи ґрунтуються висновки звіту на достатніх доказах? Чи існують які-небудь істотні прогалини в даних, що вимагають застосування принципу обережності?
- Чи чітко визначено у звіті заходи з пом'якшення впливів, необхідні для уникнення або мінімізації впливу на ВУЦ та інші цінності спадщини / охоронювані цінності?
- Чи є звіт чітким, повним і придатним для використання у процесі прийняття рішень?

Після проведення аналізу (аналізів) група з оцінювання впливу повинна включити всі обґрунтовані відгуки або запити до остаточної версії звіту. Якщо група вирішить не включати відгуки до остаточного звіту, вона повинна пояснити, чому цього не було зроблено. Остаточний переглянутий звіт повинен бути оприлюднений. У делікатних випадках, коли це неможливо, слід забезпечити максимально досяжний рівень прозорості шляхом оприлюднення інформації, яка не є проблемною, і надання нетехнічного резюме та/або публічної презентації для правовласників та інших заінтересованих сторін.

6.13 ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Рішення щодо реалізації **запропонованого заходу** приймаються впродовж усього процесу оцінювання впливу. Наприклад:

- Компетентні органи та ініціатори на етапах **скринінгу** (розділ 6.4) та **скоупінгу** (розділ 6.5) приймають рішення про те, чи слід продовжувати планування запропонованого заходу.
- **Ініціатор** може прийняти рішення про зміну місця розміщення, проекту, технології тощо відповідного заходу у міру виявлення та оцінювання впливів заходу в процесі оцінювання впливу (розділ 6.8 – розділ 6.9).
- Великі інвестори, такі як банки розвитку або інші міжнародні фінансові установи, використовуватимуть остаточний звіт про оцінку впливу для прийняття рішення щодо доцільності фінансування запропонованого заходу.
- Відповідні органи влади використовуватимуть остаточний звіт про оцінку впливу як основу для прийняття рішення щодо затвердження запропонованого заходу і, якщо його буде реалізовано, на яких умовах.

Остаточне рішення щодо затвердження запропонованого заходу приймається компетентними національними органами. Існує три варіанти такого рішення:

- Затвердження заходу на конкретних умовах (наприклад, заходи з пом'якшення впливів). Це повинно відбуватися лише в тому випадку, якщо запропонований захід, за дотримання цих умов, дозволить уникнути всіх негативних впливів на ВУЦ, або якщо всі негативні впливи є незначними, щоб враховувати їх.
- Затвердження відкладається, наприклад, в очікуванні додаткової інформації або на підставі запитів про перегляд запропонованого заходу.
- У затвердженні відмовлено.

Держави-сторони повинні приймати ці рішення з урахуванням своїх зобов'язань за **Конвенцією про всесвітню спадщину**; оцінювання впливу має допомогти обґрунтувати ці рішення. **Оцінювання впливу в контексті всесвітньої спадщини покликане гарантувати, що потенційні впливи запропонованого заходу на ВУЦ повністю враховані під час прийняття рішень з метою збереження цих виняткових об'єктів.** Усі запропоновані заходи, незалежно від того, плануються вони на території об'єкта всесвітньої спадщини чи поблизу нього, повинні розглядатися з точки зору їх сумісності з цілями довгострокового збереження ВУЦ. Оцінка також повинна враховувати зв'язки об'єкта з його **ширшим оточенням**, оскільки всесвітню спадщину не можна розглядати ізольовано. Запропоновані заходи, несумісні з цією метою, не повинні бути затверджені.

6.14 ПОДАЛЬШІ ДІЇ

У разі затвердження **запропонованого заходу** будуть потрібні довгострокові механізми подальших дій для моніторингу та реалізації заходів з **пом'якшення** впливу, необхідних для захисту ВУЦ та досягнення цілей сталого розвитку (таблиця 6.4). Хоча особи, причетні до **об'єкта всесвітньої спадщини** не будуть відповідати за такі подальші заходи, їх постійна підтримка відіграє вирішальну роль для забезпечення виконання довгострокових зобов'язань щодо охорони ВУЦ.

Оцінювання впливу має вказувати необхідні умови – заходи, потрібні для пом'якшення впливів – для затвердження заходу. Вони формують основу для чіткої стратегії реалізації. Для невеликого проєкту це може бути простий перелік узгоджених рекомендацій. Для масштабних заходів це може бути проєкт **Плану управління навколишнім та соціальним середовищем**, який включається до договірної документації для запропонованого заходу. Стратегія реалізації визначатиме розвиток запропонованих заходів на місцях: вона повинна чітко пояснювати, як будуть реалізовуватися та контролюватися необхідні заходи з пом'якшення впливів, передбачені оцінюванням впливу.

У разі затвердження великого проєкту, належною практикою є підготовка ініціатором проєкту Плану управління навколишнім та соціальним середовищем (ESMP), у якому описується, як проєкт буде реалізовано з урахуванням відповідного законодавства та узгоджених заходів з пом'якшення впливів. Під час розроблення такого плану для проєкту, який може вплинути на ВУЦ, слід проконсультуватися з пам'яткоохоронними органами та групами управління об'єктами всесвітньої спадщини. Після включення заходів з пом'якшення впливів та інших запобіжних заходів План управління навколишнім та соціальним середовищем може стати хорошою основою для забезпечення відповідальності ініціаторів, моніторингу ходу реалізації проєкту та обговорення будь-яких необхідних коригувань у процесі його реалізації (розділ 6.14). Він також корисний для того, щоб усі, хто бере участь у реалізації проєкту, знали про результати оцінювання впливу, навіть якщо вони не були залучені до нього.

Відповідальність за те, щоб запропоновані заходи не спричинили негативного впливу під час їх реалізації, несе ініціатор проєкту. Зазвичай контроль за цим здійснюється **природоохоронними та пам'яткоохоронними органами**, а також громадянськими комітетами, спільними комісіями або через інші механізми місцевого управління. Керівництво об'єкта всесвітньої спадщини має переглянути внутрішні процеси моніторингу та оцінювання. Координатор держави-сторони може включити оновлену інформацію про проєкт та виконання рекомендацій оцінки впливу до періодичної звітності та/або звітності про **стан збереження**, що подається до **Центру всесвітньої спадщини ЮНЕСКО**. Насамперед це стосується тих випадків, коли ця звітність подається на запит Комітету всесвітньої спадщини. У процесі оцінювання впливу можуть пропонуватися додаткові аспекти, які доцільно відстежувати в часі. Це не тільки забезпечує додатковий контроль за реалізацією запропонованих заходів, але й гарантує наявність більш надійних і довгострокових даних для визначення базового рівня під час будь-яких інших майбутніх заходів (розділ 6.6).

Таблиця 6.4. Подальші заходи після затвердження запропонованих заходів

Подальші заходи	Що має відбуватися?	Хто несе відповідальність?
Реалізація необхідних заходів з пом'якшення впливів	Документування рекомендацій оцінки впливу щодо заходів з пом'якшення впливів та їх реалізації в рамках розроблення запропонованого заходу. Для великих проєктів стратегія реалізації має бути інтегрована в План управління навколишнім та соціальним середовищем ініціатора проєкту. Центр всесвітньої спадщини ЮНЕСКО повинен отримувати оновлену інформацію про хід реалізації заходів, щоб упевнитися в захисті ВУЦ	<ul style="list-style-type: none"> ● Ініціатор
Базовий моніторинг	Постійне збирання інформації про атрибути об'єкта всесвітньої спадщини, яка може бути використана для порівняння з вихідними (базовими) даними, зібраними під час оцінювання впливу (розділ 6.6), і прогнозами оцінки впливу, щоб визначити, чи ситуація розвивається згідно з планом або що потрібно вжити якихось заходів	<ul style="list-style-type: none"> ● Ініціатор ● Держава-сторона ● Команда управління об'єктом всесвітньої спадщини ● Громадяни
Моніторинг та аудит відповідності	Постійний збір інформації та перевірка на відповідність умовам, встановленим у рамках дозволу на планування, з метою забезпечення дотримання цих умов	<ul style="list-style-type: none"> ● Компетентні органи ● Громадяни
Управління	Якщо моніторинг вказує на виникнення проблем, що вимагають вжиття заходів, то для оперативного реагування можуть бути використані наявні системи управління (для управління як запропонованим заходом, так і об'єктом всесвітньої спадщини)	<ul style="list-style-type: none"> ● Ініціатор ● Група управління всесвітньою спадщиною
Інформаційна взаємодія	Інформування правовласників та інших заінтересованих сторін (які можуть бути безпосередньо залучені) про результати подальших дій. Для циклічних заходів (наприклад, плани землекористування на десять років) базовий моніторинг надасть довідкову інформацію для оцінювання впливу для наступного плану	<ul style="list-style-type: none"> ● Ініціатор ● Держава-сторона ● Команда управління об'єктом всесвітньої спадщини
Забезпечення виконання	Якщо виявляється, що ВУЦ об'єкта всесвітньої спадщини може зазнати негативного впливу від проєкту через непередбачені обставини, нові ситуації або неналежне виконання подальших заходів контролю та пом'якшення впливів, проєкт слід негайно зупинити. Комітет всесвітньої спадщини може розглянути справу і запросити місію на об'єкт всесвітньої спадщини для надання консультацій	<ul style="list-style-type: none"> ● Центр всесвітньої спадщини ● Консультативні органи ● Комітет всесвітньої спадщини ● Громадяни

СКОРОЧЕННЯ

У цьому Керівництві автори намагалися не використовувати абрєвіатури, щоб текст був якомога зрозумілішим для читачів, які не знайомі з деякими новими термінами. Однак для користування іншими документами, у яких регулярно використовуються абрєвіатури, корисно взяти до уваги наступне:

ОВД (EIA)	Оцінка впливу на довкілля
ОВДС (ESIA)	Оцінювання впливу на довкілля та суспільство
ESMP	План управління навколишнім та соціальним середовищем
FPIC	Вільна, попередня та інформована згода
ІККРОМ (ICCRROM)	Міжнародний центр вивчення питань збереження та відновлення культурних цінностей
ІКОМОС (ICOMOS)	Міжнародна рада з охорони пам'яток та історичних місць
МСОП (IUCN)	Міжнародний союз охорони природи
ВУЦ (OUV)	Видатна універсальна цінність
СЕО (SEA)	Стратегічна екологічна оцінка
ФВУЦ (SOUV)	Формулювання видатної універсальної цінності

Термін	Визначення
Захід (діяльність)	Політика, план, програма або проєкт.
Консультативні (дорадчі) органи	<p>Три міжнародні організації, які відповідно до Конвенції про всесвітню спадщину, консультують Комітет всесвітньої спадщини під час його роботи, а саме: ІККРОМ (Міжнародний центр вивчення питань збереження та відновлення культурних цінностей), ІКОМОС (Міжнародна рада з охорони пам'яток та історичних місць) та МСОП (Міжнародний союз охорони природи). Консультативні органи виконують такі функції:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Консультування з питань імплементації Конвенції про всесвітню спадщину у сфері своєї компетенції ● Надання експертних рекомендацій з питань збереження об'єктів, занесених до Списку всесвітньої спадщини, та управління ними ● Надання допомоги Центру всесвітньої спадщини у підготовці документації Комітету, порядку денного його засідань та у виконанні рішень Комітету ● Сприяння розробці та реалізації Глобальної стратегії зі створення репрезентативного, збалансованого та достовірного Списку всесвітньої спадщини, Стратегії розвитку потенціалу всесвітньої спадщини, періодичної звітності та підвищення ефективності використання Фонду всесвітньої спадщини ● Моніторинг стану збереження об'єктів всесвітньої спадщини (зокрема за допомогою місій реагуючого моніторингу на запит Комітету та консультативних місій за запрошенням держав-сторін) ● Розгляд запитів про надання міжнародної допомоги ● Участь у засіданнях Комітету всесвітньої спадщини та Бюро у якості консультантів. <p>Консультативні органи беруть участь у розгляді запропонованих заходів та всіх відповідних оцінюваннях впливу у разі запиту з боку Комітету всесвітньої спадщини.</p>
Зона впливу	<p>Зона впливу запропонованого заходу – це територія, на якій можуть відбуватися прямі, непрямі та кумулятивні впливи. Це поняття охоплює територію, на якій фактично реалізовуватиметься запропонований захід (діяльність), а також ширшу територію, на яку впливатиме проєкт (наприклад, через викиди в атмосферу, транспортний рух або господарську діяльність). Вона також повинна враховувати відповідні межі для атрибутів об'єкта всесвітньої спадщини, які зазнають впливу, та інших компонентів навколишнього середовища (наприклад, межі населених пунктів, адміністративні межі, ареали проживання диких тварин). Вихідна (базова) інформація про цю територію повинна бути зібрана під час оцінювання впливу.</p>

Термін	Визначення
Атрибути	<p>Атрибути – це елементи об’єкта спадщини, які передають та дають змогу зрозуміти притаманні йому цінності спадщини / природоохоронні цінності. Вони можуть бути фізичними якостями, матеріальною структурою та іншими матеріальними особливостями, але також і нематеріальними аспектами, такими як процеси, соціальні механізми або культурні практики, а також асоціації та взаємозв’язки, що відображаються у фізичних елементах об’єкта.</p> <p>Атрибутами об’єктів культурної спадщини можуть бути будівлі або інші споруди та їхні форми, матеріали, дизайн, використання та функції, а також планування і забудова міст, сільськогосподарські процеси, релігійні церемонії, будівельні технології, візуальні співвідношення та духовні зв’язки.</p> <p>Атрибутами природних об’єктів можуть бути конкретні особливості ландшафту, ареали (середовища існування), флагманські види, аспекти, пов’язані з якістю навколишнього середовища (наприклад, недоторканість, висока якість / первозданність навколишнього середовища), масштаб і природність ареалів, а також розмір і життєздатність популяції диких тварин.</p> <p>Атрибутам та взаємодії між ними слід приділяти основну увагу в заходах з охорони, збереження та управління.</p> <p>Термін «атрибути» особливо часто використовується щодо об’єктів всесвітньої спадщини, і чітко розуміння атрибутів, якими виражається видатна універсальна цінність об’єкта, має вирішальне значення для його довгострокової охорони. Просторовий розподіл цих атрибутів та відповідні вимоги до їх охорони повинні лежати в основі визначення меж об’єкта та інших заходів з управління.</p>
Автентичність	<p>Об’єкти всесвітньої спадщини, номіновані за критеріями (i)–(vi) (тобто культурна спадщина), мають відповідати умовам автентичності.</p> <p>Залежно від типу культурної спадщини та її культурного контексту об’єкт задовольняє критерії автентичності, якщо його культурна цінність (визнана відповідно до запропонованих критеріїв номінації) правдиво і вірогідно виражена через розмаїття ознак, зокрема:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● форму і задум ● матеріали та речовини ● використання та функції ● традиції, техніки, систему управління ● розташування та оточення ● мову та інші форми нематеріальної спадщини ● духовне і фізичне відчуття ● інші внутрішні та зовнішні чинники.
Базове оцінювання (оцінювання вихідного стану)	<p>Базове оцінювання – це адекватний опис середовища, яке зазнає впливів: i) у його поточному стані; ii) у стані, який існував на момент занесення до Списку всесвітньої спадщини; iii) у стані, якого можна було б очікувати, якщо проєкт не буде реалізовано. Базове оцінювання має охоплювати всі аспекти навколишнього середовища: фізичні, біологічні, соціальні, культурні, медичні та економічні, а також аспекти ресурсокористування. Ефективність оцінювання впливу безпосередньо залежить від того, наскільки добре розуміються ці умови.</p>
Буферна зона	<p>Для об’єктів всесвітньої спадщини буферна зона – це територія навколо об’єкта, на використання та розбудову якої накладено додаткові законодавчі та/або звичаєві обмеження, щоб забезпечити об’єкт додатковим захистом. Вона повинна включати безпосереднє оточення об’єкта, важливі види та інші території чи атрибути, які є функціонально важливими для підтримання та охорони об’єкта. Територія буферної зони у кожному випадку має бути визначена через відповідні механізми. Межі буферних зон затверджуються Комітетом всесвітньої спадщини; будь-які зміни або створення буферних зон після занесення об’єкта до Списку всесвітньої спадщини повинні бути затверджені Комітетом всесвітньої спадщини після офіційного запиту, як визначено в пунктах 163–167 Керівних настанов.</p>

Термін	Визначення
Кумулятивний вплив	Кумулятивний вплив виникає в результаті поєднання впливу проєкту на навколишнє середовище з аналогічним впливом інших минулих, поточних або обґрунтовано прогнозованих майбутніх проєктів чи заходів, зокрема тих, що можуть бути спричинені цим проєктом.
Виведення з експлуатації	Виведення з експлуатації відбувається в кінці реалізації проєкту і передбачає повний демонтаж споруд та інших елементів проєкту, як правило, силами виконавців проєкту. Мета – повернути об’єкт до його попереднього стану.
Прямий вплив	Прямий вплив – це результат причинно-наслідкового зв’язку між проєктом та конкретним атрибутом всевітньої спадщини або іншими компонентами навколишнього середовища. Див. також: Вплив, Непрямий вплив, Кумулятивний вплив
Управління ризиками надзвичайних ситуацій (УРНС / DRM)	Розробка, впровадження та оцінювання стратегій, політик і заходів з метою: <ul style="list-style-type: none"> ● покращення розуміння ризиків надзвичайних ситуацій ● сприяння зменшенню ризиків надзвичайних ситуацій ● поширення практик забезпечення готовності до надзвичайних ситуацій, реагування на них та відновлення після них, а також з метою сприяння постійному вдосконаленню цих практик Безпосередньою метою управління ризиками надзвичайних ситуацій є підвищення рівня безпеки та добробуту людей, а також забезпечення сталого розвитку.
Навколишнє середовище (довкілля)	Трактування терміну «навколишнє середовище» широко варіюється в різних юрисдикціях та організаціях. Однак у контексті всевітньої спадщини необхідно використовувати комплексне визначення, яке охоплює фізичні, біологічні, соціальні, культурні, аспекти охорони здоров’я та економічні аспекти, а також аспекти ресурсокористування навколишнього середовища проєкту.
Природоохоронні та пам’яткоохоронні органи	Природоохоронні та пам’яткоохоронні органи – це урядові організації, які несуть основну відповідальність за забезпечення охорони природної та культурної спадщини та управління нею у своїх країнах. Ці органи також відповідають за реалізацію заходів, пов’язаних з Конвенцією, у своїх країнах.
Оцінювання впливу на довкілля та суспільство (ОВДС / ESIA)	Оцінювання впливу на довкілля та суспільство, також відоме як оцінка впливу на довкілля (ОВД / EIA), стосується оцінювання на рівні проєкту (наприклад, проєкту будівництва гідроелектростанції або автомагістралі). Див. також Оцінювання впливу на спадщину, Оцінювання впливу, Стратегічна екологічна оцінка

Термін	Визначення
Плани екологічного та соціального менеджменту (ПЕСМ / ESMPs)	<p>Під час оцінювання впливу на довкілля та суспільство управління впливом передбачає уникнення та мінімізацію впливу під час планування та розроблення проєкту. На етапі реалізації проєкту плани екологічного та соціального менеджменту (ESMP) є частиною процесу планування управління впливом і часто вбудовуються в систему управління навколишнім та соціальним середовищем.</p> <p>Окремі плани управління навколишнім та соціальним середовищем зазвичай розробляються ініціатором для різних стадій проєкту у міру потреби, наприклад, під час будівництва, експлуатації, виведення з експлуатації та завершення робіт.</p> <p>Плани управління навколишнім та соціальним середовищем, як правило, стосуються задоволення таких конкретних потреб, як:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Готовність до надзвичайних ситуацій та реагування на них ● Управління: <ul style="list-style-type: none"> • Землю, ґрунтом та біорізноманіттям • Небезпечними матеріалами та відходами • Кількістю та якістю води • Якістю повітря • Рівнем шуму та вібрації • Станом здоров'я та безпекою населення • Культурною спадщиною. <p>Кожен план управління навколишнім та соціальним середовищем визначає ролі та обов'язки щодо виконання запланованих заходів, зокрема з нагляду, моніторингу та звітності. Команді управління об'єктом всесвітньої спадщини варто бути обізнаною з цим планом, щоб мати змогу обговорювати процеси моніторингу та забезпечити їх відповідність вимогам охорони спадщини.</p>
Компоненти навколишнього середовища	<p>Компоненти навколишнього середовища – це конкретні елементи об'єкта спадщини, на які може вплинути запропонований захід, зокрема ландшафт, ґрунт, вода, повітря та атмосфера, рослини, дика природа, екосистеми, населення та населені пункти, інша культурна спадщина тощо. Під час оцінювання впливу деякі з цих компонентів визначаються як цінні компоненти довкілля (ЦКД). Це компоненти навколишнього середовища, які з різних причин вважаються важливими для зацікавлених сторін проєкту, широкої громадськості, державних органів або інших ключових учасників оцінювання впливу. Шляхом визначення цих компонентів питання, які необхідно дослідити в рамках оцінювання впливу (як було встановлено на етапі скоупінгу), можна упорядкувати у зручні для управління пакети. У контексті всесвітньої спадщини атрибути видатної універсальної цінності слід вважати цінними компонентами довкілля.</p>
Фактори	<p>Усе, що може позитивно або негативно вплинути на цінності та атрибути об'єкта спадщини та стан його збереження. Негативні фактори зазвичай називають загрозами. Вплив факторів на об'єкт необхідно аналізувати за допомогою низки параметрів, а саме: глибинні причини, що є джерелом фактора, їхнє походження (виникли вони зсередини чи за межами об'єкта), поточний та потенційний вплив, обумовлений конкретним фактором, а також масштаб і серйозність впливу на атрибути об'єкта спадщини.</p>
Спадщина	<p>Усі успадковані об'єкти, які люди цінують не лише з причини їхньої корисності. Спадщина є широким поняттям, яке включає спільну природну спадщину, творіння людей, а також результати взаємодії між людьми та природою. Спадщина охоплює забудоване, наземне, прісноводне та морське середовище, ландшафти та морські пейзажі, біорізноманіття, георізноманіття, колекції, культурні практики, знання, життєвий досвід тощо.</p>

Термін	Визначення
Оцінювання впливу на спадщину	Оцінювання впливу на спадщину – це оцінювання на рівні конкретної діяльності або проєкту, спрямоване на виявлення та оцінювання потенційного впливу запропонованих заходів або проєкту на цінності спадщини / природоохоронні цінності природного та/або культурного об'єкта спадщини. У контексті об'єктів всесвітньої спадщини оцінювання впливу на спадщину повинно бути сфокусоване на виявленні та оцінюванні негативного та позитивного впливу на атрибути, що передають видатну універсальну цінність об'єкта всесвітньої спадщини.
Підхід, заснований на дотриманні прав людини	Підходи до збереження спадщини, засновані на дотриманні прав людини, можна розуміти як інтеграцію моральних норм, стандартів і принципів у політику, планування, реалізацію та оцінювання результатів, щоб забезпечити дотримання прав людини під час вжиття заходів з охорони спадщини та підтримувати їх подальшу реалізацію, де це можливо. Застосування заснованих на дотриманні прав людини підходів до збереження спадщини сприяє тому, що захист прав та збереження біорізноманіття взаємно підсилюють одне одного.
Вплив	Вплив або наслідки впливу певного фактора на атрибути об'єкта спадщини, як з точки зору стану збереження атрибутів, так і з точки зору їхньої здатності передавати цінності спадщини / природоохоронні цінності. Вплив – це різниця між майбутнім станом навколишнього середовища за умови реалізації проєкту розвитку та майбутнім станом без його реалізації. Зверніть увагу, що для того, щоб вплив відбувся, повинно бути джерело впливу (наприклад, шум від промислового об'єкта), об'єкт впливу або атрибут об'єкта всесвітньої спадщини, який зазнає цього впливу (наприклад, мешканці, що проживають поблизу), і шлях або маршрут, через який шкідлива дія або шкідлива речовина можуть досягти об'єкта впливу (наприклад, повітря). Вплив може бути позитивним або негативним, а також прямим або непрямим, поточним або потенційним і виникати в межах об'єкта спадщини, будь-якої наявної буферної зони (зон) і навіть за її межами. Див. також: Прямий вплив, Непрямий вплив, Кумулятивний вплив
Оцінювання впливу	Оцінювання впливу – це процес виявлення, прогнозування та оцінювання потенційного впливу запропонованих заходів на навколишнє середовище перед прийняттям основних рішень щодо затвердження та взяттям зобов'язань. Воно проводиться з метою уникнення або пом'якшення негативного впливу та посилення позитивного. У більш загальному сенсі оцінювання впливу може розглядатися як спосіб мислення та планування, який може застосовуватися до діяльності будь-якого масштабу. Оцінювання впливу може застосовуватися до пропозицій з розвитку на різних рівнях – проєктів, планів, програм та політик. Див. також: Оцінювання впливу на довкілля та суспільство, Оцінювання впливу на спадщину, Стратегічна екологічна оцінка
Непрямий вплив	Непрямий вплив – це вплив на навколишнє середовище, який не є прямим результатом проєкту, часто є віддаленим від нього у просторі або виникає як результат складного причинно-наслідкового зв'язку. Іноді його називають впливом «другого» або «третього» рівня, або «вторинним» впливом. Див. також: Вплив, Прямий вплив, Кумулятивний вплив
Цілісність	Усі об'єкти, номіновані на занесення до Списку всесвітньої спадщини, мають відповідати умовам цілісності. Цілісність – це ступінь єдності й недоторканості природної та/або культурної спадщини та всіх її атрибутів. Таким чином, вивчення умов цілісності передбачає оцінку ступеня, на якому об'єкт: а. включає всі елементи, необхідні для вираження видатної універсальної цінності б. має розміри, достатні для представлення всіх особливостей та процесів, що визначають значущість об'єкта с. страждає від негативного впливу розвитку та/або занедбаності.
Ітеративний	Термін, що використовується для опису процесу оцінювання впливу, який не є лінійним – етапи процесу повторюються у міру збирання нової інформації.

Термін	Визначення
Пом'якшення	<p>За визначенням, пом'якшення – це «дія, спрямована на зменшення тяжкості, серйозності або болісності чогось». Воно має на меті запобігти негативним впливам та затримувати ті, що все ж виникають, на прийнятному рівні. Заходи з пом'якшення впливів спочатку визначаються, а потім, за потреби, впроваджуються під час техніко-економічного обґрунтування проєкту в процесі розгляду альтернатив та варіантів проєктування з метою уникнення або зменшення впливів. Потім вони стають частиною плану реалізації проєкту для усунення впливів, які, як очікується, виникнуть на етапах будівництва, експлуатації, виведення з експлуатації та завершення робіт. Пом'якшення може передбачати як структурні (наприклад, зміни дизайну або місця розміщення), так і неструктурні заходи (наприклад, інституційні та політичні інструменти; постачання комунальних послуг; навчання та розвиток потенціалу).</p> <p>Хоча в процесі оцінювання впливу зазвичай досліджується низка заходів з пом'якшення впливу в рамках ієрархії пом'якшення (від уникнення до компенсації), не всі ці варіанти є доречними в контексті всесвітньої спадщини. Фактично, єдиними видами пом'якшення впливу, які слід розглядати, є повне уникнення негативного впливу або його мінімізація до прийнятного рівня.</p> <p>Зверніть увагу, що «пом'якшення» зазвичай застосовується до усунення негативного впливу. Проєкти можуть викликати і позитивний вплив, особливо якщо вони розроблені з урахуванням збереження або підвищення біофізичних або соціальних цінностей.</p>
Національний координатор	<p>Урядова організація (організація), яка (які) несе (несуть) основну відповідальність за забезпечення реалізації заходів, пов'язаних з Конвенцією про всесвітню спадщину, у своїх країнах і яка (які) виступає (виступають) каналом зв'язку між Секретаріатом (Центром всесвітньої спадщини ЮНЕСКО), національними державними органами та іншими заінтересованими сторонами.</p>
Керівні (Операційні) настанови	<p><u>Керівні (Операційні) настанови з виконання Конвенції про охорону всесвітньої спадщини</u> (уперше опубліковані в 1977 році, останнє видання: 2021 рік) – це документ, який має на меті сприяти імплементації Конвенції про всесвітню спадщину шляхом встановлення процедур для:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● занесення об'єктів до <u>Списку всесвітньої спадщини</u> та <u>Списку всесвітньої спадщини, що перебуває під загрозою</u> ● охорони та збереження об'єктів всесвітньої спадщини ● надання міжнародної допомоги в рамках Фонду всесвітньої спадщини ● мобілізації національної та міжнародної підтримки Конвенції.
Інші цінності спадщини / охоронювані цінності	<p>У контексті цього Керівництва під іншими цінностями спадщини / природоохоронними цінностями маються на увазі цінності, пов'язані з об'єктом спадщини та його збереженням, які об'єкт може мати на додаток до видатної універсальної цінності. Серед них – причини, за якими об'єкт всесвітньої спадщини визнано об'єктом національного або місцевого значення, а також цінності корінних народів, що приписуються об'єкту. Вони також можуть включати інші аспекти місця, які, хоча і не підтримують ВУЦ, проте мають естетичну, історичну, наукову, соціальну або іншу цінність.</p>
Видатна універсальна цінність (ВУЦ / ОУВ)	<p>Культурна та/або природна значимість, яка є настільки винятковою, що виходить за межі національних кордонів, і є однаково важливою для нинішніх і майбутніх поколінь усього людства. Тому постійний захист цієї спадщини є першочерговою задачею для світової спільноти в цілому.</p>

Термін	Визначення
Інформування, передбачене пунктом 172 або 174	<p>Пункт 172 Керівних настанов з виконання Конвенції про охорону всесвітньої спадщини запрошує держави-сторони інформувати Комітет через Центр всесвітньої спадщини ЮНЕСКО про всі запропоновані заходи, які можуть вплинути на видатну універсальну цінність об'єкта всесвітньої спадщини, перш ніж приймати будь-які рішення.</p> <p>Пункт 174 передбачає, що громадянське суспільство також може надавати інформацію до Центру всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, якщо воно вважає, що стан об'єкта серйозно погіршився або що необхідні коригувальні заходи не були вжиті у запропонований строк; у цьому випадку Центр всесвітньої спадщини ЮНЕСКО проводить консультацію з державою-стороною для перевірки інформації.</p>
Принцип обережності	<p>Принцип обережності дозволяє особам, які приймають рішення, вживати запобіжних заходів, коли наукові докази щодо небезпеки для навколишнього середовища або здоров'я людини є непевними, а ризики – високими.</p> <p>Декларація Ріо-де-Жанейро (Організація Об'єднаних Націй, 1992 р.) визначає принцип обережності так: «Якщо існують загрози серйозної або незворотної шкоди, відсутність повної наукової визначеності не повинна використовуватися як причина для відкладення економічно ефективних заходів для запобігання погіршенню довкілля».</p>
Територія реалізації проєкту (PDA)	<p>Територія реалізації проєкту – це очікувана зона фізичного втручання, пов'язана з будівництвом та експлуатацією, передбаченими проєктом. Вона охоплює основний об'єкт або маршрут проєкту, а також ділянки будь-якої нової інфраструктури, необхідної для його підтримання, такої як під'їзні дороги, лінії електропередач, резервуари та трубопроводи для водопостачання.</p> <p>Див. також: Зона впливу</p>
Ініціатор	<p>Особа, група або організація, яка пропонує певний захід, а потім мобілізує команду для його реалізації. Ініціатором може виступати команда управління об'єктом всесвітньої спадщини, інша урядова установа, забудовник, організація, асоціація корінних народів, громадська група або інша зацікавлена сторона.</p>
Запропонований захід (діяльність)	<p>Див.: Захід.</p>
Залишковий вплив	<p>Вплив, який зберігається навіть після розроблення заходів з пом'якшення впливів.</p> <p>Див. також: Вплив, Пом'якшення</p>
Правовласники	<p>Суб'єкти, наділені юридичними або звичасвими правами щодо ресурсів спадщини. Що стосується корінних народів, вони мають право на вільну та усвідомлену згоду перед затвердженням будь-якого проєкту, який зачіпає їхні землі або території та інші ресурси, і повинні брати участь в оцінюванні впливу.</p>

Термін	Визначення
Скоупінг (визначення обсягів робіт)	<p>Скоупінг (визначення обсягів оцінювання) дозволяє виокремити питання, які вважаються достатньо важливими для планування та прийняття рішень, щоб бути включеними до оцінювання впливу на довкілля та суспільство, а також виключити або обмежити розгляд тих питань, які мають неістотне значення або не мають значення взагалі. Під час оцінювання впливу це дозволяє зосередити увагу на важливих питаннях та не марнувати час і ресурси на непотрібні дослідження.</p> <p>Скоупінг – це процес, який проводиться на ранніх етапах оцінювання впливу на довкілля та суспільство, зазвичай після етапу скринінгу. Зазвичай він відбувається під час попередніх техніко-економічних обґрунтувань, коли характер і масштаб проєкту визначаються на досить високому рівні з мінімальною деталізацією або взагалі без неї. Таким чином, скоупінг – це, як правило, <i>якісна</i> оцінка потенційних екологічних ризиків та впливу (тоді як подальше оцінювання впливу має більш <i>кількісний</i> характер).</p> <p>Зазвичай результатом процесу скоупінгу є документ, призначений для спрямування ходу досліджень ОВД. Цей документ може мати різні форми та назви в різних системах оцінювання впливу, наприклад, «Попередня екологічна експертиза», «Звіт про визначення обсягів робіт», «Керівництво з оцінювання впливу на довкілля та суспільство», «Технічне завдання» та «Короткий опис проєкту».</p>
Скринінг	<p>Скринінг є першим кроком у процесі оцінювання впливу, який допомагає прийняти рішення про необхідність такого оцінювання. Якщо процес скринінгу вказує на те, що запропонований захід може потенційно мати негативний вплив на ВУЦ об'єкта всесвітньої спадщини та інші цінності, необхідно провести оцінювання впливу, а ініціатору проєкту слід запропонувати проаналізувати запропонований захід та, у разі потреби, переглянути його, щоб уникнути або мінімізувати такий потенційний вплив на ранніх етапах.</p>
Заінтересовані сторони	<p>У контексті всесвітньої спадщини заінтересовані сторони – це особи, які мають прямі або опосередковані інтереси та занепокоєння щодо ресурсів спадщини, але не обов'язково мають юридично або соціально визнані права на них.</p> <p>У контексті оцінювання впливу заінтересовані сторони – це фізичні особи або групи людей, на яких може вплинути проєкт, або особи чи організації, що представляють таких людей. Разом їх іноді називають «зацікавленими особами», або «стейкхолдерами».</p>
Стан збереження (збереженості)	<p>Стан збереження стосується умов (зокрема, але не виключно, фізичного стану, автентичності та цілісності) об'єкта всесвітньої спадщини, його вразливості, факторів, що на нього впливають, і заходів зі збереження, що вживаються для підтримання його видатної універсальної цінності. У контексті всесвітньої спадщини термін «стан збереження» часто використовується на позначення встановленої законом процедури реагуючого моніторингу, що регулюється Керівними настановами. У рамках процесів реагуючого моніторингу інформація про стан збереження об'єкта може бути доведена до відома Центру всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, консультативних органів та Комітету всесвітньої спадщини через звіти про стан збереження, що надсилаються державою-сторонаю відповідно до вимог пунктів 169 і 172 Керівних настанов, або з інших джерел, відповідно до пункту 174. Ці процеси можуть включати оцінювання впливу.</p>
Формулювання видатної універсальної цінності (ФВУЦ / SOUV)	<p>Офіційна заява, затверджена Комітетом всесвітньої спадщини під час занесення об'єкта до Списку всесвітньої спадщини (або ретроактивно – для об'єктів, занесених до Списку до 2007 року). Формулювання містить короткий виклад причин, на підставі яких вважається, що об'єкт має видатну універсальну цінність, визначення відповідності критеріям, умовам цілісності (а для об'єктів культурної спадщини – також автентичності) і заходи та вимоги щодо охорони та управління, необхідні для захисту об'єкта та збереження його видатної універсальної цінності в довгостроковій перспективі. Затверджене формулювання видатної універсальної цінності є важливим орієнтиром для управління об'єктом та моніторингу стану його збереження.</p>
Держави-сторони	<p>Країни, які приєдналися до Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (Конвенція про всесвітню спадщину) (ЮНЕСКО, 1972 р.).</p>

Термін	Визначення
Стратегічна екологічна оцінка (CEO / SEA)	Стратегічна екологічна оцінка – це оцінювання впливу на стратегічних рівнях прийняття рішень, таких як розроблення політик, планів і програм. Зазвичай її розуміють як оцінювання впливу, що має на меті інтегрувати біофізичні, соціальні, культурні, економічні та медичні питання у стратегічне прийняття рішень. Її метою є інформування осіб, відповідальних за планування та прийняття рішень, а також зацікавленої громадськості про сталість таких рішень, сприяння пошуку найкращої альтернативи та підвищення довіри до подальших рішень.
Технічне завдання	Технічне завдання (ТЗ) – це документ, який зазвичай надається групі з оцінювання впливу і в якому описується оцінювання, що має бути проведене, питання, які слід розглянути, і будь-які конкретні методи, що мають бути використані. Цей документ часто базується на звіті про визначення обсягів робіт.
Цінності	У пам'яткоохоронному контексті цінності – це якості, завдяки яким об'єкт спадщини вважається важливим і таким, що підлягає охороні для нинішніх і майбутніх поколінь. Цінності визначаються низкою соціальних і культурних факторів. Те, що цінується однією частиною суспільства, може не цінуватися іншою, або може цінуватися з інших причин, або одне покоління може цінувати те, що не цінується наступним поколінням. Об'єктам спадщини зазвичай притаманна низка цінностей: естетичні, архітектурні, біологічні, екологічні, історичні, геологічні, соціальні, духовні тощо. Ці цінності втілюються та виражаються через атрибути об'єкта спадщини.
Ширше оточення	Ширше оточення об'єкта всесвітньої спадщини може стосуватися топографії об'єкта, природного та забудованого середовища, а також інших елементів, таких як інфраструктура, види землекористування, просторова організація та візуальні взаємозв'язки. До нього можуть належати пов'язані соціальні та культурні практики, економічні процеси та інші нематеріальні аспекти спадщини, такі як сприйняття та асоціації. Ширше оточення також може відігравати важливу роль в охороні автентичності та цілісності об'єкта, а управління ним пов'язане з його роллю у підтриманні видатної універсальної цінності.
Центр всесвітньої спадщини	Центр всесвітньої спадщини ЮНЕСКО є технічним адміністративним органом у складі ЮНЕСКО, заснованим у 1992 році та призначеним Генеральним директором ЮНЕСКО. Він виконує функції Секретаріату Конвенції про всесвітню спадщину, є координаційним центром та координатором у рамках ЮНЕСКО з усіх питань, пов'язаних з всесвітньою спадщиною, і забезпечує повсякденне управління Конвенцією.
Конвенція про всесвітню спадщину	<u>Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини</u> – це міжнародний договір, прийнятий ООН у 1972 році, який визначає види природних та культурних об'єктів, які можуть бути занесені до Списку всесвітньої спадщини за їхню видатну універсальну цінність для всього людства. Відома як Конвенція про всесвітню спадщину, вона встановлює відповідальність усієї міжнародної спільноти за охорону такої спадщини і визначає обов'язки держав-сторін щодо виявлення потенційних об'єктів, які можуть бути занесені до Списку всесвітньої спадщини, і їхню роль в охороні та збереженні таких об'єктів. Підписуючи Конвенцію, кожна країна зобов'язується зберігати не лише розташовані на її території об'єкти, визнані видатною універсальною цінністю, але й охороняти свою національну спадщину та брати участь у міжнародних зусиллях із захисту, збереження та популяризації спадщини людства.
Об'єкт всесвітньої спадщини	Об'єкт культурної, природної або змішаної спадщини, занесений до <u>Списку всесвітньої спадщини</u> і, отже, визнаний видатною універсальною цінністю для людства. Відповідальність за номінацію об'єкта до Списку всесвітньої спадщини покладається на державу – сторону (держави – сторони) Конвенції, на території якої (яких) він розташований. Комітет всесвітньої спадщини приймає рішення про занесення об'єкта до Списку всесвітньої спадщини, беручи до уваги технічні рекомендації консультативних органів після комплексної процедури оцінювання. У загальному значенні термін «всесвітня спадщина» позначає всі об'єкти культурної, природної та змішаної спадщини, занесені до Списку всесвітньої спадщини.

- Agency for Cultural Affairs, Japan and Kyushu University. 2020. *Heritage in Urban Contexts: Impacts of Development Projects on World Heritage Properties in Cities. Final Outcomes.* <https://whc.unesco.org/en/events/1516/>
- André, P., Enserink, B., Connor, D. and Croal, P. 2006. *Public Participation International Best Practice Principles.* Fargo, ND, International Association for Impact Assessment. (IAIA Special Publication Series, 4.) <https://www.iaia.org/uploads/pdf/SP4.pdf>
- CSIR (Council for Scientific and Industrial Research). 1996. *Strategic Environmental Assessment (SEA): A Primer.* CSIR Report ENV/S-RR96001. Stellenbosch (South Africa), Division of Water, Environment and Forest Technology.
- FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations). 2016. *FPIC Toolkit.* Rome, FAO. https://www.fao.org/fileadmin/user_upload/faoweb/2018-New/Our_Pillars/FPIC_package.zip
- Glasson, J. and Therivel, R. 2019. *Introduction to Environmental Impact Assessment.* London, Routledge.
- IAIA (International Association for Impact Assessment). 1999. *Principles of Environmental Assessment Best Practice.* Fargo ND, IAIA/Lincoln (UK), IEA. <https://www.iaia.org/uploads/pdf/Principles%20of%20IA%2019.pdf>
- _____. 2009. *What is Impact Assessment?* Fargo ND, IAIA. https://www.iaia.org/uploads/pdf/What_is_IA_web.pdf
- _____. 2020. *Foundations of Impact Assessment (unpublished).* Fargo ND, IAIA.
- IAPP (International Association for Public Participation). n.d. *Core Values, Ethics, Spectrum – The 3 Pillars of Public Participation.* <https://www.iap2.org/page/pillars>
- ICID (International Commission on Irrigation and Drainage). 1993. *The ICID Environmental Checklist to Identify Environmental Effects of Irrigation, Drainage and Flood Control Projects.* Wallingford (UK), HR Wallingford. https://assets.publishing.service.gov.uk/media/57a08dd5ed915d3cfd001c12/R5835-icid_enviromental_checklist.pdf
- ICOMOS. 2011. *Guidance on Impact Assessment for Cultural World Heritage Properties.* https://www.iccom.org/sites/default/files/2018-07/icomos_guidance_on_heritage_impact_assessments_for_cultural_world_heritage_properties.pdf
- IDB (Inter-American Development Bank). 2019. *Meaningful Stakeholder Engagement.* https://publications.iadb.org/publications/english/document/Meaningful_Stakeholder_Engagement_A_Joint_Publication_of_the_MFI_Working_Group_on_Environmental_and_Social_Standards_en.pdf
- IFC (International Finance Corporation). 2007. *Stakeholder Engagement: A Good Practice Handbook for Companies Doing Business in Emerging Markets.* Washington, DC, IFC. https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/affbc005-2569-4e58-9962-280c483baa12/IFC_StakeholderEngagement.pdf?MOD=AJPERES&CVID=jkD13-p
- _____. 2012. *IFC Performance Standards on Environmental and Social Sustainability.* Washington, DC, IFC. https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/c02c2e86-e6cd-4b55-95a2-b3395d204279/IFC_Performance_Standards.pdf?MOD=AJPERES&CVID=kTjHBzk
- IUCN. 2013a. *Governance, Equity and Rights.* <https://www.iucn.org/theme/protected-areas/our-work/governance-equity-and-rights>

- _____. 2013b. *World Heritage Advice Note on Environmental Assessment*.
https://www.iucn.org/sites/dev/files/import/downloads/iucn_advice_note_environmental_assessment_18_11_13_iucn_template.pdf
- Morrison-Saunders, A. 2018. *Advanced Introduction to Environmental Impact Assessment*. Cheltenham (UK), Edward Elgar.
- OECD-DAC. 2006. *Applying Strategic Environmental Assessment: Good Practice Guidance for Development Co-operation*. Paris, OECD Publishing.
https://www.oecd-ilibrary.org/applying-strategic-environmental-assessment_519njf7q195c.pdf?itemId=%2Fcontent%2Fpublication%2F9789264026582-en&mimeType=pdf
- Therivel, R. and Wood, G. (eds). 2018. *Methods of Environmental and Social Impact Assessments*. London, Routledge.
- UNDP Serbia. 2010. *Guidelines on the Environmental Impact Assessment for Wind Farms*. Belgrade, UNDP Serbia/Ministry of Environment and Spatial Planning of the Republic of Serbia.
https://unece.org/DAM/env/eia/documents/EIAGuides/Serbia_EIA_windfarms_Jun10_en.pdf
- UNECE. 2012. *Resource Manual to Support Application of the SEA Protocol*.
<https://unece.org/info/Environment-Policy/Environmental-assessment/pub/21602>
- _____. 2015. *Good Practice Recommendations on Public Participation in Strategic Environmental Assessment*. Geneva, UN. https://unece.org/sites/default/files/2020-12/1514364_E_Espoo_web.pdf
- UNESCO. 1972. *Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*. Paris, UNESCO. <https://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf>
- _____. 2008. *Enhancing Our Heritage: Monitoring and Managing for Success in World Natural Heritage Sites*. Paris, UNESCO. <https://whc.unesco.org/en/eoh/>
- _____. 2010. *Managing Disaster Risks for World Heritage*. Paris, UNESCO.
<https://whc.unesco.org/en/activities/630/>
- _____. 2012. *Managing Natural World Heritage*. Paris, UNESCO.
<https://whc.unesco.org/en/managing-natural-world-heritage/>
- _____. 2013. *Managing Cultural World Heritage*. Paris, UNESCO.
<https://whc.unesco.org/en/managing-cultural-world-heritage/>
- _____. 2015. *Policy on the Integration of a Sustainable Development Perspective into the Processes of the World Heritage Convention*. Paris, UNESCO. <https://whc.unesco.org/en/sustainabledevelopment>
- _____. 2018. *Policy on Engaging with Indigenous Peoples*. Paris, UNESCO.
<https://en.unesco.org/indigenous-peoples/policy>
- _____. 2021. *The Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention*. Paris, UNESCO. <https://whc.unesco.org/en/guidelines/>
- UNESCO/ICCROM/ICOMOS/IUCN. 2020. *Guidance on Developing and Revising World Heritage Tentative Lists*. <https://whc.unesco.org/document/184566>
- United Nations. 1992. *Rio Declaration on Environment and Development, Report of the United Nations Conference on Environment and Development*. Rio de Janeiro, United Nations.
https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_CONF.151_26_Vol.I_Declaration.pdf
- _____. 2007. *Declaration on the Rights of Indigenous Peoples*. New York, United Nations.
<https://www.un.org/development/desa/indigenouspeoples/declaration-on-the-rights-of-indigenous-peoples.html>
- _____. 2015. *Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York, United Nations. <https://sdgs.un.org/2030agenda>

WHITRAP. 2016. *The HUL Guidebook: Managing Heritage in Dynamic and Constantly Changing Urban Environments*.

https://www.hulballarat.org.au/resources/HUL%20Guidebook_2016_FINALWEB.pdf

World Bank. 2018. *The World Bank Environmental and Social Framework*. Washington, DC, International Bank for Reconstruction and Development/World Bank.

<https://thedocs.worldbank.org/en/doc/837721522762050108-0290022018/original/ESFFramework.pdf>

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

Campese, J., Sunderland, T., Greiber, T. and Oviedo, G. (eds). 2009. *Rights-Based Approaches: Exploring Issues and Opportunities for Conservation*. Bogor, Indonesia, CIFOR and IUCN.

CBD (Convention on Biological Diversity). 2006. *Impact Assessment: Voluntary Guidelines on Biodiversity-Inclusive Impact Assessment*. <https://www.cbd.int/decision/cop/?id=11042>

Це переглянуте Керівництво було оновлено в рамках програми «Лідерство у сфері всесвітньої спадщини» за участю ІККРОМ, ІКОМОС та МСОП як консультативних органів Комітету всесвітньої спадщини та ЮНЕСКО, а також завдяки підтримці Міністерства клімату та навколишнього середовища Норвегії. Цей документ базується на *Керівництві ІКОМОС щодо оцінювання впливу на об'єкти всесвітньої культурної спадщини (2011)* та інтегрований з *Консультативною запискою МСОП щодо оцінювання навколишнього середовища в контексті об'єктів всесвітньої спадщини (2013b)*. Він був розширений на основі діяльності ІККРОМ з розвитку потенціалу в цій сфері, зокрема спільних навчальних курсів ІККРОМ-WHITRAP, що організуються з 2012 року з питань оцінювання впливу на спадщину.

Керівництво є результатом тісної співпраці між усіма установами, особливо основною координаційною групою, яка супроводжувала весь процес протягом більше трьох років з моменту проведення стартового семінару в Глані, Швейцарія, у 2018 році. До складу основної координаційної групи входили Джоті Хосаграхар, Фен Цзин і Річард Вейон від ЮНЕСКО; Річард Маккей від ІКОМОС International; Мізукі Мураї від МСОП; а також Сара Корт і Юджин Джо від ІККРОМ. Завдання складання переглянутого Керівництва було доручено Сарі Корт і Рікі Терівелу. Автори працювали у співпраці з Юджином Джо як керівником програми управління та Тімом Бадманом, Джозефом Кінгом і Валері Магар як співдиректорами програми «Лідерство у сфері всесвітньої спадщини». Графіку розробили Феліпе Ечевеєррі Веласко та Альберто Хосе Монкайо. Гаміні Вієсурія перевіряв документ протягом усього процесу. Лаура Франк керувала процесом публікації ЮНЕСКО, а Селія Цвален і Ніколь Франческіні координували комунікацію. Міжнародна асоціація з оцінювання впливу (IAIA) також зробила свій внесок у процес перегляду та ревізії Керівництва як провідна глобальна мережа з оцінювання впливу.

Під час складання Керівництва було проведено п'ять раундів рецензування, під час яких було отримано багато суттєвих пропозицій та критичних зауважень від різних установ, таких як Міністерство клімату та навколишнього середовища Норвегії, Норвезьке агентство з охорони навколишнього середовища, Норвезьке управління культурної спадщини, національні комітети та міжнародні наукові комітети ІКОМОС, Інститут навчання та досліджень у сфері всесвітньої спадщини для Азіатсько-Тихоокеанського регіону, Арабський регіональний центр всесвітньої спадщини та Нідерландська комісія з оцінювання навколишнього середовища. Ми також дякуємо всім учасникам курсів з оцінювання впливу, проведених у рамках програми «Лідерство у сфері всесвітньої спадщини», які використовували проекти, що розроблялися, та надавали відгуки щодо їхнього змісту, а саме: «Оман 2018» спільно з Арабським регіональним центром всесвітньої спадщини (ARC-WH), «Китай 2018» спільно з Інститутом підготовки кадрів і наукових досліджень з питань всесвітньої спадщини для Азійсько-Тихоокеанського регіону (WHITRAP), «Чорногорія 2018», «Корея 2019», «Палестина 2020» спільно з ЮНЕСКО (Рамалла), «Єгипет 2021» спільно з Центром всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, «Словенія 2021», «Оцінювання впливу на всесвітню спадщину 2021» спільно з WHITRAP і «Арабські держави 2021» спільно з Центром всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Учасники щорічних конференцій IAIA (Дурбан 2018, Брісбен 2019) також зробили цінний внесок у розробку переглянутого Керівництва.

Ми хотіли б особливо подякувати всім рецензентам та учасникам семінару, які знайшли час, щоб ознайомитися з різними версіями документа та поділитися своїми цінними думками та досвідом: Джордж Абунгу, Рейчел Асанте-Овусу, Андреа Атанас, Ліне Бардсенг, Шарлотта Бінгем, Гвенаель Бурдін, Мохамед Зіане Бузіан, Елізабет Бредшоу, Крістал Баклі, Ельза Чанг, Ніколас Кларк, Асканіо Д'Андреа, Гі Дебонне, Луїза Де Марко, Сьюзан Денер, Регіна Дурігелло, Стів Едвардс, Олександра Ейнен, Оле Со Еріксен, Арлін К. Флемінг, Ева Хауге Фонтейн, Ніколь Франческіні, Карло Франчіні, Шаріф Шамс Імон, Мая Ішізава, Тільман Егер, Рохіт Джигасу, Сельма Касем, Чунхо Кім, Аренд Колхофф, Пін Конг, Сіріа Кормос, Марі-Лор Лавньєр, Кюнг-А Лі, Летиція Лейтао, Хонг Лі, Катрі Лісцін, Валері Магар, Андреа Марготта, Ендрю Мейсон, Мухаммад Джума Мухаммад, Масанорі Нагаока, Казухіко Ніші, Олукоя Обафемі, Ішанлосен Одіауа, Карло Оссола, Кріс Полглаз, Ів Превост, Брітта Рудольф, Луїс Енріке Санчес, Пітер Шаді, Адель Шоу, Гауте Сонстебо, Джейн Томпсон, Монтіра Хораягура Унакул, Ремко Ван Мерм, Река Вірагос, Даніель Янг-Торквемада та Кетрін Зішка.

ДОДАТОК: ІНСТРУМЕНТИ

ПРИМІТКИ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТА 1: ЦІННОСТІ ТА АТРИБУТИ СПАДЩИНИ

Мета цього інструмента – представити покроковий підхід до використання **формулювання видатної універсальної цінності** як основи програми з охорони всесвітньої спадщини в рамках більш широкого **Оцінювання впливу на довкілля та суспільство (ОВДС)** або як окремого **оцінювання впливу на спадщину**. Формулювання видатної універсальної цінності – це короткий описовий текст, у якому пояснюється, чому **об’єкт всесвітньої спадщини** був визнаний настільки винятковим, що його було занесено до Списку всесвітньої спадщини. Однак, щоб мати змогу використовувати формулювання, доцільно проаналізувати його зміст і розбити його на **цінності** та **атрибути**. На наступних сторінках показано, яким чином це можна зробити. Інструмент надається як загальний шаблон, що пропонує один із багатьох можливих підходів, і його можна додатково адаптувати та вдосконалити за потреби.

КРОК 1: ЗНАЙТИ ФОРМУЛЮВАННЯ ВИДАТНОЇ УНІВЕРСАЛЬНОЇ ЦІННОСТІ

На вебсайті **Центру всесвітньої спадщини** (<https://whc.unesco.org/en/list/>) є спеціальний розділ для кожного об’єкта всесвітньої спадщини, зокрема його формулювання видатної універсальної цінності. Об’єкти перелічені за країнами, також можна виконати пошук за назвою конкретного об’єкта. Формулювання видатної універсальної цінності можна знайти на першій сторінці опису об’єкта.

КРОК 2: АНАЛІЗ ФОРМУЛЮВАННЯ ВИДАТНОЇ УНІВЕРСАЛЬНОЇ ЦІННОСТІ

На початку роботи з цим текстом корисно виділити різні частини формулювання видатної універсальної цінності, які описують цінності та атрибути.

Цінності спадщини / природоохоронні цінності

Деякі фрази у формулюванні описують, чому об’єкт всесвітньої спадщини вважається винятковим, цікавим, особливим або унікальним – його цінності. Приклад у вставці A1.1 пояснює, що об’єкт «Морський парк «Блакитне море» та стародавнє місто Герітополіс» вважається винятковим, оскільки в його *«морських системах сформувалися унікальні та різноманітні екосистеми та види»* (цінності виділено червоним кольором та курсивом).

Атрибути

Деякі слова, використані у формулюванні, описують атрибути, що передають видатну універсальну цінність (ВУЦ). Часто корисно розглядати атрибути як ті елементи об’єкта всесвітньої спадщини, на які мають бути спрямовані заходи з охорони об’єкта та управління ним; елементи, які ми маємо намір захистити та передати майбутнім поколінням. Вони можуть бути фізичними якостями, пов’язаними з матеріальною структурою та іншими матеріальними особливостями, але також і нематеріальними аспектами, такими як процеси, соціальні механізми або культурні практики, а також асоціації та взаємозв’язки, що відображаються у фізичних елементах об’єкта. Серед прикладів атрибутів (підкреслені), наведених у вставці A1.1, – «водорості», «помаранчевий дюгонь» та «рифові зони».

Вставка А1.1 Витяг із Формулювання видатної універсальної цінності вигаданого об'єкта «Національний морський парк «Блакитне море» та стародавнє місто Герітополіс» з прикладами цінностей (*червоним кольором, курсивом*) та атрибутів (*підкреслені*).

Об'єкт розташований у регіоні, *видатному з екологічної та глобальної точки зору*, - *Блакитному морі*. Об'єкт займає площу 400 000 га, а буферна зона - 600 000 га, що включає як морські, так і наземні території. Він є *частиною більшої перехідної зони між північною та південною біогеографічними зонами*, а в його морських системах сформувалися *унікальні та різноманітні екосистеми та види*, зокрема екологічні спільноти під загрозою зникнення. Переважно *неторкані ареали* представлені рідкісними зразками систем тропічних коралових рифів та унікальними видами м'яких коралів. На території об'єкта та його оточення також поширені *пласти морських водоростей і мангрові ліси*. Ці природні середовища є *оселищем популяцій морських птахів, морських ссавців, риб, коралів, акул, скатів манта та морських черепах*, а також *важливими місцями годування для останньої здорової популяції помаранчевих дюгоней, що перебувають під загрозою зникнення*. Національний морський парк «Блакитне море» є *важливим джерелом личинок і місцем нересту* промислових видів риб.

На території *можна спостерігати вражаючі природні явища та ділянки надзвичайної природної краси*, причому об'єкт є *відносно непорушеним*. Територія *охоплює різноманітні середовища існування*, такі як обширні *комплекси коралових рифів, мангрові ліси, водорості, припливно-відпливні та мулові ділянки*, які надають умови для виживання (*розмноження, харчування та відпочинку*) *помаранчевих дюгонів, акул, скатів манта, дельфінів та перелітних птахів*, що перебувають під загрозою зникнення. Різні біофізіографічні *рифові зони*, у кожній з яких *представлені типові спільноти коралових рифів, забезпечують розмаїття морського життя та створюють захоплюючі підводні краєвиди*.

Розташоване на узбережжі Блакитного моря, *історичне портове місто Герітополіс упродовж усієї історії відіграло роль місця взаємобміну між історичними культурами*. Хоча *архітектура міста переважно відображає золоту добу його багатства як торговельного порту у XVIII столітті, розташування будівель відповідає набагато давнішому плануванню, яке сягає VI століття*. У *плані міської забудови XVIII століття однакову увагу приділено як забудованій території, так і парковим зеленим зонам* у центрі міста. Крім того, *у межах міста знаходиться низка значних пам'яток кожного етапу історії міста: мавзолей Євгенія, базиліка Святої Олени й Велика мечеть з медресе та лазнями – важливі архітектурні шедеври різних періодів*. Еклектичне поєднання *традиційної та монументальної архітектури відображає розмаїття місцевих спільнот, які проживали в місті півтора тисячоліття й продовжують дотримуватися традиційних звичаїв і сьогодні*. *Багато століть купці, мандрівники та паломники приїздили до Герітополіса завдяки його жвавому порту, пов'язаному з розгалуженою судохідною мережею*. *Згодом багато з цих відвідувачів ставали мешканцями міста, принісши з собою свої традиції та релігійні вірування, що відбилосся на фестивалях і традиціях, які досі зберігаються в окремих районах і пов'язані з конкретними пам'ятками, а також на духовних віруваннях, що беруть початок зі світу природи*. *Місто продовжує виконувати свою історичну функцію порту і є важливим вузлом на перетині торгових шляхів*.

КРОК 3: ВИЗНАЧЕННЯ ЦІННОСТЕЙ СПАДЩИНИ ТА ЇХ СИСТЕМАТИЗАЦІЯ

Наступним кроком є складання переліку цінностей, які були визначені у формулюванні видатної універсальної цінності. Переписати формулювання неможливо, однак після виокремлення цінностей іноді потрібно скоригувати формат, наприклад, сформулювати повне речення або об'єднати дві подібні цінності в одне речення (вставка А1.2).

Вставка А1.2. Приклад переліку цінностей, пов'язаних з ВУЦ об'єкта «Герітополіс та національний морський парк «Блакитне море»

Об'єкт «Герітополіс та національний морський парк «Блакитне море» є винятковими, оскільки...

... це регіон, видатний з екологічної та глобальної точки зору

... У морських системах сформувалися унікальні та різноманітні екосистеми та види, зокрема екологічні спільноти під загрозою зникнення

... Територія забезпечує важливі місця годування для останньої здорової популяції помаранчевих дюгоней, що перебувають під загрозою зникнення

... Архітектура міста відображає золоту добу його багатства як торговельного порту у XVIII столітті, а його пам'ятки є важливими архітектурними шедеврами різних періодів

... Місто продовжує виконувати свою історичну функцію порту і є важливим вузлом на перетині торгових шляхів

КРОК 4: ВИЗНАЧЕННЯ БУДЬ-ЯКИХ ІНШИХ ЦІННОСТЕЙ СПАДЩИНИ / ПРИРОДООХОРОННИХ ЦІННОСТЕЙ

Окрім видатної універсальної цінності, необхідно також визначити **інші цінності спадщини / охоронювані цінності**. Це можуть бути цінності, визнані за іншими категоріями міжнародного, національного та місцевого рівня, тобто **інші причини**, через які об'єкт спадщини вважається важливим і цікавим. **Ієрархії цінностей** не існує – насправді видатна універсальна цінність зазвичай є взаємопов'язаною з іншими цінностями. Зокрема, не слід забувати про цінності, пов'язані з нематеріальною спадщиною.

Наприклад, Герітополіс вважається пам'яткою національного значення, оскільки зв'язки громади з природним середовищем відображаються в мистецтві та архітектурі релігійних об'єктів і відзначаються під час багатьох традиційних свят.

КРОК 5: ВНЕСЕННЯ ЦІННОСТЕЙ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ВУЦ ТА ІНШИМИ ЦІННОСТЯМИ СПАДЩИНИ / ПРИРОДООХОРОННИМИ ЦІННОСТЯМИ, У ТАБЛИЦЮ ЦІННОСТЕЙ І АТРИБУТІВ

Після визначення цінностей їх можна внести до першої колонки таблиці цінностей та атрибутів (таблиця А1.1). Усі цінності, взяті з формулювання видатної універсальної цінності, можна додати до категорії «ВУЦ» для визначення рівня визнання; інші цінності спадщини / охоронювані цінності можна внести до категорії цінностей національного або місцевого значення.

Примітка: щоб цінність була визнана такою, що має видатну універсальну цінність, вона повинна спочатку бути визнана важливою на місцевому та національному рівнях. З цієї причини немає потреби повторювати одну й ту ж цінність на кожному рівні визнання.

Таблиця А1.1 Приклад таблиці цінностей та атрибутів: внесення цінностей

Рівень визнання	Цінності спадщини / природоохоронні цінності	Атрибути	Джерела інформації
ВУЦ	Видатний регіон з екологічної та глобальної точки зору		
	У морських системах сформувалися унікальні та різноманітні екосистеми та види, зокрема екологічні спільноти, що перебувають під загрозою зникнення		
	Є оселищем популяцій різних видів		
	Територія забезпечує важливі місця годування для останньої здорової популяції помаранчевих дюгоней, що перебувають під загрозою зникнення		
	Архітектура міста відображає золоту добу його багатства як торговельного порту у XVIII столітті, а його пам'ятки є важливими архітектурними шедеврами різних періодів		
	Фестивалі й традиції досі зберігаються в окремих районах і пов'язані з конкретними пам'ятками, а також з духовними віруваннями, що беруть початок зі світу природи		
	Місто продовжує виконувати свою історичну функцію порту і є важливим вузлом на перетині торгових шляхів		
Національне значення			
Місцеве значення			

КРОК 6: ВНЕСЕННЯ АТРИБУТІВ У ТАБЛИЦЮ ЦІННОСТЕЙ ТА АТРИБУТІВ

Після того, як цінності були внесені в таблицю, настав час повернутися до формулювання видатної універсальної цінності, проаналізованого в кроці 2, щоб визначити атрибути. З урахуванням того, що атрибути передають цінності спадщини, їх можна внести до третьої колонки таблиці, поруч із кожною цінністю, яку вони позначають (таблиця А.1.2).

Таблиця А1.2 Приклад таблиці цінностей та атрибутів: внесення атрибутів

Рівень визнання	Цінності спадщини / природоохоронні цінності	Атрибути	Джерела інформації
ВУЦ	Видатний регіон з екологічної та глобальної точки зору	Блакитне море, морські та наземні території	
	У морських системах сформувалися унікальні та різноманітні екосистеми та види, зокрема екологічні спільноти, що перебувають під загрозою зникнення	Екосистеми, види, екологічні спільноти під загрозою зникнення, рідкісні зразки систем тропічних коралових рифів та унікальні види м'яких коралів, водорості та мангрові ліси	
	Є оселищем популяцій різних видів	Популяції різних видів (наприклад, морські птахи, морські ссавці, риби, корали, акули, скати манта та морські черепахи)	
	Територія забезпечує важливі місця годування для останньої здорової популяції помаранчевих дюгоней, що перебувають під загрозою зникнення	Місця годування, помаранчевий дюгонь	
	Архітектура міста відображає золоту добу його багатства як торговельного порту у XVIII столітті, а його пам'ятки є важливими архітектурними шедеврами різних періодів	Архітектура XVIII століття, порт, мавзолей Євгенія, базиліка Святої Олени та Велика мечеть з медресе та лазнями	
	Фестивалі й традиції досі зберігаються в окремих районах і пов'язані з конкретними пам'ятками, а також з духовними віруваннями, що беруть початок зі світу природи	Фестивалі, традиції, райони, мешканці, пам'ятки, духовні вірування, що беруть початок зі світу природи, природне середовище	
	Місто продовжує виконувати свою історичну функцію порту і є важливим вузлом на перетині торгових шляхів	Порт, функції порту, торгові шляхи	

КРОК 7: УТОЧНЕННЯ АТРИБУТІВ У ТАБЛИЦІ ЦІННОСТЕЙ ТА АТРИБУТІВ

Атрибути можуть потребувати уточнення, для чого може знадобитися проведення певних досліджень. Це пов'язано з тим, що:

- У деяких формулюваннях видатної універсальної цінності конкретно не згадуються всі атрибути, що передають цінності спадщини. Їх необхідно додати.
- Деякі атрибути, згадані в формулюванні видатної універсальної цінності, є дуже загальними і потребують більш конкретного визначення. У прикладі з Герітополісом поняття «види» та «пам'ятки», можливо, потребують перегляду та більш детального пояснення. Крім того, «екосистеми» можуть розглядатися комплексно, але під час процесу оцінювання впливу можуть знадобитися більш детальні відомості.
- Також необхідно перелічити особливості, які виражають інші цінності спадщини / охоронювані цінності.

КРОК 8: ВИЗНАЧЕННЯ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

Останню колонку таблиці можна заповнити посиланнями на джерела інформації, доступні на тему атрибутів (таблиця А1.3). Цими джерелами можуть бути знання людей, бібліографічні посилання, набори даних, фотографії, дані ГІС, архівні матеріали або будь-які інші відповідні матеріали. Перелік цих джерел може допомогти скерувати дослідження на наступних етапах **оцінювання впливу** або виявити, де необхідно зібрати нові дані.

Деяка інформація про об'єкти всесвітньої спадщини може бути дуже чутливою і потребуватиме обережного поводження для збереження конфіденційності. Особливо це стосується священних таємних знань корінних народів. Однак у разі потреби це можна зазначити в таблиці.

Таблиця А1.3 Приклад таблиці цінностей та атрибутів: внесення джерел інформації

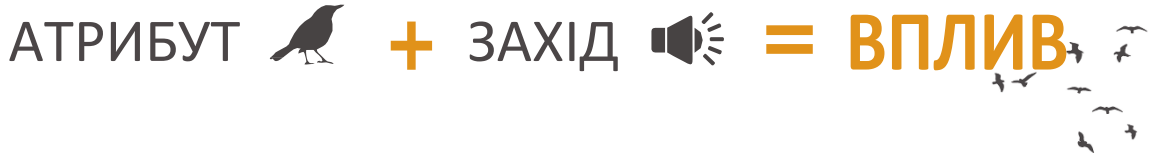
Рівень визнання	Цінності спадщини / природоохоронні цінності	Атрибути	Джерела інформації
ВУЦ	Видатний регіон з екологічної та глобальної точки зору	Блакитне море, морські та наземні території	Делла Корте та ін. (2002). <i>Оцінка системи управління оселищами морського національного парку «Блакитне Море та ареал поширення помаранчевого дюгоня».</i>
	У морських системах сформувалися унікальні та різноманітні екосистеми та види, зокрема екологічні спільноти, що перебувають під загрозою зникнення	Екосистеми, види, екологічні спільноти під загрозою зникнення, рідкісні зразки систем тропічних коралових рифів та унікальні види м'яких коралів, водорості та мангрові ліси	Мізуку та ін. (2008). <i>План управління кораловими рифами: польове дослідження та аналіз.</i>
	Архітектура міста відображає золоту добу його багатства як торговельного порту у XVIII столітті, а його пам'ятки є важливими архітектурними шедеврами різних періодів	Архітектура XVIII століття, порт, мавзолей Євгенія, базиліка Святої Олени та Велика мечеть з медресе та лазнями	Макі та ін. (2012a). <i>Оцінка культурної спадщини та цінностей міста.</i>
	Фестивалі й традиції досі зберігаються в окремих районах і пов'язані з конкретними пам'ятками, а також з духовними віруваннями, що беруть початок зі світу природи	Фестивалі, традиції, райони, мешканці, пам'ятки, духовні вірування, що беруть початок зі світу природи, природне середовище	Кім Ф. (2014). <i>Стародавні історії: архітектура та історія Герітополіса.</i> Усна історія (примітка: інформація може вважатися конфіденційною). Проект «Архіви громади Герітополіса».

ІНСТРУМЕНТ 1: ЦІННОСТІ ТА АТРИБУТИ СПАДЩИНИ

Рівень визнання	Цінності спадщини / природоохоронні цінності	Атрибути	Джерела інформації
ВУЦ			
Національне значення			
Місьцеве значення			

ІНСТРУМЕНТ 2: ВИЗНАЧЕННЯ ПОТЕНЦІЙНИХ ВПЛИВІВ

Мета цього інструмента – проілюструвати покроковий підхід до виявлення впливів, які можуть виникнути, коли елемент **запропонованого заходу** взаємодіє з одним або кількома **атрибутами об'єкта всесвітньої спадщини**. Інструмент надається як загальний шаблон, що пропонує один із багатьох можливих підходів, і його можна додатково адаптувати та вдосконалити за потреби.

Вплив на птахів, що гніздяться, спричинений шумом від запропонованого заходу. Вплив – це взаємодія запропонованого заходу з атрибутом об'єкта всесвітньої спадщини. У цьому прикладі шум від запропонованого заходу може вплинути на птахів, що гніздяться, які, якщо їх потурбувати, покинуть цю територію. Якщо птахи є атрибутом об'єкта всесвітньої спадщини, це призведе до втрати видатної універсальної цінності.

КРОК 1: ПЕРЕЛІК АТРИБУТІВ ОБ'ЄКТА ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ

Інструмент 1 «Цінності та атрибути» був розроблений для того, щоб допомогти визначити атрибути, які передають видатну універсальну цінність об'єкта всесвітньої спадщини. У третій колонці Інструмента 1 перелічено всі атрибути, як показано в таблиці A2.1.

Таблиця A2.1 Приклад таблиці цінностей та атрибутів

Рівень визнання	Цінності спадщини / природоохоронні цінності	Атрибути	Джерела інформації
ВУЦ	Видатний регіон з екологічної та глобальної точки зору	Блакитне море, морські та наземні території	Делла Корте та ін. (2002). <i>Оцінка системи управління оселищами морського національного парку «Блакитне Море та ареал поширення помаранчевого дюгоня».</i>
	У морських системах сформувалися унікальні та різноманітні екосистеми та види, зокрема екологічні спільноти, що перебувають під загрозою зникнення	Екосистеми, види, екологічні спільноти під загрозою зникнення, рідкісні зразки систем тропічних коралових рифів та унікальні види м'яких коралів, водорості та мангрові ліси	Мізуку та ін. (2008). <i>План управління кораловими рифами: польове дослідження та аналіз.</i>
	Архітектура міста відображає золоту добу його багатства як торговельного порту у XVIII столітті, а його пам'ятки є важливими архітектурними шедеврами різних періодів	Архітектура XVIII століття, порт, мавзолей Євгенія, базиліка Святої Олени та Велика мечеть з медресе та лазнями	Макі та ін. (2012а). <i>Оцінка культурної спадщини та цінностей міста.</i>
	Фестивалі й традиції досі зберігаються в окремих районах і пов'язані з конкретними пам'ятками, а також з духовними віруваннями, що беруть початок зі світу природи	Фестивалі, традиції, райони, мешканці, пам'ятки, духовні вірування, що беруть початок зі світу природи, природне середовище	Кім Ф. (2014). <i>Стародавня історія: архітектура та історія Герітополіса.</i> Усна історія (примітка: інформація може вважатися конфіденційною). Проект «Архіви громади Герітополіса».

Ці атрибути можна перерахувати в першій колонці Інструмента 2 (Таблиця A2.2). В Інструменті 1 атрибути можуть з'являтися кілька разів, але в Інструменті 2 їх потрібно перерахувати лише один раз.

Таблиця A2.2 Приклад таблиці визначення впливів: внесення атрибутів

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N
1	Інструмент 2	Визначення потенційних впливів												
2														
3														
4		Елемент запропонованого заходу, який потенційно може спричинити вплив												
5	Атрибути													
6	Екосистеми													
7	Системи коралових рифів													
8	Унікальні види м'яких коралів													
9	Луки морських трав													
10	Мангрові ліси													
11	Архітектура XVIII століття													
12	Мавзолей Євгенія													
13	Базиліка Святої Олени													
14	Велика мечеть, медресе та лазні													
15	Фестивалі, традиції, райони													
16	Порт													
17	... тощо													

КРОК 2: РОЗУМІННЯ ЗАПРОПОНОВАНОГО ЗАХОДУ

Необхідно зрозуміти деталі запропонованого заходу. Слід розглянути всі етапи запропонованого заходу – будівництво, експлуатація, виведення з експлуатації, відновлення – щоб точно зрозуміти, що, як і коли буде відбуватися (прямо та опосередковано) упродовж усього строку реалізації запропонованого заходу.

КОНЦЕПЦІЯ > ПЛАНУВАННЯ > БУДІВНИЦТВО > ЕКСПЛУАТАЦІЯ > ВИВЕДЕННЯ З ЕКСПЛУАТАЦІЇ > ВІДНОВЛЕННЯ

Етапи життєвого циклу запропонованого заходу. Оцінювання впливу повинно враховувати весь період часу дії запропонованого заходу, оскільки вплив на видатну універсальну цінність може відбуватися на будь-якому етапі.

Також важливо зрозуміти, чи пропонуються якісь супутні заходи (наприклад, будівництво під'їзної дороги або прокладання ліній електропередач), і оцінити їхній вплив. Слід також врахувати ймовірні непрямі наслідки запропонованого заходу, наприклад, збільшення кількості відвідувачів об'єкта культурної спадщини через будівництво нового готельного комплексу або зменшення обсягів продажів у традиційних магазинах через відкриття нового торговельного центру. Однак на цьому етапі оцінювання впливу не потрібно оцінювати, можуть ці елементи запропонованого заходу мати позитивний чи негативний вплив: важливо просто визначити їх усі.

Можна скласти перелік, у якому описано всі елементи запропонованого заходу, що можуть вплинути на об'єкт всесвітньої спадщини. Нижче наведено кілька прикладів, але необхідно розібратися в конкретних деталях кожного запропонованого заходу.

- Знесення будівель
- Будівництво нових будівель
- Будівництво нових під'їзних шляхів
- Переселення мешканців
- Робоча сила для будівництва нового об'єкта
- Транспортний рух, пов'язаний з роботами на об'єкті
- Експлуатація нових будівель
- Експлуатація нових під'їзних шляхів
- Нова робоча сила для експлуатації

КРОК 3: ВНЕСЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЗАПРОПОНОВАНОГО ЗАХОДУ В ІНСТРУМЕНТ 2

Після складання переліку елементів запропонованого заходу його можна внести до Інструмента 2 (таблиця A2.3).

Таблиця A2.3 Приклад таблиці визначення впливів: внесення елементів запропонованого заходу

	A	B	C	D	E	F	G	H
1	Інструмент 2	Визначення потенційних впливів						
2								
3								
4		Елемент запропонованого заходу, який потенційно може спричинити вплив						
5	Атрибути	Знесення будівель	Спорудження нових будівель	Будівництво нових під'їзних шляхів	Експлуатація нових під'їзних шляхів	Переселення мешканців	Робоча сила для будівництва нових об'єктів	— тощо
6	Екосистеми							
7	Системи коралових рифів							
8	Унікальні види м'яких коралів							
9	Луки морських трав							
10	Мангрові ліси							
11	Архітектура XVIII століття							
12	Мавзолей Євгенія							
13	Базиліка Святої Олени							
14	Велика мечеть, медресе та лазні							
15	Фестивалі, традиції, райони							
16	Порт							
17	— тощо							

КРОК 4: РОЗУМІННЯ ПОТЕНЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЕЛЕМЕНТІВ ЗАПРОПОНОВАНОГО ЗАХОДУ З АТРИБУТАМИ

Цей крок передбачає розуміння того, які елементи запропонованого заходу можуть взаємодіяти з атрибутами об'єкта всесвітньої спадщини. У деяких випадках взаємодія буде очевидною, в інших випадках можна використовувати карти та плани для розуміння точного розміщення як запропонованого заходу, так і атрибутів. У складних випадках для виявлення таких взаємодій можуть знадобитися фахівці – наприклад, орнітолог може визначити, чи матимуть шум і пертурбації, спричинені будівництвом, вплив на певний вид птахів у період гніздування; або чи може лінія метро, що проектується, спричинити вібрації, які можуть вплинути на історичні будівлі в районі над нею.

Кожна потенційна взаємодія між елементом запропонованого заходу та атрибутом повинна бути зазначена в Інструменті 2. Це гарантує, що запропонований захід буде систематично проаналізовано на кожному етапі, що дозволяє визначити весь спектр його потенційних впливів.

Якщо цей інструмент використовується на етапі **скоупінгу** (визначення обсягів оцінювання впливу) або попереднього аналізу, то такого визначення взаємодій може бути достатньо для виявлення областей, які потребуватимуть додаткової уваги в процесі оцінювання впливу, а також фахівців і **заінтересованих сторін**, яких може бути потрібно залучити.

Таблиця А2.4 Приклад таблиці визначення впливів: зазначення кожної потенційної взаємодії між запропонованими діями та атрибутами

	A	B	C	D	E	F
1	Інструмент 2	Визначення потенційних впливів				
2						
3						
4		Елемент запропонованого заходу, який потенційно може спричинити вплив				
5	Атрибути	Спорудження нових курортних будівель	Експлуатація нового курорту	Знесення будівель для будівництва нової залізничної лінії та станцій	Експлуатація нової залізничної лінії та станцій	... ТОЩО
6	Кораловий риф	X	X		X	
7	Мангрові ліси	X			X	
8	Дюгонь	X	X		X	
9	Пам'ятки (наприклад, мавзолей, базиліка)		X		X	
10	Мешканці	X	X	X	X	
11	Планування міста			X	X	
12	Історичний порт				X	
13	... тощо					

КРОК 5: ОПИС ПОТЕНЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЗАПРОПОНОВАНОГО ЗАХОДУ З АТРИБУТАМИ

Після виявлення потенційних взаємодій між елементами запропонованого заходу та атрибутами, доцільно розпочати їх опис. Це дозволяє провести більш детальний аналіз різних типів позитивних та негативних впливів, які можуть виникнути, а також краще зрозуміти конкретні питання, які необхідно дослідити. Тому в цю таблицю можна включити примітки з додатковими деталями, щоб вона могла слугувати як резюме.

Таблиця А2.5 Приклад таблиці визначення впливів: для кожного потенційного впливу додаються додаткові деталі, щоб резюмувати питання, які необхідно буде розглянути під час оцінювання впливу

Інструмент 2	Визначення потенційних впливів				
Атрибути	Елемент запропонованого заходу, який потенційно може спричинити вплив				
	Спорудження нових курортних будівель	Експлуатація нового курорту	Знесення будівель для будівництва нової залізничної лінії та станцій	Експлуатація нової залізничної лінії та станцій	... тощо
Кораловий риф	Будівництво вздовж берегової лінії може вплинути на якість води в морському середовищі	Зростання туристичної активності може завдати шкоди коралам		Нові під'їзні шляхи можуть розширити доступ до охоронних територій	
Мангрові ліси	Вирубка мангрових лісів у зоні будівництва			Нові під'їзні шляхи можуть розширити доступ до охоронних територій	
Дюгонь	Будівельні роботи можуть турбувати чутливих дюгонів	Зростання туристичної активності може турбувати чутливих дюгонів		Нові під'їзні шляхи можуть збільшити кількість людей, які спричинятимуть занепокоєння тварин	
Пам'ятки (наприклад, мавзолей, базиліка)		Зростання туристичного навантаження		Нові транспортні сполучення можуть призвести до зростання туризму	
Фестивалі й традиції		Потенційні економічні можливості, оскільки більше людей відвідуватимуть фестивалі (+) Зростання туризму може змінити фестивалі й традиції (-)		Маршрути паломників і процесій можуть змінитися, коли через місто пройде залізнична лінія	
Планування міста			Знесення будівель можуть вплинути на планування міста	Залізнична лінія може відрізати деякі райони	
Історичний порт				Нові транспортні сполучення можуть скоротити функції порту	
... тощо					

ІНСТРУМЕНТ 3: ОЦІНЮВАННЯ ПОТЕНЦІЙНИХ ВПЛИВІВ

Мета цього інструмента – проілюструвати покроковий підхід до оцінювання впливу, що передбачає детальний аналіз того, як запропонований захід вплине на атрибути всесвітньої спадщини. Цей інструмент слід використовувати лише після проведення дослідження об'єкта всесвітньої спадщини та запропонованого заходу – він не замінює собою дослідження. Натомість Інструмент 3 дозволяє узагальнити більш складні процеси збирання та аналізу даних у таблиці, щоб висновки можна було чітко представити та презентувати. Інструмент надається як загальний шаблон, що пропонує один із багатьох можливих підходів, і його можна додатково адаптувати та вдосконалити за потреби.

КРОК 1: ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИЯВЛЕНИХ ПОТЕНЦІЙНИХ ВПЛИВІВ

В Інструменті 2 потенційні впливи були визначені шляхом визначення ймовірної взаємодії між елементом запропонованого заходу та атрибутом:

Таблиця А3.1. Приклад таблиці визначення впливів із зазначенням взаємодій

Інструмент 2	Визначення потенційних впливів				
	Елемент запропонованого заходу, який потенційно може спричинити вплив				
Атрибути	Спорудження нових курортних будівель	Експлуатація нового курорту	Знесення будівель для будівництва нової залізничної лінії та станцій	Експлуатація нової залізничної лінії та станцій	... тощо
Кораловий риф	Будівництво вздовж берегової лінії може вплинути на якість води в морському середовищі	Зростання туристичної активності може завдати шкоди коралам		Нові під'їзні шляхи можуть розширити доступ до охоронних територій	
Мангрові ліси	Вирубка мангрових лісів у зоні будівництва			Нові під'їзні шляхи можуть розширити доступ до охоронних територій	
Дюгонь	Будівельні роботи можуть турбувати чутливих дюгонів	Зростання туристичної активності може турбувати чутливих дюгонів		Нові під'їзні шляхи можуть збільшити кількість людей, які спричинять занепокоєння тварин	
Пам'ятки (наприклад, мавзолей, базиліка)		Зростання туристичного навантаження		Нові транспортні сполучення можуть призвести до зростання туризму	
Фестивалі й традиції		Потенційні економічні можливості, оскільки більше людей відвідуватимуть фестивалі (+) Зростання туризму може змінити фестивалі й традиції (-)		Маршрути палонників і процесії можуть змінитися, коли через місто пройде залізнична лінія	
Планування міста			Знесення будівель можуть вплинути на планування міста	Залізнична лінія може відіізати деякі райони	
Історичний порт				Нові транспортні сполучення можуть скоротити функції порту	
... тощо					

Для оцінювання кожного впливу необхідно його дослідити. Це слід робити на основі досліджень, як якісних, так і кількісних.

КРОК 2: ВНЕСЕННЯ АТРИБУТІВ ТА ЕЛЕМЕНТІВ ЗАПРОПОНОВАНИХ ЗАХОДІВ В ІНСТРУМЕНТ 3

На основі проведеного дослідження кожна потенційна взаємодія, визначена в Інструменті 2, тепер повинна бути внесена до **Інструмента 3**. Для кожної взаємодії **елементи** запропонованого заходу слід перелічити в **першій колонці**, а **атрибути** – у **другій** (Таблиця А3.2).

Таблиця А3.2. Приклад таблиці оцінювання впливів: внесення елементів запропонованих заходів та атрибутів, які потенційно будуть взаємодіяти

Інструмент 3	Оцінювання потенційних впливів	
Елементи запропонованого заходу	Атрибут	Опис потенційного впливу
Вирубка мангрових лісів у зоні будівництва	Мангрові ліси	
Експлуатація нового курорту	Дюгонь	
Експлуатація нового курорту	Фестивалі й традиції	
Експлуатація нового курорту	Фестивалі й традиції	

КРОК 3: ОПИС МОЖЛИВОГО ВПЛИВУ ЕЛЕМЕНТА ЗАПРОПОНОВАНОГО ЗАХОДУ НА АТРИБУТ

На основі проведеного дослідження тепер можна заповнити третю колонку описом того, як елемент може **вплинути** на атрибут (що відбудеться за їхньої взаємодії). Опис має бути коротким (таблиця А3.3).

Таблиця А3.3. Приклад таблиці оцінювання впливів: внесення опису потенційних впливів

Елементи запропонованого заходу	Атрибут	Опис потенційного впливу
Вирубка мангрових лісів у зоні будівництва	Мангрові ліси	50 гектарів мангрових лісів буде вирубано, територію буде осушено та вирівняно перед початком будівництва
Експлуатація нового курорту	Дюгонь	Запланована туристична діяльність у прибережних водах (зокрема маломірні судна та підводне плавання) можуть спричинити переселення дюгонів
Експлуатація нового курорту	Фестивалі й традиції	За оцінками, 17 000 відвідувачів курорту щороку потенційно відвідуватимуть місцеві фестивалі, що збільшить фінансування традиційних заходів і надасть додаткові економічні можливості для місцевих жителів
Експлуатація нового курорту	Фестивалі й традиції	Запропонована стратегія туризму може змінити організацію фестивалів з точки зору учасників, логістики та відчуття місця

КРОК 4: ХАРАКТЕРИСТИКА ЕЛЕМЕНТА ЗАПРОПОНОВАНОГО ЗАХОДУ

У колонках 4, 5 і 6 Інструмента 3 більш детально розглядається елемент запропонованого заходу:

- **Як часто** відбуватиметься цей потенційний захід? Чи буде захід одноразовим? Чи періодичним? Чи постійним?
- **Як довго** триватиме цей потенційний захід? Буде він короткотривалим чи довготривалим?
- Чи можна буде **змінити** цей потенційний захід **в майбутньому**? Є цей захід оборотним або необоротним?

Відповіді на ці питання слід внести до Інструмента 3 для кожного з перелічених потенційних впливів. Відповіді на ці питання повинні бути обґрунтовані достатньою кількістю даних та досліджень у звіті про оцінку впливу.

Таблиця А3.4. Приклад таблиці оцінювання впливів: внесення характеристик елементів запропонованого заходу

Оцінювання потенційних впливів				
Атрибут	Опис потенційного впливу	Частота заходу	Тривалість заходу	Оборотність заходу
		Одноразовий / періодичний / постійний	Короткотривалий / довготривалий	Оборотний / необоротний
Мангрові ліси	50 гектарів мангрових лісів буде вирубано, територію буде осушено та вирівняно перед початком будівництва	Одноразовий	Довготривалий	Необоротний
Дюгонь	Запланована туристична діяльність у прибережних водах (зокрема маломірні судна та підводне плавання) можуть спричинити переселення дюгонів	Постійний	Довготривалий	Необоротний
Фестивалі й традиції	За оцінками, 17 000 відвідувачів курорту щороку потенційно відвідуватимуть місцеві фестивалі, що збільшить фінансування традиційних заходів і надасть додаткові економічні можливості для місцевих жителів	Постійний	Довготривалий	Необоротний
Фестивалі й традиції	Запропонована стратегія туризму може змінити організацію фестивалів з точки зору учасників, логістики та відчуття місця	Постійний	Довготривалий	Необоротний

КРОК 5: ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІН, ЯКІ ВІДБУДУТЬСЯ З АТРИБУТОМ

У кроках 3 та 4 описано елемент запропонованого заходу. Ці відповіді потім мають стати основою для колонок 7, 8, 9 і 10, які визначають очікувані зміни атрибута:

- Чи можна **обернути** зміни атрибута **в майбутньому**? Чи є вплив зворотним або незворотним?
- **Як довго** триватиме ця зміна атрибута? Буде вона тимчасовою чи постійною?
- **Як сильно** зміниться цей атрибут? Чи залишиться без змін? Будуть ці зміни незначними, середніми або значними?
- Якою буде **якість** цих змін? Будуть вони позитивними або негативними?

Відповіді на ці питання повинні бути обґрунтовані достатньою кількістю даних та досліджень у звіті про оцінку впливу.

Таблиця А3.5. Приклад таблиці визначення впливів: оцінювання характеру змін атрибута

	Частота заходу	Тривалість заходу	Оборотність заходу	Оборотність зміни атрибута	Довгочасність зміни атрибута	Ступінь зміни атрибута	Якість зміни атрибута
	Одноразовий / періодичний / постійний	Короткотривалий / довготривалий	Оборотний / необоротний	Оборотна / необоротна	Тимчасова / постійна зміна	Без змін / незначна / середня / значна зміна	Позитивна / негативна зміна
... removed, the area ...	Одноразовий	Довготривалий	Необоротний	Необоротна	Постійна	Значна	Негативна
... (including small to relocate ...	Постійний	Довготривалий	Необоротний	Необоротна	Постійна	Значна	Негативна
... year will potentially traditional events and for local residents ...	Постійний	Довготривалий	Необоротний	Оборотна	Тимчасова	Середня	Позитивна
... rganization of and sense of place ...	Постійний	Довготривалий	Необоротний	Необоротна	Постійна	Середня	Негативна

КРОК 6: ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ

Остання колонка (11) Інструмента 3 містить остаточну оцінку кожного визначеного впливу. Цей інструмент повинен відображати опис впливу, а також характеристики як заходу, так і змін атрибута, визначених на попередніх етапах.

Наступні категорії впливу можуть бути як негативними, так і позитивними:

- **Нейтральний:** дослідження потенційного впливу показує, що атрибут не зазнає жодних змін.
- **Незначний:** дослідження потенційного впливу показує, що зміни будуть незначними.
- **Помірний:** дослідження потенційного впливу показує, що атрибут буде дещо змінений.
- **Значний:** дослідження потенційного впливу показує, що атрибут зміниться суттєво.

Таблиця А3.6. Приклад таблиці визначення впливів: оцінювання ступеня впливу

Typ of	Тривалість заходу	Оборотність заходу	Оборотність зміни атрибута	Довгочасність зміни атрибута	Ступінь зміни атрибута	Якість зміни атрибута	Оцінка впливу
...	Короткотривалий / довготривалий	Оборотний / необоротний	Оборотна / необоротна	Тимчасова / постійна зміна	Без змін / незначна / середня / значна зміна	Позитивна / негативна зміна	Нейтральний / незначний / помірний / значний вплив (негативний і позитивний)
...	Довготривалий	Необоротний	Необоротна	Постійна	Значна	Негативна	Значний негативний вплив
...	Довготривалий	Необоротний	Необоротна	Постійна	Значна	Негативна	Значний негативний вплив
...	Довготривалий	Необоротний	Оборотна	Тимчасова	Середня	Позитивна	Помірний позитивний вплив
...	Довготривалий	Необоротний	Необоротна	Постійна	Середня	Негативна	Помірний негативний вплив

КРОК 7: ВИКОРИСТАННЯ ОЦІНКИ ВПЛИВІВ ДЛЯ РОЗГЛЯДУ АЛЬТЕРНАТИВ І ЗАХОДІВ З ПОМ'ЯКШЕННЯ

Результати, отримані за допомогою Інструмента 3, можуть бути використані для обґрунтування планів щодо запропонованого заходу, який слід змінити таким чином, щоб уникнути будь-якого потенційного негативного впливу на видатну універсальну цінність або, принаймні, зменшити його до прийняттого рівня. Потенційно позитивні впливи також можна дослідити, щоб зрозуміти, чи можна їх посилити.

Процес оцінювання є ітеративним – після перегляду запропонованого заходу його необхідно буде оцінити знову за допомогою Інструмента 3.

КРОК 8: ВИКОРИСТАННЯ ОЦІНКИ ВПЛИВУ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ЗВІТНОСТІ

Після оцінювання всіх запропонованих заходів та їхнього потенційного впливу можна зафарбувати клітинки впливу в останій колонці залежно від характеру та ступеня впливу, щоб ефективно передати остаточну оцінку.

Таблиця А3.7. Приклад таблиці визначення впливів, де ступені впливу позначено кольором

	Тривалість заходу	Оборотність заходу	Оборотність зміни атрибута	Довгочасність зміни атрибута	Ступінь зміни атрибута	Якість зміни атрибута	Оцінка впливу
п/	Короткотривалий / довготривалий	Оборотний / необоротний	Оборотна / необоротна	Тимчасова / постійна зміна	Без змін / незначна / середня / значна зміна	Позитивна / негативна зміна	Нейтральний / незначний / помірний / значний вплив (негативний і позитивний)
	Довготривалий	Необоротний	Необоротна	Постійна	Значна	Негативна	Значний негативний вплив
	Довготривалий	Необоротний	Необоротна	Постійна	Значна	Негативна	Значний негативний вплив
	Довготривалий	Необоротний	Оборотна	Тимчасова	Середня	Позитивна	Помірний позитивний вплив
	Довготривалий	Необоротний	Необоротна	Постійна	Середня	Негативна	Помірний негативний вплив

ІНСТРУМЕНТ 3: ОЦІНЮВАННЯ ПОТЕНЦІЙНИХ ВПЛИВІВ

ЕЛЕМЕНТИ ЗАПРОПОНОВАНИХ ЗАХОДІВ	АТРИБУТ	ОПИС ПОТЕНЦІЙНОГО ВПЛИВУ	ЧАСТОТА ЗАХОДУ	ТРИВАЛІСТЬ ЗАХОДУ	ЗВОРОТНІСТЬ ЗАХОДУ	ЗВОРОТНІСТЬ ЗМІНИ АТРИБУТА	ДОВГОЧАСНІСТЬ ЗМІНИ АТРИБУТА	СТУПІНЬ ЗМІНИ АТРИБУТА	ЯКІСТЬ ЗМІНИ АТРИБУТА	ОЦІНКА ВПЛИВУ
			Одноразовий / періодичний / постійний	Коротко-тривалий / довготривалий	Зворотний / незворотний	Зворотна / незворотна	Тимчасова / постійна зміна	Без змін / незначна / середня / значна зміна	Позитивна / негативна зміна	Нейтральний / незначний / помірний / значний вплив (негативний і позитивний)
										Значний негативний вплив
										Помірний негативний вплив
										Незначний негативний вплив
										Нейтральний
										Незначний позитивний вплив
										Помірний позитивний вплив
										Значний позитивний вплив

КОНТАКТНА ІНФОРМАЦІЯ

Найменування та адреса	Короткі відомості	Обов'язки в рамках Конвенції
<p>ІККРОМ Міжнародний центр вивчення питань збереження та відновлення культурних цінностей Via di S. Michele, 13 00153 Rome, Italy (Рим, Італія) Тел.: +39 06.585-531 Електронна пошта: iccrom@iccrom.org www.iccrom.org</p>	<p>ІККРОМ (Міжнародний центр вивчення питань збереження та відновлення культурних цінностей) є міжурядовою організацією зі штаб-квартирою в Римі, Італія. Статутні функції організації ІККРОМ, заснованої ЮНЕСКО в 1956 році: проведення досліджень, документування, технічна допомога, розвиток потенціалу та реалізація програм підвищення інформування громадськості з метою сприяння збереженню нерухомих та рухомих об'єктів культурної спадщини.</p>	<p>Особлива роль ІККРОМ у зв'язку з Конвенцією:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пріоритетний партнер у сфері підготовки кадрів для культурної спадщини; • моніторинг стану збереження об'єктів культурної всесвітньої спадщини; • розгляд запитів на міжнародну допомогу, поданих державами-сторонами; • підтримання заходів з розвитку потенціалу та участь у них.
<p>ІКОМОС Міжнародна рада з охорони пам'яток та історичних місць Міжнародний секретаріат 11 rue du Séminaire de Conflans 94 220 Charenton-le-Pont France (Шарантон-ле-Пон, Франція) Тел.: + 33 (0) 1 41 94 17 59 Електронна пошта: secretariat@icomos.org www.icomos.org</p>	<p>ІКОМОС (Міжнародна рада з охорони пам'яток та історичних місць) — це неурядова організація зі штаб-квартирою в Парижі, Франція. Заснована у 1965 році, основна роль — сприяти застосуванню теорії, методології та наукових прийомів у збереженні архітектурної та археологічної спадщини. Робота ради базується на принципах Міжнародної хартії з охорони й реставрації нерухомих пам'яток і визначних місць 1964 року (Венеціанська хартія)</p>	<p>Особлива роль ІКОМОС у зв'язку з Конвенцією:</p> <ul style="list-style-type: none"> • оцінювання об'єктів, номінованих на занесення до Списку всесвітньої спадщини; • моніторинг стану збереження об'єктів всесвітньої спадщини; • розгляд запитів на міжнародну допомогу, поданих державами-сторонами; • підтримання заходів з розвитку потенціалу та участь у них.
<p>МСОП Міжнародний союз охорони природи Rue Mauverney 28 1196 Gland Switzerland (Глан, Швейцарія) Тел.: +41 22 999-0000 Електронна пошта: worldheritage@iucn.org www.msop.org</p>	<p>МСОП (Міжнародний союз охорони природи) був заснований у 1948 році. Він об'єднав національні уряди, неурядові організації та вчених з усього світу. Його місія полягає в тому, щоб впливати, заохочувати та допомагати спільнотам усього світу зберігати цілісність і різноманіття природи, а також дбати про те, щоб усяке використання природних ресурсів було розумним та екологічно сталим. Штаб-квартира МСОП знаходиться у місті Глан, Швейцарія</p>	<p>Особлива роль МСОП у зв'язку з Конвенцією:</p> <ul style="list-style-type: none"> • оцінювання об'єктів, номінованих на занесення до Списку всесвітньої спадщини; • моніторинг стану збереження природних об'єктів всесвітньої спадщини; • розгляд запитів на міжнародну допомогу, поданих державами-сторонами; • підтримання заходів з розвитку потенціалу та участь у них.
<p>Центр всесвітньої спадщини ЮНЕСКО 7, place de Fontenoy 75352 Paris 07 SP France (Париж, Франція) Тел.: +33 (0)1 45 68 11 04 whc.unesco.org</p>	<p>Заснований у 1992 році, Центр всесвітньої спадщини є координаційним центром ЮНЕСКО з усіх питань, що стосуються всесвітньої спадщини. Забезпечуючи щоденне управління Конвенцією, Центр організовує щорічні сесії Комітету всесвітньої спадщини, надає консультації державам-сторонам щодо підготовки номінацій об'єктів, організовує міжнародну допомогу з Фонду всесвітньої спадщини за запитом та координує як звітування про стан об'єктів, так і надзвичайні заходи, що вживаються, коли об'єкт перебуває під загрозою. Центр також організовує технічні семінари та практикуми, оновлює Список всесвітньої спадщини та базу даних, розробляє навчальні матеріали для підвищення обізнаності молоді про необхідність збереження спадщини та інформує громадськість про питання всесвітньої спадщини.</p>	

Настанови та методичний посібник з оцінювання впливу в контексті всесвітньої спадщини

Метою цієї публікації є надання рекомендацій з оцінювання впливу на об'єкти всесвітньої спадщини з використанням структури, яка може застосовуватися до об'єктів як природної, так і культурної спадщини, до малих або великомасштабних проектів, як у рамках більш широкого оцінювання впливу на довкілля та суспільство (ОВДС / ESIA), так і для окремого оцінювання впливу на спадщину (ОВС / НІА).

Крім того, Настанови також слугують ресурсом для розвитку потенціалу та підвищення інформованості про управління об'єктами всесвітньої спадщини. Вони стануть основою для відповідних заходів з нарощування потенціалу, що проводяться ЮНЕСКО, консультативними органами та центрами ЮНЕСКО 2-ї категорії, а також може використовуватися автономно для самонавчання. Ці Настанови, разом з Керівними (Операційними) настановами, розроблені для сприяння імплементації Конвенції про всесвітню спадщину.